

T.C.

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

BEDEN PRATİKLERİ ÜZERİNDEN ANLAM İNŞASI: DÖVME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZAL NURAL

Tez Danışmanı

PROF. DR. GÖKHAN GÖKULU

ÇANAKKALE – 2022

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

BEDEN PRATİKLERİ ÜZERİNDEN ANLAM İNŞASI: DÖVME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZAL NURAL

Tez Danışmanı
PROF. DR. GÖKHAN GÖKULU

ÇANAKKALE – 2022

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Yönergesi'ne uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Hazal NURAL

14/01/2022

TEŞEKKÜR

Öncelikle yaptığım çalışmanın ilk tohumları aklıma düşmeye başladığı zaman beni en çok destekleyen, dinleyen, yardımlarını esirgemeyen ve heyecanlanan hem lisans hem yüksek lisans döneminde tüm bilgi ve deneyimlerini aktaran ve sonrasında birlikte çalışmaya karar verdiğimiz, araştırma sürecinde yaşadığım zorluklar karşısında, hem akademik alanda hem de manevi anlamda bir an olsun yalnız bırakmayan sevgili tez danışmanım ve hocam GÖKHAN GÖKULU'ya teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu süreçte hem mental olarak hem akademik olarak kahrımı çeken, yakın zamanda tüm yollarımızın birleşeceği biricik yoldaşım HÜSEYİN ASLAN'a, anları en keyifli, en güzel hale getiren, gerek kuramsal tartışmalarda bulunduğumuz gerekse bir kahve molasında sohbet ettiğimiz NAGEHAN AYDIN, MURAT DİLEK, MUSAB DEMİR ve ERŐAH YILMAZ'a verdikleri tüm dostlukları için sevgi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Alan araştırmamda bana yardımlarını esirgemeyen, sorduğum tüm sorular için içtenlikle ve sabırla cevap veren tüm katılımcılarıma teşekkür ediyorum.

Beş yıldır bir an olsun ayrılmadığım ve kimi zaman derslerimden ve işimden dolayı ilgisiz kaldığım için kucağımdan inmeyerek, klavyenin üstüne oturarak, kitapların sayfalarını kemirerek beni engellemeye çalışan kedim ERİL'e teşekkür ediyorum.

Ve son olarak, biricik NURAL ailesine beni her zaman, her şekilde tüm eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi olarak destekledikleri için sevgi ve saygıyla teşekkürlerimi sunuyorum.

Hazal NURAL
İstanbul, Ocak 2022

ÖZET

BEDEN PRATİKLERİ ÜZERİNDEN ANLAM İNŞASI: DÖVME

Hazal NURAL

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Gökhan Gökulu

14/01/2022, 91

Beden karşılıklı etkileşim alanındadır, içinde bulunduğu dönemin kültürel ve toplumsal özelliklerini yansıtmaktadır. Bedenin toplumsal konumu ve inşa edilen beden imgesi tarih boyunca sürekli değişmekte ve dönüşmektedir. Dolayısıyla beden, içinde bulunduğu sosyal ve kültürel dünyanın izlerini yansıtan, bireylerin kendilerini ifade etmek için kullandıkları, somutlaştırılmış bir araçtır. Dövme, farklı tarihsel dönemlerde farklı toplumsal gruplar tarafından farklı biçimlerde dönüştürülmüş bir kültürel ürün ya da metin olarak yorumlanabilmektedir.

Bireyler kendilerini ifade etmek, başkalarına kendini göstermek, uyum ya da direnç göstermek, kimlik oluşturmak, kendi kişiliğini vurgulamak, kendini var edebilmek için simgelere ve gösterge biçimlerine ihtiyacı duymaktadır. Bir beden pratiği ve kültürel tüketim ürünü olarak dövmeler bu noktada özel bir anlama sahiptir ve tüm bu amaçlara hizmet etmektedir. Dövme, sembolik bir ifade şeklidir. Bireylerin benlik ve kimlik hikayelerinin deride nasıl görüldüğünü göstermektedir. Bu araştırmanın amacı, daha büyük ve karmaşık toplumsal ve kültürel yapılarla ilişkilendirilen kişiliklerin ön planda olduğu bu dönemde dövmelerin, kendini ifade etme, konumlandırma ve bedeni üzerinden hakimiyet oluşturma aracı olarak kullanımını sosyolojik düzlemde tartışmaktır.

Fenomenoloji, bildiğimiz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız fenomenlere odaklanmaktadır. Yaşadığımız dünyadaki olaylar ve olgular, tecrübeler, durumlar, algı ve kavramlar birçok şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, Çanakkale’de yaşayan ya da yaşamış, dövme yaptırmış bireylerle gerçekleştirilen

derinlemesine görüşmelerden elde edilen bireysel dövme hikayeleri analiz edilecek ve söz konusu hikayeler kimlik, benlik, farklılaşma, ötekileştirme, toplumsal cinsiyet, din, tüketim kültürü gibi temalar çerçevesinde incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Dövme, Beden, Benlik ve Kimlik, Farklılaşma, Fenomenoloji.

ABSTRACT

BEDEN PRATİKLERİ ÜZERİNDEN ANLAM İNŞASI: DÖVME

Hazal NURAL

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Master of Science Thesis in Social Science

Advisor: Prof. Dr. Gökhan GÖKULU

14/01/2022, 91

Tattoo is rendered as cultural artifacts or text differently rotated by different social groups in different historical periods. Moreover, it becomes the use tool of authentic meaning in terms of personal usage. Body is included to interrelated interactional profession, and represents the cultural and social features of the point of the time that it is in. The image of the body which was created and the social station of the body have been consistently changed and transformed through the history. Therefore, body reflects the traces of the social and cultural world that it is in and is an objectified tool for an individual to express himself/herself.

Individuals are in need of signs and symbols for self expression and self realization, adjusting or putting up resistance, creating identity, emphasising personality and being exist. At this point, tattoos as body practice and cultural consumer goods have a special statue, and render service to these purposes. Tattoo is a symbolic form of expression. It shows how do the stories of the personalities and the identities of the individuals look like on a skin. The purpose of this study is to discuss the usage of tattoos as self expression, orientation and establishing domination over the body in this term where the personalities are associated with bigger and complicated social and cultural structures.

Phenomenology focuses on the phenomenons which are known but do not have any deep or detailed comprehension. The events and facts, experiences, circumstances, perceptions and concepts emerge in many different forms. In this regard, the individual tattoo stories acquired from the tattooed individuals who are living or had lived in Çanakkale will

be analysed, and these stories will be investigated pursuant to identity, individuality, differentiation, marginalization, gender, religion and consumption culture.

Keywords: Tattoo, Body, Individuality and Identity, Marginalization, Phenomenology.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ETİK BEYAN	i
TEŞEKKÜR	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
TABLO DİZİNİ	x

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Dövmenin Etimolojisi	5
1.2. Eski Dönem Medeniyetlerinde Dövme ve Anlamları	6
1.3. Türk Geleneğinde Dövme Kültürü	9
1.4. Dövmenin Modernizasyon Süreci	11

İKİNCİ BÖLÜM

BEDENİN SOSYOLOJİK OLARAK İNCELENMESİ

2.1. Tarihsel Olarak “Beden” Olgusunun Konumlanması	13
2.2. Modernizm, Postmodernizm Tartışmaları İçerisinde Beden	16
2.3. Tüketim Unsuru Olarak Dövme	17
2.4. Benliğin ve Kimliğin Sembolik Aracı: Beden	19
2.5. Bedenin Sınıfsallığında Bourdieu’nun “Habitus”u	21

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

3.1. Araştırmanın Problemi ve Amacı	24
---	----

3.2.	Araştırmanın Önemi	25
3.3.	Araştırma Grubu ve Alanın Tanıtılması.....	25
3.4.	Sınırlılıklar	26
3.5.	Araştırma Yöntemi	27
3.5.1.	Fenomenolojik Yöntem	28
3.5.2.	Fenomenoloji ve Dövme Olgusu	29
3.5.3.	Katılımcıların Yaş, Cinsiyet, Meslek ve Öğrenim Durumlarına Göre Demografik Dağılımı	31

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

VERİLERİN ANALİZİ VE YORUMLANMASI

4.1.	Bedenin Dövmeler Aracılığıyla “Anı Defteri” Olarak Kullanılması	32
4.2.	Bireysel Kimlik ve Benliğin Oluşumunda Dövme Pratiği	39
4.2.1.	Alt Kültürden Popüler Kültüre	45
4.3.	Dövmeye Karşı Toplumsal Bakış Açısı	49
4.3.1.	Dövmeli Bireylerin Dövmeler Üzerinden Farklılaşması ...	54
4.3.2.	Dövme Pratiğinin Kamusal Alan ve Kişisel Alandaki Tezahürleri	59
4.3.3.	Dini İnanç Sistemlerinde Dövmenin Yeri	66
4.4.	Dövme Olgusunun Cinsiyetlendirilmesi	69
4.5.	Dövmenin Mekan Üzerindeki Tahayyülü	75

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ

SONUÇ	78
KAYNAKÇA	84
EKLER	i
EK-1 GÖRÜŞME FORMU	i
EK-2 ETİK KURUL ONAY BELGESİ	iv

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1.1.	Ötzi İskeleti	6
Şekil 1.2.	Ötzi'ye Ait Dövmeler	6
Şekil 1.3.	Maori Dövmesi	9
Şekil 1.4.	Günümüzde Maori Uygulamaları	9
Şekil 1.5.	Mardin Dövmeleri	10
Şekil 1.6.	Ellerde Yoğun Olarak Kullanılan Dövmeler	10
Şekil 1.7.	Ayaklarda Dövmelerin Kullanım Alanı	11

TABLO DİZİNİ

Tablo No **Tablo Adı**

Sayfa No

Tablo 3.1. Katılımcıların Yaş, Cinsiyet, Meslek ve Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı

32

GİRİŞ

Bireyler, toplumsal alanda var olmak, kendilerini ifade etmek, kimlik ve benlik oluşturmak için çaba göstermektedirler. Modern toplumda gündelik yaşam içerisinde gerçekleşen tüketim kalıpları, dövme ve piercing gibi beden modifikasyonları, kişisel zevkle ilişkili müzik, film gibi kültürel öğeler bireyin toplumsal benliğini ortaya koyan kültür unsurlarıdır. Bu unsurlar, bireylerin kendilerini kültürel, sınıfsal ve siyasal olarak konumlandırmalarına ve ifade etmelerine aracılık etmektedir. Dolayısıyla, bu popüler kültür unsurlarının, bireyler için belirli bir kültürel yapılanma içinde karşılık bulduğu sembolik anlamları mevcuttur. Anlamın sembolik olarak inşa edilmesi, aynı zamanda onun değişkenliğine veya sabit olmayışına işaret etmektedir. Bu durum, bireysel deneyimlerden ayrı biçimde düşünülemez ve bu bireysel deneyimlerin araştırılması, bireylerin sosyal dünyalarına ilişkin ipuçlarının ortaya çıkması anlamına gelmektedir.

Çalışma, bireylerin, kişisel hikayelerinin, sembolik anlamlarının, sosyal dünyalarının ve toplumsal ilişki örüntülerinin ipuçlarını araştırmaktadır. Bu sebeple, bireylerin bedenlerinin düzenlenmesiyle oluşturdukları sembolik anlamlara işaret etmekte, beden pratiği olarak “dövme” özelinde ilerlemektedir. Dövme, bedeni kaplayan derinin üzerine işlenen, anlamı bireysel deneyime göre şekillenen ve diğerlerinin bakışına çoğu zaman direkt olarak açık olan ve dolayısıyla bedensel etkileşimin merkezinde yer alan bir beden pratiği olduğundan beden sosyolojisinin merkezinde yer almaktadır.

Beden, geçmiş dönemlerde zihnin ve ruhun karşısına konularak ele alınan bir kavramdır. Ruh-beden dikotomisinin yarattığı illüzyonda beden, sürekli aşağılanmış ve küçük arzuların ve hayvani özelliklerin kaynağı haline gelmiş, insanlar onu her zaman kısıtlanması ve kontrol edilmesi gereken bir dürtü ve et parçası olarak görmüştür (Çekin, 2015: 176). Beden, bundan çok daha fazlasına işaret etmektedir. Çünkü beden imajını oluşturan bedenin tüm bileşenlerine yüklenen anlam ve düşünceler vardır. Söz konusu beden imajı ve bedene yüklenen anlamlar farklı kültürlerde farklı anlamlara sahip olabileceği gibi; aynı kültürdeki farklı alt-kültürler ve toplumsal sınıflarda da farklı olabilmektedir. Dolayısıyla insan bedeni biyolojik bir mekanizma olmasının yanı sıra; aslında hem sosyal anlam dünyasına hem de kişisel anlam dünyasına işaret etmektedir (Turner, 2008).

İnsanlar bedenin sadece biyolojik bir yapı olmadığını, toplumsal yapı süreciyle belirlendiğini anladıklarında, bedene olan ilgi artmıştır ve beden sosyolojisi yeni bir alan olarak ortaya çıkmıştır. İnsan bedeni üzerine yapılan çalışmaların sayısı 1945 ile 1980 yılları

arasında sınırlı olmasına rağmen, beden sosyolojisi 1980'lerde gelişmeye başlamıştır, çünkü insan bedeni o zamana kadar Batı düşüncesi tarafından aklın zıddı olarak görülmüştür (Işık, 1998: 13). İnsan vücudunun sosyoloji alanına uyum göstermesinin bir diğer nedeni ise asıl nesnesi insan bedeni olan tüketim toplumdur (Işık, 1998: 15). Tüketim toplumunun etkisi altında olan beden gözlemlenecek, güzelleştirilecek, sağlıklı, tüketim mallarına sahip olacak ve dolayısıyla kontrol edilecektir.

Postmodernizm ile birlikte modernizmin başlangıcında, kurumlar ve fabrikalar dışında kalan beden, artık toplumun merkezi haline gelmektedir. Bu durumda dövme, kıyafet, saç modeli, piercing gibi beden modifikasyonları günümüz toplumunda bedenin özgün ifadesinin somutlaşmış hali olarak değerlendirilmektedir. Popüler kültürün, kitle kültürünün ve piyasa koşullarının beden üzerindeki bireysel özerkliği tartışmalı kıldığı gerçeği inkar edilmese de; kimliklerin, benliklerin, anlamın ve bireysel ifadelerin çoğulluğu, farklılığı ve özgünlüğü kabul ediliyorsa, bireylerin bedenleri üzerinden deneyimledikleri pratiklerin bu noktadan hareketle önemli mikro sosyolojik verileri barındırdığı da unutulmamalıdır. Bu durumda dövme, beden aracılığıyla ifade edilen özel bir kişisel ve toplumsal ifade biçimi olan fiziksel bir eylem olarak kabul edilmektedir.

Türkiye'de dövme olgusu üzerine sınırlı sayıda araştırmalar yapıldığı görülmektedir. Yapılan araştırmalarda daha çok tarihsel bir perspektifin izlendiğini söylemek mümkündür. Bu sebeple çalışma, günümüz toplumunda dövmenin yeni anlamlar oluşturma sürecinde ortaya çıkan anlam farklılaşmalarını saptamaktadır. Dolayısıyla araştırma bedenlerine dövme yaptıran bireylerin, dövmeleri üzerinden üretilen anlamları ortaya çıkarmak ve toplumsal olanla ilişkilerinin sosyolojik bir analizini yapmayı hedeflemektedir. Büyük bir tüketim nesnesi haline gelen dövme pratiğinin çeşitli ve farklı anlamlarını olabildiğince geniş bir perspektiften yakalayıp, açıklamak ve değerlendirmek önem taşımaktadır.

Fenomenoloji, farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgubilim (fenomenoloji) uygun bir araştırma zemini oluşturmaktadır. Fenomenoloji yaklaşımın temelini bireysel tecrübeler oluşturmaktadır. Bu yaklaşımda araştırmacı katılımcının kişisel (öznel) tecrübeleri ile ilgilenmekte, bireyin algılamaları ve olaylara yükledikleri anlamları incelemektedir. Fenomenoloji tanımlayıcı bir araştırmadır. Bu bağlamda genelleme yapmak değil, olguları tanımlamak önemlidir (Akturan ve Esen, 2008).

Bu perspektif doğrultusunda çalışma, dövme pratiği üzerinden ve bireylerin kişisel deneyimlerinden yola çıkarak verilere ulaşmaya çalışmıştır. Bedenlerinin çeşitli bölgelerine dövme yaptırmış olan bireylerin, dövmelerini nasıl yorumladıkları, kendi sosyal yaşamları içinde nereye ve nasıl konumlandıkları, dövmenin bireysel kimlikleriyle olan etkileşimi, diğerleriyle olan iletişimi ve bireylerin haricindeki toplumsal dünyayla ilişkisi içinde dövmenin oynadığı rol ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir. Bu bağlamda, bir beden düzenlemesi olarak dövmeyi, bireylerin dövmeleri aracılığıyla ürettikleri anlamı ve bu anlamın toplumsal etkileşimini, bir metin gibi ele alarak; yorumlayıcı bakış açısıyla temalar oluşturarak tartışılmıştır. Bu tartışma çerçevesinde, 20 dövmeli bireyle online olarak derinlemesine görüşmeler yapılmış, yapılan görüşmelerin kaydı alınmış ve ardından her görüşme deşifre edilmiştir. Yapılan deşifreler sonunda elde edilen veriler detaylı bir şekilde incelenmiş ve sonucunda aşağıda ayrıntılı bir biçimde tartışılacak olan temalar oluşturulmuştur. Elde edilen verilerden hareketle oluşturulan her bir tema, dövme pratiğinin çeşitliliğini ortaya koymaktadır.

Çalışma beş ana bölümde oluşmaktadır. Birinci bölümde dövmenin tarihsel süreç içerisindeki ortaya çıkışına, yayılmasına, değişim ve gelişimine, anlamlarının dönemsel olarak hangi unsurları barındırdığına ve günümüzde bir meta haline gelişine değinilmiştir.

İkinci bölümde ise bedenin kuramsal olarak geçmişteki konumuna ve beden üzerine geliştirilen yaklaşımlara odaklanmaktadır. Kimliklerin, benliklerin, anlamın ve bireysel ifadelerin çoğulluğu, farklılığı ve özgünlüğü kabul edilmekte, bireylerin bedenleri üzerinden deneyimledikleri pratiklerin bu noktadan hareketle önemli mikro sosyolojik verileri barındırdığına değinilmektedir. Bu durumda bir beden düzenlemesi olarak konu edindiğimiz dövme, beden aracılığıyla ifade edilen özel bir kişisel ve toplumsal ifade biçimi, fiziksel bir eylem olarak kabul edilmektedir.

Üçüncü bölümde araştırmanın konusu, amacı, örnekleme, sınırlılıkları, önemi ve metodolojisi ayrıntılı olarak sunulmaktadır. Nitel araştırmanın yapısından bahsedilmiş, analiz tekniğinin seçilme nedeni gerekçelendirilmektedir. Fenomenolojik yaklaşımın temelleri ve tekniği açıklanarak, yapılan çalışmada neden fenomenolojinin kullanıldığına ve “dövme” olgusunun neden bir fenomen olarak ele alınıp incelendiğine değinilmektedir.

Dördüncü bölümde ise verilerin analizi ve yorumlanması yapılmaktadır. Derinlemesine görüşmelerin sonucu olarak anlamın sembolleştirilmesi ve hikayeleri, bireysel kimlik, benlik ve bireysel farklılaşma, ötekilik ilişkileri, cinsiyet kimlikleri, din ve

bireysel inanışları, dövmenin anlamı ve tüketim amacıyla olan ilişkisi açıklanmaktadır. Sahadan elde edilen veriler ile ortaya çıkan, dövmenin beden üzerinden inşa edilen anlamına ve başkalarıyla kurdukları iletişim ve etkileşim kalıplarına ilişkin kategoriler ayrıntılı bir biçimde sahadan örneklerle tartışılmaktadır.

Son olarak beşinci bölümde ise katılımcıların anlattıkları veriler doğrultusunda araştırmanın sonucuna ulaşılmaktadır. Katılımcıların anlattıklarından hareketle oluşturulan temalardan çıkarılan sonuçlar tartışılmakta ve yorumlanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DÖVME OLGUSUNUN TARİHSEL SÜRECİ

Dövmenin tarihsel süreç içerisindeki ortaya çıkışına, yayılmasına, değişim ve gelişimine, anlamlarının dönemselsel olarak hangi unsurları barındırdığına ve günümüzde bir meta haline gelişine değinilmektedir.

1.1. Dövmе'nin Etimolojisi

Dövmе, Türkçe sözlükte “vücut derisi üzerine iğne gibi sivri bir araçla çizilmek ve içine renk veren maddeler konulmak yoluyla yapılan çıkmaz yazı veya resim” olarak geçmektedir. (TDK Türkçe Sözlük, 1998: 407). Örnek'e (1971: 69) göre ise “dövmе”, “deriyi çizgiler ve resimlerle süslemek adeti” dir. En basit ifade şekli ile “dövmе”, “vücut derisi içine doğal veya doğal olmayan yollarla elde edilen boya ların zerk edilmesi suretiyle yapılan desen ve şekiller” olarak tanımlanabilmektedir (Çoruhlu, 2015: 40).

“Dövmе”, İngilizce yazılışıyla “Tattoo” kelimesi, James Cook'un 18. yüzyılda Polinezya'ya gitmesine kadar ortaya çıkmamasına rağmen, kalıcı bir şekilde vücudu mürekkeple, çeşitli şekillerde kaplama çok daha uzun bir tarihe sahiptir. 1769'da yayınlanan Cook'un Polinezya Adaları'na yaptığı seyahat anılarında, vücudu silinmez mürekkeple yazma pratiği uygulanırken çıkan “tatau” sesiyle İngilizce'ye “Tattoo” kelimesi şeklinde geçmiştir. Bu kelime hızlıca diğer Avrupa dillerine de yayılmaktadır (Fisher, 2002: 92-93).

Avusturya ile İtalya arasında Ötzlar Alplerinde bulunan, 5 bin 300 yıllık, bronz çağından kaldığı düşünülen bir mumyanın vücudunun tamamıyla korunmuş olduğunu ve bulunduğu konum itibarıyla “Ötzi” adı verildiği bilinmektedir. “Buz Adam”ın dövmeli olduğu Ekim 1991'de Prof. Kindler Spindler tarafından açıklanmaktadır. Ötzi'nin gövdesinde ve bacaklarında yoğun olmak üzere farklı yerlerinde 61 adet dövmе bulunmakta, bu dövmeler “sol dizi üzerinde dört yönü gösteren bir şekil, bedeninin böbreğin üzerine rastlayan kesiminde yer alan çizgi demetleri ile bileklerinde ve üzerinde yer alan paralel çizgi demeti”nin, dünyanın en eski dövmeleri olduğunu göstermektedir. Eklem hastalığına sahip olduğu saptanan Ötzi'nin, bütün dövmelerinin eklem ve akupunktur noktalarında olması, Ötzi'nin vücudunda bulunan bu dövmelerin, terapötik amaçla yapıldığı kaynaklarca ifade edilmektedir (Bulut, 2002: 47; Çoruhlu, 2015: 51; Öncül, 2012: 6).

Şekil 1.1: Ötzi İskeleti

Şekil 1.2: Ötzi'ye Ait Dövmeler

1.2. Eski Dönem Medeniyetlerinde Dövme ve Anlamları

Jones (1987: 141), Antik çağda dövmenin birkaç işlevinden bahsetmektedir; bunlardan ilki, hala en önemli işlev olarak devam eden kendini süsleme geleneğidir ve “az gelişmiş” barbarlarla ilintilendirmektedir. İkinci işlevi olarak dövme, dinsel ifadeye ilişkin bir uygulama olarak Mısırlılar ve Suriyeliler gibi Doğu uluslarıyla bağlantılandırmıştır. Tüm bu işlevlerin yanında dövmenin en çok kullanım alanının ise cezalandırma amacıyla gerçekleştirildiği dikkat çekmektedir. Bu uygulamanın Perslerden Yunanlılara; Yunanlılardan Romalılara aktarıldığını söylemektedir. İlk Antik çağ yıllarında suçlular için uygulandığı düşünülse de geç dönemlerde askerler ve ordu çalışanları arasında da pratik edildiği gözlemlenmektedir.

Heredotos (2011: 383), “Dövme yaptırmak soyluluk işaretidir; dövmesiz olmak kötülük getirir.” diyerek kitabında da belirttiği üzere Antik Trak kavminin dövme, asalet nişanesi olarak sayarken; eski Yunanlılar nezdinde bu, ahlaksızlık/değersizlik damgası olarak görülmektedir. Dövmenin Yunanlılar tarafından benimsenme şekli cezalandırıcı veya tescilli bir eylem göstergesidir. Basit bir ifadeyle, Yunanlılar stigmatayı düşmanlarıyla ilişkilendirdikleri için sosyal önemi yoktur; ve daha sonra damgalama, Yunan kültüründe suçlular ve köleler gibi ‘öteki’yi işaretlemek için kullanılmaktadır. Roma’da, suçlular ve köleler damgalanarak tanınması sağlanmıştır. Roma devleti, suçluların ve kölelerin bedenlerini kalıcı bir şekilde işaretleyerek, bu bireyler üzerindeki işaret aracılığıyla hareketlerini daha kolay kontrol edebileceklerini düşünmektedirler (Bulut, 2002: 47; Fisher, 2002: 92).

Eski dönem medeniyetlerinde dövmenin temel işlevinin cezalandırma ve ötekileştirme üzerine kurulu bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Ancak bu uygulama sadece damgalama olarak okunmamaktadır. Birey ceza olarak damgalanırken aslında beden üzerinden bir kontrol sağlanmaya çalışılmaktadır. İnsanlık tarihi boyunca beden, en çok müdahale edilen alan arasında yer almaktadır. Kontrol altında tutulmaya çalışılan bireyin beden üzerindeki tezahürleri tarihsel süreç içerisinde birçok değişim göstermektedir. De Certeau (2008: 247) hukukun ve kanunun bedenler üzerine yazıldığını ifade etmektedir. O’na göre beden, kanunun sayfası olmaktadır. Toplumsal düzenin beden üzerinde etkin bir biçimde uygulanmaya başlamasıyla somutlaştığı kontrol ve cezalandırma pratiklerine işaret etmektedir. Bu bağlamda, kesip biçme, dövme veya erginlenme araç gereçlerinden bugün yerini, polis copuna, kelepçelere, sanık hücrelerine vb. araç ve mekânsal donanımlarına

bırakmaktadır. Dolayısıyla dövmenin, tarihsel süreç içerisinde, kanunların ve toplumsal düzenlemelerin beden üzerinde somutlaştırılarak aracılık ettiğine ve yine kanunun gücü bireyin bedeni üzerine kazınarak gücünü beden üzerinden görünür kılması amacına hizmet eden bir pratik olarak işlevselleştirmektedir (De Certeau, 2008: 247).

Üç büyük dini inançta “dövme” yasaklanmaktadır. İncil’de, “Ölümler için bedeninizde yara açmayacaksınız, kendinize dövme işaret koymayacaksınız; ben Rab’im.” (Levililer: 19/28) buyruğu yer almaktadır. Bununla beraber kimi Yahudi ve Hıristiyan topluluklarında “dövme” özel tanınma, kimlik göstergesi olarak algılanmaktaydı. Katolik kilisesi, MS 4. yüzyılda, “Tanrı’nın imajını bozuyor” gerekçesiyle, Roma’daki köle ve mahkumların yüzüne dövme yapılmasını; 787 yılında ise Papa I. Hadrianan vücudun herhangi bir yerine dövme yaptırmayı, “batıl inanç ve paganizmi” çağrıştırması nedeniyle tümüyle yasaklamaktadır. Çağlar boyu Avrupa’da kaybolan dövme geleneği Kaptan Cook’un 1769’daki ilk seyahatiyle birlikte denizciler arasında yaygınlaşarak hareketlilik kazanmaktadır. Galler prensi 1862’de Filistin’i ziyaret ederek, koluna bir haç dövmesi yaptırmakta; Kral Edward VII, oğlu George’un 1882’de Japonya ziyareti sırasında bileğine bir canavar motifi işletmektedir. Böylece dövme, İngiltere’de krallık fermanıyla onaylanmış olarak görülmektedir (Bulut, 2002: 48).

Osmanlı döneminde ise dövme, kullanıldığı zümre ya da bireye göre gerek olumlu gerek olumsuz anlamlar içerebilmekte; denizcilerde ve yeniçerilerde olumlu anlamlarda tanımlanırken, aynı dönemlerde mahkumlarda kullanıldığında topluma aykırılık, bir çeteye aidiyet göstergesi ya da isyan gibi konuları ifade edebilmektedir (Çoruhlu, 2015: 53). XVI. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda varlığı görülen dövme geleneği XVII. yüzyılda Cezayirli gemiciler aracılığıyla Osmanlı denizcileri arasında da yaygınlaşmaya başlamaktadır. Özellikle yeniçeriler, bağlı buldukları ‘orta’yı simgelemek amacıyla yaptırmışlardır. Bu gelenek yeniçeri ocağının kapatılmasına kadar sürmektedir. Bu dönemdeki dövmeler farklı kültürlerin etkisini taşımaktadır. Çünkü 16. yüzyıl ve 17. yüzyılın ilk çeyreğine gelene kadar Akdeniz sularındaki Türk gemiciliği Osmanlı İmparatorluğu’nun tam anlamıyla kontrolünde değildir. Denizcilikteki hâkim güç ve dolayısıyla kültür farklı milletlerde olduğundan bu dönemde dövmelerin farklı baskın kültürlerin etkisi altında olması mümkündür (Bulut, 2002: 47; Öncül, 2012: 9).

Dövmeyi sözlü olmayan iletişim kategorisine koymamız gerekmektedir. Her simge bir kabileyi, bir örgütü, bir topluluğa bir kutsal ifade edebilmektedir. Doğayla iç içe yaşayan

insanoğlu için görsel simgeler onun hayatındaki her gede kendini göstermektedir. Yaşamındaki değerleri, anlamları, kutsalları, estetik değerleri gündelik yaşamın içerisinde kullanılan objelerde göstermekte olan insanoğlu dövmeyi de bu amaçla kullanarak kendi kimliğini ortaya koymaktadır (ncl, 2012: 12).

Dövmenin en cesur örneğini Yeni Zelanda'daki, Maori halkı göstermektedir. Maoriler hazırladıkları boyayı deriye yedirebilmek için küçük, kalem biçiminde kemik parçalarını alıyor ve onların deri altına yerleşmelerini sağlamak için de tahtadan yapılmış ekileri kullanmaktadırlar. Bu arada "moko" olarak anılan yüz dvmelerinde olay daha da can acıtıcı hale gelmektedir. "Moko"lar yüz derisine 'oyma' ya da 'kabartma' tekniğiyle işlenmektedir (Çoruhlu, 2015: 40-41). Sivri ve keskin uçlu araçlar (diken, kemik, tahta vb.) ile deriye batırılır; deri yırtılır ya da kesilir; buralara ot köklerinden ve isten elde edilen boyalar sürülerek deri altına işlenir ve siyaha alan mavi renkte bir görünüş alır.

Çeşitli örneklere ve modellere göre yapılan dövmeler, aylarca hatta bazen yıllarca sürmektedir. Bu sanatın ustaları Okyanusya yerlileridir; estetik, kltik-majik ve sosyal faktörler açısından önem taşımaktadırlar (rnek, 1971: 69-70). Deriye kazınan çizgiler veya resimler bedeni süslediği gibi, bireyi zararlı büyüsel etkilerden koruduğunu; mitik sembolleri canlandırdığını; klanın işaretlerini taşıdığını; kişinin toplum içindeki yerini belli ettiğini; kadınların cinsel olgunluğa eriştiğini göstermektedir. Dövme yapılırken törenler yapılmakta; dövmeyi yapan ve yaptıran belli ritüelleri, dinsel ve büyüsel kuralları yerine getirmektedir (rnek, 1971: 70). Maori kültüründeki dövme uygulaması, beden bir ağaç gibi oyulup, açık yaranın mürekkeple ovalanmasıyla, tıpkı ağaç oyma tekniğine benzediğini ancak Avrupalı denizcilerle olan etkileşimle beraber, Maori kültürüne metalin ve delme tekniğinin girdiği görülmektedir (DeMello, 2007: 46).

şekil 1.3: Maori Dövmesi

şekil 1.4: Günümüzde Maori Uygulamaları

Öte yandan Avrupalı denizciler, ülkelerine dönerken, dövmeli Polinezya yerlilerini de sergilemek amacıyla yanlarında götürmektedir. 'İlkel' kabilelere ait dövmeli bireylerin

çeşitli etkinliklerde sergilenmesi ötekilik ilişkisi içerisinde değerlendirilebilmektedir. Başka bir ifadeyle, 'ilkel' bir kültürün bir sirk unsuru gibi sergilenmesiyle Avrupa'nın 'uygar'lığına vurgu yapılmaktadır (Ertan, 2017: 113). Blanchard'ın (1991: 13) da değindiği gibi dövmelemin, sömürülenin yani diğerrinin işareti olduğu belirtilmektedir: Sömüren ve sömürülen arasındaki farkın, derinin dokusu içine işlenmesi ile gerçekleşmektedir. Sömürenin derisi beyaz ve berraktır, sömürülenin ise içine işlenen şekiller nedeniyle berraklığını yitirmektedir.

1.3. Türk Geleneğinde Dövme Kültürü

Türk dünyasında ise "dövme" kelimesi yerine daha çok "dağ/tağ" veya "dağlama/tağlama" ifadelerini kullanmaktadır. "Dağ", "insan ve hayvan vücuduna kızgın bir demirle vurulan damga, işaret, im." (Develioğlu, 1993: 60) veya "kızgın bir demirle vurulan, damga, nişan." olarak kullanılmaktadır (Durmuş, 2012: 114). "Dağlama", "ilkel kavimlerde dini inançlara bağılı olarak vücudun birçok yerlerine ve yüze damga suretiyle bazı totem resimlerinin kazdırılması" (Ülken, 1969: 71). Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da dövme sözcüğü "dek" kelimesi ile adlandırılmakta olup dövme yapan erkeğe "dekkak", kadına "dekkake", dövme yaptıran erkeğe "medkuk", kadına "medkuke" denilmektedir (Öncül, 2012: 10).

"Dağlama"nın insan, hayvan ve ağaç üzerine fakat daha çok insan ve hayvan üzerine yapıldığı saptanmıştır. İnsan üzerine bedeni ve zihni güçlendirme pratiğı olarak görüldüğü gibi, hasta uzvu tedavisi için de yapıldığı bilinmektedir. Modern döneme nispeten daha geleneksel koşullarda da olsa hayvanları ve insanları işaretleme tekniğı olarak kullanılmaktadır. Tanınma amacıyla dağlamanın da köklü bir geleneğı bulunmaktadır. Amaç burada bireylere ait hayvanı ya da eşyayı tanımaktır. Bireyler hayvanlarının ve eşyalarının üzerine bir işareti dağlama tekniğıyle koymaktadır. Böylece bireylere ait olanlar başkalarına ait olanlardan ayırt edilmektedir (Durmuş, 2012: 116-119). "Dövme", Anadolu'da gündelik yaşamdaki bireyde "etnik ve/veya dinsel kökene bağılı olmak, süslenmek ve güzel görünmek, hastalık ve nazardan korunmak ve uğur ve tılsım etkisinden yararlanmak" gibi ifadeler taşımaktadır (Göker ve Çağlayandereli, 2016: 2548). Dövme, kadınlar için zarifliğı, soyluluğı ve güzelliğı; erkekler için gücü ve iktidarı belirtmektedir. Dövmenin, dövme yaptıran bireyi, kötülüklerden koruyacağını, gizli güçlerin ona zarar vermeyeceğini, uzun ömürlü kılacağını inanmaktadır. Dövmeli birey bu sayede kötü olanı evcilleştirdiğini ve artık ona söz geçirebildiğini düşünmektedir (Bulut, 2002: 45).

Mardin, Kızıltepe ve Bozhöyük'te araştırmalarda bulunan Hazar (2006: 296) dövmenin resim değil, resim yazısının düşünce yazısına (ideograma) dönüşmüş şekilleri gibi olduğunu söylemektedir. Bazı beden işaretlerinin runik yazılara benzediğini ifade etmektedir. Beden süslemelerinin ortaya çıkmasında, insanın bedenini –yani derisini- tamamlama, kendini karşı cinse daha güzel görünme, aynı zamanda topluluğun inanç sistemine, mitlerine aidiyetini ifade etme ve bununla birlikte şekillerle ve desenlerle korunma anlamında yarar sağlama gibi pek çok değişken rol oynamaktadır. Tüm bu değişkenler, aynı zamanda dövmenin böylesine yaygınlaşmasını ve günümüze kadar ulaşmasını da sağlamışlardır (Çoruhlu, 2015: 41). Bozhöyük'te dövmenin genel olarak; güzel görünmek, erkeklerin beğenisini kazanmak, evliliğe hazır olmak, şans ve baht açıklığı, evlenebilmek, kuma gelmemesi, çocuk doğurmak, küçükken nazardan korunmak, hasta olmamak ve uzun ömürlü olmak, elinin bereketli olması, yılan sokmaması ve ayağının uğurlu gelmesi gibi sebeplerle yapıldığı görülmektedir (Hazar, 2006: 297).

Şekil 1.5: Mardin Dövmeleri

Şekil 1.6: Ellerde Yoğun Olarak Kullanılan Dövmeler

Şekil 1.7: Ayaklarda Dövmelerin Kullanım Alanı

1.4. Dövmenin Modernizasyon Süreci

Dövme, yıllar boyunca ilksel kabilelere ait bir gelenek ve ötekiyi damgalamak suretiyle ilerlemiş olsa da günümüze kadar varlığını çeşitli işlevler suretiyle göstermektedir.

İnsanlık tarihi boyunca varlığına ilişkin işaretlere rastlanılmasına rağmen toplumsal olarak kabul görmesi zor bir beden pratiğidir. Gerek modernizasyon süreciyle bireyin özgürlüklerinin artması gerekse tüketim kültürünün dövmeyle moda ‘meta’sı olarak sunması ile popüler bir beden modifikasyonu haline gelmektedir. Son yıllara bakıldığında toplumun her kesimden her bireye farklı anlamlar atfetmesi nedeniyle toplumsal olarak kabulü kolaylaşmaktadır. Fakat hala dövme bireyler toplumdaki büyük çoğunluk için hayatlarını öteki olarak sürdürmektedir.

Dövmenin, toplumsal ana akım içinde yoğun bir şekilde yer almasının en önemli unsurlarından biri, popüler kültür içinde yaygınlaşmasıdır. Geniş bir izleyici kitlesine ulaşmasıyla popüler sinema filmlerindeki oyuncuların dövme sahibi olması, film afişlerindeki oyuncuların üzerinden görsel olarak izleyiciye ulaşan dövme tasarımları, kliplerdeki dövme sanatçıları, ünlü sporcuların yaptırmaya başladığı dövmeler vb. gibi her bireyin, tüm zaman dilimlerinde, istediği yerde karşılaşmasının mümkün olduğu bu örnekler, hem dövmenin popülerliğini artırmakta hem de onun toplum tarafından kabullenilmesine ilişkin bir zemini hazırlamakta ya da güçlendirmektedir (Ertan, 2015: 75). Bununla birlikte dövme hala bir çok toplumsal katman için marjinal bir olgu olarak algılanmaktadır.

Antik çağdan bu yana aldığımız referanslar doğrultusunda baktığımızda dövme, alt kültürün bir ifade aracı olarak kullandığını göstermektedir. İlkel kabilelerin kendi topluluğuna olan aidiyetini göstermek üzere yaptırmış olduğu topluluk sembollerini, kültürel inanışlarını ve toplumsal ifadelerini göstermek amacıyla yaptırdıkları dövmelerin, James Cook’un keşfiyle beraber denizciler arasında yaygınlaşması ve oradan askerler arasında başlayarak genellikle Batı’da alt sınıfta varlığını sürdürmektedir. Mürettebat arasında hem ruhsal hem de fiziksel koruma amaçlı bir uygulanma temeli bulunmaktadır. İlerleyen zamanlarda pratik edilen bu beden modifikasyonu, işçi sınıfı arasında kendini göstermekte ve oradan mahkumların ve çetelerin kendilerini ifade etmek için kullanım alanı bulması ile marjinal sınıflara atfedilmektedir (Goulding, 2004: 279). Bir moda ya da çılgınlık göstergesi olarak dövme yaptırmak, 1960’ların ve 1970’lerin sonlarında hippiler, rock yıldızları, modeller ile yeniden ortaya çıkmaktadır ve dışa vurumun bir sembolü olmaktan ziyade postmodern gençliğin sembolü haline dönüşmektedir ve dövme algısında statüden statüye doğru iz sürdükçe, kamu algısındaki bu değişimlerle beraber anlam da değişime uğramaktadır (Demello, 1995: 49; Fisher, 2002: 97). Toplumsal tabakalaşma içerisindeki algılar şunu göstermektedir; dövmenin tasarımı zenginler için, belirli sınıf mesajları

göndermek için çok önemliken, işçi sınıfı arasındaki tasarımlar ise kişisel deneyimlere veya özelliklere göre seçilmekteydi. Bu sınıf farkını göstermenin bir yolu şu şekilde özetlenmektedir: Zenginlerde dövmelemin amacının toplumun diğer kesimlerinden farklı olduğunu ortaya koymaktır. Bununla birlikte, işçi sınıfında ise dövmelemin kendilerini ifade etmenin bir aracı, yaşamlarından bir kesiti göstermenin amacını taşımaktadır (Fisher, 2002: 95). Tassie (2003: 85) dövmenin, bugün de toplumsal katman, dinsel inanış, cinsiyetle alakalı sosyo-kültürel amaçları hala koruyarak, birey ve toplum arasındaki kalıcı toplumsal ilişkileri göstermekte olduğunu söylemektedir.

Turner (2005: 45) dövmelemin, günümüz sosyo-kültürel ve ekonomik koşullarını göz önünde tutarak ele almaktadır. İçinde bulunulan dönemde bireylerin, yapı ile olan bağlılıklarını gevşek ve ince olarak tanımlamaktadır. 17. yüzyıldan 19 yüzyıla kadar uzanan süreçte ulus-devlet anlayışının yükselişi yüksek düzeyde bağlılık ve dayanışma gerektirmektedir. Fakat postmodern dönem, bu görüşten kaymıştır ve bununla birlikte dayanışma zayıflamakta, bağlılık daha esnek bir yapı içerisinde kendini göstermektedir. Böyle bir toplumsal koşulda her şey geçici, yüzeysel ve değiştirilebilir bir hal almaktadır. Buradan hareketle, Turner, (2005) dövmelemin ve diğer beden işaretlerinin zorunlu bir ritüelden, isteğe bağlı bir dekorasyona geçtiğini ileri sürmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

BEDENİN SOSYOLOJİK OLARAK İNCELENMESİ

Araştırmanın bu bölümünde beden konusu sosyolojik düzlemde incelenecek ve kültürel, sembolik ifade alanı olarak tartışılacaktır. Anlam ve beden arasındaki ilişkiye dayanarak, bedenin anlamı ifade etme ve bireyin daha geniş sosyal ve kültürel yapısı ile etkileşimdeki rolü incelenecektir.

2.1. Tarihsel Olarak “Beden” Olgusunun Konumlanması

Erken dönem sosyoloji, insan vücudunu kendi dışında başka disiplinlerin araştırma alanında konumlandırmıştır. Kuruluşu ve gelişimi boyunca sosyoloji, araştırma konularında bedenden ayrılmış bir görüş içerisindeydi. Diğer bir deyişle, doğa ile toplum arasındaki

ilişkide beden, sosyal çevreden çok doğal çevrede yer almaktadır (Işık, 2006; Turner, 2008; Nazlı, 2009).

Beden, yalnızca onu oluşturan bileşenlerinin birleşiminden ortaya çıkan bir bütün değildir. Beden, bundan çok daha fazlasına işaret etmektedir. Çünkü beden imajını oluşturan, bedenin tüm bileşenlerine yüklenen anlam ve düşünceler vardır. Söz konusu beden imajı farklı kültürler arasında birbirinden ayrışabileceği gibi; aynı kültür içinde bulunan farklı alt-kültürler ve toplumsal statülerde de ayrışabilmektedir. Dolayısıyla insan bedeni biyolojik bir mekanizma olmasının yanı sıra; aslında hem sosyal anlam dünyasına hem de kişisel anlam dünyasına işaret etmektedir (Turner, 2008). İnsan bedeni milyarlarca hücre, kas, sinir ve organdan oluşan bir bütündür. Bunlar fiziksel göstergelerdir. Ayrıca sosyal, kültürel, sınıfsal ve ekonomik olarak da kümelenmektedir. Gözlerimiz, ten rengimiz, saçlarımız ve burnumuz doğuştan gelmektedir. Ancak anlamları daha sonra üretilmektedir. Örneğin güzellik, çirkinlik, ırk ve etnisite üretilmiştir (Demello, 2014: 5).

Yüzyıllarca beden, zihnin veya ruhun karşısına konularak ele alınmıştır. Ruh-beden dikotomisinin yarattığı illüzyonda beden, sürekli aşağılanır ve küçük arzuların ve hayvani özelliklerin kaynağı haline gelir, insanlar onu her zaman kısıtlanması ve kontrol edilmesi gereken bir dürtü ve et parçası olarak görmektedir (Çekin, 2015: 176).

Bununla birlikte, O'Neill'e (2004) göre, klasik sosyolojinin kurallara ve normatif davranışa olan ana ilgisi, bedeni ahlaki ve entelektüel emirlerin kölesi olarak görülmesine neden olmaktadır. Ancak burada mesele bedeni tamamen görmezden gelmek değildir. Aksine, bedenin başlı başına bir araştırma konusu olarak ele alınmayı ve cisimleşmiş insan üzerine olan vurgunun az olmasıdır (Shilling, 2008; Nazlı, 2009; Işık, 2006). Bununla birlikte, klasik sosyolojide insan vücudunun yok olmadığını, her zaman örtük kalan bir alan olduğunu belirtmek faydalı olacaktır. Ne toplumsal yapı ile ilgili makro sosyoloji ne de kişilerarası etkileşim ve benlik ile ilgili mikro sosyoloji bedeni dikkate almamaktadır. Çünkü mikro sosyoloji, sosyal bir katılımcı olarak benliğin sosyal olarak eylem içinde inşa edildiğini iddia etmektedir fakat makro sosyoloji teorik vurgusunu doğrudan toplumsal sistemlere veya yapılara koymaktadır (Turner, 2008).

Klasik dönem sosyologlarının kuramlarında beden çalışması arka planda kalmıştır. Mauss bedeni, insanın ilkel ve doğal bir "aracı" olarak görmektedir. Ponty için ise beden, "sayesinde dünyanın var olduğu şey"dir ve yaşayan bir niteliği bulunmaktadır. Turner'a göre, temsil edilen ve yorumlanan bir dış yüzey, yapının ve düzenlemelerin ise iç

çerçevesidir. Çağdaş sosyoloji teorisyenlerinden Foucault'a göre ise beden, biyolojik olmasından ziyade iktidarın, gücün merkezinde konumlanmaktadır. Hükmedilmesi gereken, denetlenmesi gereken bir alan olarak iktidarın elinde bulunmaktadır (Nazlı, 2009: 62-63). Bu doğrultuda post yapısal düşünürlerin Batı düşüncesinin Kartezyen yapısını eleştirmesiyle bedene olan ilgileri artmış ve araştırma konusu haline gelmiştir. İnsan vücudunun sosyoloji alanına uyum göstermesinin bir diğer nedeni ise asıl nesnesi insan vücudu olan tüketim toplumdur (Işık, 1998: 15). Tüketim toplumunun etkisi altında olan beden gözlemlenecek, güzelleştirilecek, sağlıklı, tüketim mallarına sahip olacak ve dolayısıyla kontrol edilecektir.

Bedene yönelik çoğalan ilgi ve bunun sonucunda gelişen teorik yaklaşım Foucault tarafından geliştirilmiştir. Foucault, geçmiş dönemlerden günümüze, beden ve iktidar arasındaki ilişkiden yola çıkarak, beden ve iktidar arasındaki diyalektiği irdelemiş ve beden üzerinden iktidarın izini sürmüştür. 17. yüzyıldan bu yana iktidar kendini beden üzerinden her zaman göstermektedir (Foucault, 2007). 18. yüzyıl iktidarı, hükümdar veya kralın bedeninde somutlaşmaktadır ve diğerlerinin bedenlerinin yaşama ya da ölme hakkı kralın/hükümdarın elinde tutulmaktadır. Söz konusu dönemde, suçlulara işkence uygulanması, öldürülerek yok edilmesi iktidarın beden üzerinde cezalandırıcı etkinliğini, toplumsal bedenlerin kontrolünü göstermektedir. Yıllar içerisinde artan insan hakları ve kanunlar ile birlikte cezalandırıcı beden pratikleri, hastalıkların kontrolü, cinsel rejimlerin belirlenmesi, suçluların dışlanması gibi nüfusun sterilleştirilmesine yönelik uygulamalarla yer değiştirmiştir. Bütün bu yeni uygulamalar ile beden, farklı birçok toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel kurum tarafından üretilen söylemler aracılığıyla disiplin altına alınmaktadır (Urhan, 2010; Foucault, 2007; Turner, 2008; Cregan, 2006).

Foucault, iktidar kavramını yalnızca sınırlayan ve bastıran bir şey olarak değil, aynı zamanda yaratan, inşa eden ve düzenleyen bir şey olarak görmemiz gerektiği konusunda uyarılmaktadır. Foucault'nun görüşüne göre, 18. yüzyılın ortalarından itibaren liberal yönetim rasyonalitesi "aşırı veya fazla yönetim" in sınırlandırılmasına odaklanmaktadır. Her ne kadar "Nasıl yönetilmeli?" sorusu 16. yüzyıldan itibaren Avrupa nüfus yönetimi kapsamında sorulmaya başlansa da, aşırı devlet kavramı ancak piyasa ve piyasa ilişkilerini tehdit ettiğinde sorun haline gelebilmektedir. 18. yüzyılda Avrupa'da, piyasanın serbest akışını sağlamak için yönetim gücünün içeriden sınırlayan, içsel mekanizmaların örgütlenmesini de içeren yeni bir yönetim sanatı ortaya çıkmaktadır (Oranlı, 2012: 43).

Bu noktada devreye Foucault'un "biyopolitika" kavramı girmektedir. Foucault'ya göre biyopolitika, geleneksel siyasetin yapısına yeni bir alan ve mesele üzerinden eklenmemektedir. Biyopolitika, siyasetin bir uzantısı değildir, çünkü siyasi egemenlik kavramlarını yeniden formüle eder ve onları yeni siyasi bilgi biçimlerine tabi kılar, fakat bu durum siyasetin genişlemesini değil kökten bir değişimi göstermektedir (Özmkas, 2012: 55). "Bu iktidar biçimi bireyi kategorize ederek, bireyselliğiyle belirleyerek, kimliğine bağlayarak, ona hem kendisinin hem başkalarının onda tanımak zorunda olduğu bir hakikat yasası dayatarak doğrudan gündelik yaşama müdahale eder. Bu, bireyleri özne yapan bir iktidar biçimidir" (Foucault, 2005: 63).

İktidar özneyi sadece kurumsal ilişkiler bağlamında ele alarak birkaç alan üzerinden denetim altına alan bütünsel bir yapı değildir. Yeni siyasi yapılanma ile birlikte, gündelik yaşama, öznenin aklına ve davranışlarına nüfuz eden bir kurum haline gelmektedir. Kısacası özetlemek gerekirse, iktidar ve özne ilişkisini, klasik iktidar anlayışının ötesine geçen bir şekilde ele almaktadır; ancak bu anlayış biçimi de tek boyutlu değildir. Önceleri bir baskı ve kapatma biçimi olarak görülen iktidar, daha sonra üretkenlik kazanmış, dolayısıyla iktidar meselesinin geleneksel anlayışından koparak, öznenin düzene dahil olduğunu ve yalnızca reddedilip kabul edilemeyeceğini ortaya koymaktadır (Özmkas, 2012: 56-59).

2.2. Modernizm, Postmodernizm Tartışmaları İçerisinde Beden

Modernizmin temel paradigmaları içinde, bireyselliklere veya bireysel niteliklere yer verilmemektedir (Kale, 2011: 34). İktidarı, kiliseden devralan modernite, gücünü toplumun her düzeyine empoze etmeye çalışmaktadır. Beden bu alanlardan biridir. Modern iktidar önce bedeni görmekte, sonra onu kısıtlamakta ve insanları üretken bedenlere dönüştürmektedir. Güçlü bir ülke, güçlü bir ordu ve güçlü bir işçi demektir. Bunun bilincinde olan merkezi ulus devlet anlayışı üzerinden eylemselliği belirleyen pazar ekonomisi, bedeni kendi merkezine göre yetiştirmeyi ve onu verimli kılmayı hedeflemektedir. Modern kültür ve modern toplumsal ilişkiler, bedeni esas olarak askerlerin ve işçilerin bedenine dönüştürmektedir. Sağlıklı olmak, fabrikada çalışmaya veya askerlik hizmetine uygun olmak demektir. Tıpkı Taylor'ın montaj hattında olduğu gibi, yeni üretici-asker bedeni, sıkı bir şekilde yönetilmektedir. Akıllıca manipüle edilmiş çevre güçleri tarafından şekillendirilmektedir (Bauman, 2018: 153-161).

Foucault'ya göre, modern insanlar ve onların bedenleri, düşünce ve bilginin büyümesinin öznesi ve nesnesi haline geldi ve aynı zamanda bilimsel disiplin mekanizması,

tıp, eğitim, ceza hukuku vb. tarafından şekillendirilen beden teknolojisinde “itaatkar bedenler” haline gelmiştir. Beden, çeşitli disiplinlerin hakimiyeti altına alınmaktadır (Nazlı, 2006: 6). Bu açıdan bakıldığında modernizmin, bireylerin, kurumların ve uygulamaların bireysel özgürlük ve özerklikten çok kurumlar tarafından kontrol edildiği, kısıtlandığı ve düzenlendiği bir dönemi ifade ettiği söylenebilmektedir. Dinin etkisinden kaçan bireyler, bilimsel bilgi, özel uzmanlar, düzenleyici kurumlar, sanayileşme ve kapitalizmden etkilenmektedir (Kale, 2011: 33). İnsanın merkez olduğu ve bilimsel bilginin tek gerçek olarak kabul edildiği dönemde bedeni algılama yolu bu yönde ilerlemektedir. İnsan vücudu bilim, tıp, eğitim, üretim ve tüketim pratikleriyle çevrili bir alana girmektedir. Söylemler, bedeni şekillendirme işini üretmektedir. Aydınlanma ile birlikte hareket kabiliyeti ve faaliyet alanı genişleyen insanlar kendileri ve bedeni için sorumlu tutulmaya başlanmıştır (İnceoğlu ve Kar, 2016: 88).

20. yüzyıla girerken postmodernizmin modernizme karşı bir etki olduğunu ve sıklıkla kullanılan bir kavram olarak görülmektedir (Kale, 2011: 38). Kısacası, postmodernizm söylemi çoğulculuğun, çeşitliliğin ve farklılığın vurgulanmasını ve kabul edilmesini, fenomenleri mutlak ve tek bir hakikatin egemenliğinden ziyade, bütünlüğü ve orijinalliği içinde yoruma açık durumsallıklar içinde olgulara yaklaşmayı ele almaktadır. Yukarıdaki tartışmadan da hareketle, insanı ruh-akıl/beden ayırımından hareketle ele alan anlayışa yönelik karşı bir duruş sergilemektedir (Kale, 2011: 38).

Postmodernizm ile birlikte modernizmin başlangıcında, kurumlar ve fabrikalar dışında kalan beden, artık toplumun merkezi haline gelmektedir. Bu durumda dövme, kıyafet, saç modeli, piercing gibi beden modifikasyonları bedenin önemini, aidiyetlerini ve toplumsal direncin önemli bir aracı olarak görülmekte ve günümüz toplumunda bedenin özgün ifadesinin somutlaşmış hali olarak değerlendirilmektedir. Popüler kültürün, kitle kültürünün ve piyasa koşullarının beden üzerindeki bireysel özerkliği tartışmalı kıldığı gerçeği inkar edilmese de; kimliklerin, benliklerin, anlamın ve bireysel ifadelerin çoğulluğu, farklılığı ve özgünlüğü kabul ediliyorsa, bireylerin bedenleri üzerinden deneyimledikleri pratiklerin bu noktadan hareketle önemli mikro sosyolojik verileri barındırdığı da unutulmamalıdır. Bu durumda dövme, beden aracılığıyla ifade edilen özel bir kişisel ve toplumsal ifade biçimi olan fiziksel bir eylem olarak kabul edilmektedir.

2.3. Tüketim Unsuru Olarak Dövme

Modernizmin devamı olarak okunabilecek bir döneme işaret edilen 20. yüzyılın sonları olan bu geçiş dönemi veya modernizmin sonunu işaret eden bu süreç, genellikle postmodernizm, post-endüstriyel toplum, post-kapitalizm veya bilgi toplumu, tüketim toplumu olarak adlandırılmaktadır (Giddens, 1994: 10). Kültür endüstrisinin yükselişinin bu dönemde, kültürel metalar belli derecede “disipline edici, hegemonyacı ve kitleler oluşturabilme” gücünü taşımaktadır (Fiske, 1999: 41).

O'Neill (2004), doğal olan ihtiyaçlar veya birincil ihtiyaçlar ile ikincil, aşırı ve doğal olmayan ihtiyaçlar arasındaki sınırlara dikkat çekmektedir ve bugün bu sınırın ortadan kalktığına inanmaktadır. O'Neill'in (2004) araştırmasına göre, bedenin tüketici kültürünün merkezindeki konumu, üretim faaliyetlerinin tüketici bedeni için yarattığı ihtiyaçlara bağlıdır. Diğer bir deyişle, talep fiziksel temellere değil, sosyal ve ekonomik temellere dayanmaktadır. Bauman'a (2011) göre, günümüz toplumunda hızlı bir değişim yaşanmaktadır. Bireyler konumlarını korumak için ellerinden geleni yapmak zorundadır ve bu tüketim yoluyla sağlanmaktadır. Gardıropların ve ikinci el eşyaların tamamen yenilenmesi, itibar kaybından ve hızlı değişime ayak uydurma endişelerinden kaynaklanmaktadır (Bauman, 2011: 75).

Geleneksel zamanlarda bedeni saran ruh iken günümüzde ruhu saran bedendir. Ancak bu ruhu saran çıplaklık olarak değil, saygınlık giysisi olarak ve ikinci konut olarak, bir işaret ve moda göndergesi olarak tendir, bedendir (Baudrillard, 2017: 165). Tüketim toplumunda beden fetişizmin nesnesidir. Bu güç ve tüketim ilişkileri çerçevesinde beden, “sembolik bir sermaye, bir ekonomik yatırım aracı veya bir toplumsal itibar, bir indirim veya tapınak nesnesi, bir toplumsal minnettarlık ve kitlesel bir sempati nesnesi” olarak tanımlanmaktadır (Köse, 2011 : 28).

Shilling'e (1993: 35) göre, bireyin tüketim kültüründe kendini olumlu ya da olumsuz tanımlaması esas olarak bedenin dış görünüşüyle gerçekleşmekte ve bu durumun yarattığı kaygı nedeniyle beden bir “proje”ye dönüşmektedir. Beden artık doğal bir beden değildir. Yani beden, doğuştan edinilmiş ve biyolojik özelliklere sahip bir olgu değildir. İçinde bulunduğumuz dönemde beden bireyin “mülkiyeti” haline gelmekte ve beden ile benlik kimlik arasındaki yakın ilişki beden üzerindeki kontrolün artmasına ve güçlenmesine yol açmaktadır (Shilling, 1993: 30). Sonuç olarak, toplumsal alanda yaygınlık kazanmaya

başlayan dövme farklılık gösterse de günümüzde beden, tüketim üzerinden kendini ifade etmeye yönelmektedir.

Dövmeleri bir beden modifikasyonu olarak değerlendirirsek, dövmelerin anlamı tarih boyunca değişmiştir, söz konusu beden modifikasyonu, tüketicilerin ve üreticilerin marjinalleşmesinden dolayı ana akım toplumsal gruplara doğru yönelmiştir (Sanders, 2008: 21). Sanders (2008: 29) dövme tüketicilerinin sınıfsal dönüşümüne dikkat çekerek, bu tüketicilerin nispeten daha yüksek sosyoekonomik tabandan geldiklerine ve dövme için kullanılacak gelire sahip olduklarına dikkat çekmektedir.

Dövmelerin toplumun ana akımına yaygın bir şekilde entegre olmasının en önemli nedenlerinden bir diğeri ise popüler kültürde yaygın kullanımlarının artışıdır. Popüler sinema filmlerinde yer alan oyuncuların dövmeli olması, film afişlerinde oyuncular üzerinden görsel olarak izleyici kitlesine ulaşan dövmeler, kliplerde yer alan dövmeli sanatçılar, ünlü sporcuların taşıdığı dövmeler vb. herkesin, her zaman ve her yerde karşılaşılabildiği bu örnekler sadece dövmelerin popüleritesini arttırmakla kalmamakta, dövmelerin toplum tarafından kabul görmesi için de temel hazırlamakta veya güçlendirmektedir.

“... dövmeler, giderek bedeni estetik olarak geliştirmek için kullanılmaktadır. Dövme artık, yaşam döngüsü geçişlerinden ziyade; popüler kültür içinde cinsel temaların ticari olarak sömürülmesi ile bağlantılıdır. Kısaca, kültürel sermayeyi beden yüzeyine ekleyen dövmeler, tüketim kültürünün sıradan bir yönü haline almıştır” (Turner, 2005: 40).

2.4. Benliğin ve Kimliğin Sembolik Aracı: Beden

Beden, birey ile dünya arasındaki ilişkiyi kuran bağ, dokunulabilecek tek süreklilik ve bireyin yaşamına sahip olması için tek araçtır. Hem sevebilmekte hem de nefret edilebilmektedir. Sembolik bir ifade tarzını ifade eder ve anlatım tarzı kimi zaman saç üzerinden kimi zaman giysiler kimi zamansa beden üzerindeki izler (piercing, dövme vb.) ya da yaşamla ilişki bakımından farklı bir üsluptaki özgünlük arayışında yansır (Le Breton, 2010: 24).

Beden sosyolojisi, bedeni kültürel olarak toplumla etkileşime giren ve kendini inşa etmenin yollarını açan bir yapı olarak görmektedir. Beden somut bir alan olduğu için toplumun bireye nüfuz edebildiği bir yerdir ve benliğin dış sınırını temsil eder. Modern toplumda beden; günlük yaşamda benliğin ifadesi ve bireyin sosyal yaşamdaki yapısıdır

(Chaney, 1999: 128). David Chaney'in üç başlıkla yaptığı tanımlama beden ile benlik arasındaki ilişkiyi daha anlamlı ifade etmeye yardımcı olacaktır. Buna göre, bedenın benliğin yaşam tarzının sunumu olduğunu anlayabilmek için öncelikle bedenın benliğin vücut bulmuş hali olduğunu hatırlamalıyız. İkinci nokta; beden, kendisiyle ilgili değerleri ve davranış kalıplarını beden üzerinden göstererek kendini ispatlama durumunu göstermesidir. Üçüncü nokta ise bedenın bu davranış kalıplarına yüklenmiş benliğin anlamları olduğu gerçeğidir (Chaney, 1999: 128).

Bryan Turner, özellikle bedenın toplumla birlikte kurulmasının karşılıklı olarak gerçekteştiğini ve toplumsallaşmanın bedenın ve benliğin inşasında önemli olduğunu vurgulamıştır (Chaney, 1999: 129). Yani beden; toplumsal ve bireysel bazda birbiriyle etkileşim kurarak birey ve toplum temelli bir yaşam tarzı oluşturmaktadır. Modern toplumda beden; benliğin bir ifadesidir. Sünnet, dövmeleler, yaralar, diyet vb. uygulamalar bir araç olarak benliğin ve bireyin taşıyıcısı olmasının bir örneğidir. Bu durum; bedenın bir yaşam alanı olma ve bireyi temsil etme görevinden sorumlu olduğu anlamına gelmektedir (Chaney, 1999: 128).

Sembolik etkileşim kuramcılarında Erving Goffman, sosyal yaşamda bireyler arasındaki etkileşimin yüz yüze iletişim yoluyla sağlandığına dikkat çekmektedir. Beden, bu tür bir iletişimi sağlamanın en önemli aracı, bireyin sosyal statüsü, kişiliği vs. hakkında bilgi veren bir sembol taşıyıcısı ve edimi gerçekteştirenidir. Kişinin yaşam için belirlenen hedeflerini somutlaştırmak, kendini bedeni aracılığıyla ifade etmek anlamına gelmektedir. Beden ve benlik ilişkisi çerçevesinde toplumsal etkileşim için Goffman, bu durumda diğer insanlarla iletişim kurulmasını zorunlu kılmaktadır (Goffman, 2004: 82-87). Goffman, etkileşimi rol-rutin çerçevesinde performans olarak tanımlamaktadır. Bu davranış önceden belirlenmiş bir tutumu ifade etmekte ve belirli bireyler arasında birbirine sunulmaktadır (Goffman, 2009: 28).

Toplumsal ve siyasal düzende bireyin temsilcisi olan kimlik, tıpkı benlik gibi toplumsallaşma sürecinde bedenın yapılandırılmasıyla oluşmaktadır. Kimlik, tıpkı benlik gibi, kişinin fiziksel deneyimine ve başkalarıyla etkileşimine bağlı olarak meydana gelmektedir (Dale, 2001: 154). Bedenin sahibi bireydir, ancak modernizm kuşatması altında bir eşya olarak kullanılan beden, kimlik ögesiyle birlikte tamamen törpülenmektedir (Bauman, 2018: 162).

Synnott (2002: 2), beden değişiklikleri açısından beden ve benlik arasındaki ilişkinin çok daha yakın olduğuna dikkat çekmekte ve bedendeki değişikliklerin de benliği değiştirip dönüştürebileceğini belirtmektedir. Bireyin benliği ve kimliği, bedeni üzerinde gerçekleştirdiği düzenlemeler ve değişiklikler ile bağlantılıdır, durağanlıktan uzak, sürekli olarak değişebilen bir özellik sergilemektedir. Bu nedenle tek bir gerçek benlikten çok üretilen benlik ve kimlikten bahsetmek daha doğru olacaktır. Beden aracılığıyla kurulan bu benliklerden hiçbirisi diğerinden daha değerli veya gerçek değildir.

Kısacası, beden ve bedene yapılan çeşitli müdahale biçimleri, sadece insanların somut varoluşundaki görsel değişiklikler değildir. Tüm bu fiziksel uygulamalar, belirli sosyal ve kültürel gerçekliklere işaret ederek, toplumsal yaşamın interaktif yapısında da anlam kazanmaktadır. Dövme, piercing ve diğer beden modifikasyonları, özel benliği ve kamusal benliği tanımlamaktadır. Yani dövme özelinden devam edersek, beden modifikasyonu olarak dövme, hem kişisel kimliğin inşası için önemli hem de kamusal alanda açık ve karşıt bir şekilde sergilenmesi sebebiyle toplumsaldır. Bireyler bu sembolik etkileşim sayesinde kendi kimliklerinin inşasına katkıda bulunma ve bunu başkalarına sunma fırsatı bulabilmektedir. Dövme ile bedenin modifikasyonu ve söz konusu bedenin kamusal sunumu, çeşitli etkileşim ve iletişim biçimlerini teşvik etmektedir. Bir yandan birey, bireysel ve kolektif olarak ortaya çıkabilen bir kimlik kurmakta, diğer yandan kamusal alanın kültürel filtresinden geçmektedir.

2.5. Bedenin Sınıfsallığında Bourdieu'nun "Habitus"u

Pierre Bourdieu'nun habitus kavramı bedenlenme açısından güçlü bir bağlamdır. Ona göre habitus; bedenin zaman ve mekândaki konumlanışını belirleyerek bireylerin bedenlenmesini sağlar (Cregan, 2006: 74). Dünyadaki bedenlerimizin sosyal hayatta yaptıkları eylemlerle bireyin bedenlenmesini gerçekleştirir. Habitusun bedenlenmesi, bireyin sosyal ve kültürel yaşamında, alanda sergilediği davranışla sağlanmaktadır. Örneğin çeşitli hobiler, yürüme, konuşma yolları, bulunduğunuz yerler ve bulunmadığınız yerler bireyin habitusu bedenlendirilişinin farklı fenomenleridir (Cregan, 2006: 71).

Sosyo-politik ilişkiler içerisinde kurulan beden, söz konusu ilişkileri ve dolayısıyla tahakküm ilişkilerini de ortaya çıkarmaktadır. Bourdieu'nun beden anlayışı jestler, yürüme, konuşma, yeme tarzları, kadınlık ve erkeklik üretimi ve sınıflar arasındaki zevk farklılıkları aracılığıyla yorumlanmaktadır. Bu bağlamda, Bourdieu'nun sosyolojisi, bedenin sınıfsallığını fiziksel davranışlar yoluyla anlama fırsatı sunmaktadır. Bourdieu, Foucault'nun

bedenselleşmiş iktidar ve Elias'ın bedenselleşmiş kültür olarak adlandırılabilir teorilerini bir araya getirerek beden sosyolojisi alanında üçüncü bir çizgiyi oluşturmaktadır (Arpacı, 2020: 246).

Bourdieu'nun sosyolojik ilgi alanları, aile, sanat, eğitim, erkek egemenliği, kültürel farklılıklar ve zevkler gibi birçok alanı kapsamaktadır. Bu alanlar birbirinden farklı kabul edilmekte fakat belli kavramlar etrafında şekillendikleri zaman bütünlük sağlamaktadırlar. Buna göre habitus ve alan birbiriyle yakın ilişki içerisindedir ve bireysel eğilimleri, düşünce tarzlarını ve davranışları şekillendirerek toplumu da şekillendirmektedirler. Bu bağlamda Bourdieu'nun sosyolojisi, birey-toplum düalizm ile nesnelcilik-öznelcilik arasındaki çelişkiyi aşma fikrine dayanmaktadır (Tatlıcan ve Çeğin, 2014: 307). Bourdieu'nun beden anlayışını analiz ederken habitus, alan ve sermaye kavramları Bourdieu sosyolojisinde merkezi bir konuma sahiptir.

Bourdieu, alanı kısaca “konumlar arasındaki nesnel bağlantıların konfigürasyonu ya da ağı” olarak tanımlamaktadır (Bourdieu, 2014: 81). Bu nedenle, söz konusu konumlar, o konumları elinde bulunduranlar, eyleycilere ve kurumlara dayattıkları belirlenimler, sermaye ve dolayısıyla iktidar biçimleri ve tahakküm-itaat ilişkileriyle birlikte düşünülmelidir. Kendi iç dinamiğine sahip birden fazla alan vardır ve eğitim, politika, sanat, din ve ekonomi gibi çeşitlendirilebilmektedir. Bourdieu, alan ve sermaye arasındaki ilişkiyi açıklamak için bir oyun metaforunu kullanmaktadır (Bourdieu, 2014: 82).

Buna göre alanlar açıkça ifade edilmeyen ve bilinçli bir şekilde yaratılmamış kurallara ve düzene sahiptir. Alana dâhil olan oyuncular, bir rekabete ve mücadeleye girerler. Her alanda kazanılacak ve kaybedilecek şeyler yani bahisler (enjeux) söz konusudur. Oyuncular oyuna katılabilmek için bahislere olan inançları (doxa) paylaşmak ve oyuna yatırım (illusio) yapmak zorundadırlar. Oyuna dair herhangi bir sözleşme yoktur, oyuncuların oyuna katılması o oyunun oynanmaya değer olduğu anlamına gelmektedir. Alan bir mücadele alanı olduğu için oyuncular belirli kozlara yani kartlara sahiptirler. Kartlar, iktisadi, kültürel, toplumsal ve simgesel olmak üzere dört sermaye biçimine göndermede bulunmaktadır. Her alanda geçerli olan bir ya da birden fazla sermaye türü vardır ve katılan oyuncuların bu sermayelere ne kadar sahip olduğu oyunun şeklini belirler. Yani alanın bir mücadele alanı olması, oyuncuların oyuna katılmak için gerekli olan sermaye üzerinde kurdukları hâkimiyetle ilgilidir. Oyuncuların üstünlüğü hangi alanda olduklarına göre değişim gösterir. Habitusun bedenlenmesi olarak *hexis*, bedenin araçsallaşması ve belli

sosyal anlamlar ve etkileşimler içeren süreç ve eylemler bütünü olması anlamlarına gelmektedir. *Bodily hexis*'in doğrudan motor öğelere gönderme yaptığını ve bireysel ve sistematik düzeyde bir anlam bütününe işaret ettiğini söyleyen Bourdieu; bunlara örnek olarak yürüme, konuşma, oturma gibi bedensel hareketleri gösterir (Bourdieu, 1977: 87).

Bourdieu'nun kullandığı bir diğer önemli kavram olan habitus, Bourdieu'dan önce kullanılmış ve farklı birçok anlamlara sahiptir (Tatlıcan ve Çeğin, 2014: 314). Bourdieu'ya göre, bu kavramı önemli kılan, failin tarihi (aynı zamanda kolektif tarih), geçmişin ve dolayısıyla düşünce ve anlayış, değer sistemleri ve toplumsal yapı kategorilerinin bir ürünü olduğunu hatırlatmasıdır (2014: 62). Habitus, edinilmiş olan ama sürekli eğilimler biçiminde bedende kalıcı olarak cisimleşen şeydir. Alışkanlıktan farklı olarak kendiliğinden bir biçimde tekrarlanan, mekanik ve üretici değil aksine kopyalanan bir şeydir (Bourdieu, 1997: 122). Habitus, sınıf yapısındaki belirli konumlara işaret ettiği için toplumsal eşitsizliğin oluşumunu ve yeniden üretimini analiz etmede temel bir öneme sahiptir (Tatlıcan ve Çeğin, 2014: 324).

Toplumsal varlıklar olarak başkalarının bizi bildiği ve kendimizi bildiğimiz şekilde sosyal, kültürel ve fiziksel çevre; genel anlamda habitusu ifade etmektedir. Kişinin bedeninin hem içi, hem de dışıyla sıkı sıkıya bağlı olan habitus, eğitim düzeyi ve yaptığı işle, içinde bulunduğu sosyal statüyle de oldukça bağlantılıdır (Cregan, 2006: 66-67). En genel anlamda, beğeni, sınıf farklılıkları tarafından belirlenmektedir. Bu nedenle kişinin kendi bedenini algılayışı, şekillendirişi ve yönlendirişi sınıflar arasında farklılıklar göstermektedir. Beğeni, habitusun işletilmesinde böylesine ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. (Göker, 2001: 244).

Dövme de benzer biçimde, bedenlerin kullanılma biçimlerinin güzel, estetik, düşük, alt, vb. kategorilerle değerlendirilerek, toplumsal bir sınıflandırmanın oluşmasına aracılık etmekte veya hali hazırda oluşmuş sınıflandırmayı yeniden üreten bedensel bir toplumsal pratik haline gelmektedir. Söz konusu pratik aracılığıyla birey, kendini konumlandığı toplumsal sınıfın özelliklerini kamusal alanda kendine ve diğerlerine bedeni üzerinden ifade etmekte; aynı zamanda da diğerlerinin sınıfsal konumuna ilişkin öngörüler üretmekte ve diğerleri tarafından belirli bir sınıfa ya da statüye yerleştirilme potansiyelini taşımaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Bu bölümde araştırmanın konusu, amacı, örnekleme, sınırlılıkları, önemi ve metodolojisi ayrıntılı olarak sunulmaktadır. Nitel araştırmanın yapısından bahsedilmekte, analiz tekniğinin seçilme nedeni gerekçelendirilmektedir. Fenomenolojik yaklaşımın temelleri ve tekniği açıklanarak, yapılan araştırmada neden fenomenolojinin kullanıldığına ve “dövme” olgusunun neden bir fenomen olarak ele alınıp incelendiğine değinilmektedir.

3.1. Araştırmanın Problemi ve Amacı

Dövme olgusu, bilinen insanlık tarihi kadar eski bir tarihe sahiptir. Yakın dönemde (1991) mumyasına rastlanılan 5.300 yıllık Ötzi'nin gövdesinde ve bacaklarında yoğun olmak üzere farklı yerlerindeki 61 adet dövme bunu desteklemektedir. Şekil.1.2.'de görülmektedir.

Yapılan araştırmalara göre farklı kültürel Şekillerde kullanılan dövme, bedeni bir anlam ifadesi olarak kullanılmaktadır. Söz konusu beden imajı farklı kültürlerde farklı olabileceği gibi; aynı kültürdeki farklı alt-kültürler ve toplumsal statülerde de farklı olabilmektedir. Dolayısıyla insan bedeni biyolojik bir mekanizma olmasının yanı sıra; aslında hem sosyal anlam dünyasına hem de kişisel anlam dünyasına işaret etmektedir (Turner, 2008). Modernizm ile birlikte tüketim aŐıŐkanlıklarının hız kazandığı ve her Şeyin bir tüketim nesnesi haline gelmesi ile birlikte ‘beden’ olgusu da bu sürecin iÇine dahil edilmektedir. Tüketim kültürü; piyasa ekonomisini, günlük yaŐamımızı, boş zaman faaliyetlerimizi ve çalışma saatlerinin organizasyonunu etkilerken aynı zamanda bedenimizi de etkilemektedir. Beden, en değerli tüketici olarak kabul edilmektedir (Baudrillard, 2013: 149). Böylelikle günümüz dövme anlayışının da beden ile birlikte bir tüketim nesnesi haline gelip gelmediği sorunsalı akıllara takılmaktadır. Tüketim kültürü çerçevesinde ele alınmaya baŐlanan “beden” kavramının bir meta haline gelmesi tartışılan konulardan biridir. Kullanılan kitle iletişim araçları ve arz-talep mantığıyla ilerleyen kapitalist tüketim mekanizmaları ile birlikte moda sektörünün getirdiği beden modifikasyonları giderek artmıştır. Beden modifikasyonu olarak “dövme” ise ön sıralarda yer almaktadır.

Tarihsel süreçte dövme olgusunun farklı kültürel yapılar, hangi anlamlar üzerine kullanıldığı yukarıda bahsedilmektedir. Son yıllarda dövme yaptırmaya yönelik artan ilgi sebebiyle araştırma, “Bireylerin, bedenlerine yaptırdıkları dövmeleri iletişim veya ifade aracı olarak kullanıyorlar mı? Yaptırdıkları ya da yaptıracakları dövmeler karşılıklı olarak kimlikleriyle etkileşim içerisinde mi? Yaptırmış olduğu her dövmenin anlamı bulunmakta mıdır? Dövme yaptırmının belli bir sınıfa ya da kültüre ait olduğunu düşünüyor mu?” gibi sorulara cevap aramaktadır. Araştırma, beden üzerinden kurulan anlam inşası üzerinde durmaktadır. Yaptırılan ya da yaptırılacak olan dövmelerin hikayeleri, kişilerin hayatlarındaki önemine ve anlamına, toplumsal etkileşim biçimlerine dikkat edilmektedir.

Araştırmanın probleminden hareketle, bir beden modifikasyonu olarak düŐünülecek olan dövme olgusu beden ve beraberinde toplumsal alanda üretilen sembollerin ne tür anlamlar barındırdığına odaklanmaktadır. Dolayısıyla alıŐma, dövme olgusunun toplumsal alandaki karŐılıđından ziyade bireylerin dövmeler üzerinden anlamlar oluşturmaları ve bu anlamları sosyal yaŐamlarını düzenlemek için nasıl kullandıklarını açıklamayı amaçlamaktadır.

3.2. Araştırmanın Önemi

Türkiye’de dövme olgusu üzerine sınırlı sayıda araştırmalar yapıldığı görülmektedir. Yapılan araştırmalarda daha çok tarihsel bir perspektifin izlendiğini söylemek mümkündür. Bu sebeple çalışmamız, günümüz toplumunda dövmenin tüketilirken aynı zamanda yeni anlamlar oluşturma sürecinde ortaya çıkan anlam farklılaşmalarını saptamaktadır. Dolayısıyla araştırmamız bedenlerine dövme yaptıran bireylerin, dövmeleri üzerinden üretilen anlamları ortaya çıkarmak ve toplumsal olanla ilişkilerinin sosyolojik bir analizini yapmayı hedeflemektedir. Büyük bir tüketim nesnesi haline gelen dövme pratiğinin çeşitli ve farklı anlamlarını olabildiğince geniş bir perspektiften yakalayıp, açıklamak ve değerlendirmek önem taşımaktadır.

3.3. Araştırma Grubu ve Alanın Tanıtılması

Bedenlerine dövme yaptıran bireylerin, dövmeleri üzerinden ürettikleri anlamları ortaya çıkarmak amacıyla verileri elde etmek için derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme, veri toplama tekniğinde en temel araçlardan biridir (Punch, 2014: 166). Bireylerin olgulara, olaylara ilişkin algıları, tanımlama biçimleri, anlamları ve tüm bunları inşa ediş süreçlerine hakim olmanın yolu görüşmeler ile gerçekleştirilmektedir. Benzer şekilde Jones görüşme tekniğinin önemini vurgulamaktadır;

“Diğer kişilerin gerçekliği nasıl inşa ettiklerini anlamak için, onlara sormamız... ve (katı bir biçimde ve a priori olarak bizim tarafımızdan dayatılmasından ziyade) kendi terimlerini kullanmalarına izin verecek bir biçimde ve kendi anlamlarının özü olan zengin içeriği en iyi şekilde ifade edebilecek bir derinlikte sormamız yerinde olacaktır” (1985:46 akt. Punch, 2014: 166).

Araştırmanın evreni Çanakkale ili merkezi ile sınırlandırılmıştır. Araştırmanın örneklemini ise Çanakkale ili içerisinde ikamet eden dövme sanatçıları ve dövmesi olan bireyler oluşturmaktadır. Görüşmelerin yapılacağı kişileri belirlemek için öncelikle dövme stüdyoları ile irtibata geçilmiş devamında sosyal medya üzerinden etkileşim halinde olan dövme sanatçıları ve dövme yaptırmak isteyen ‘müşterilere’ ulaşılmıştır. Derinlemesine görüşmeler 20 kişi ile Covid-19 nedeniyle online bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Geçmişteki dövme geleneklerinin de incelenmesi hedeflendiğinden literatür taraması yapılarak çalışmanın saha kısmına geçilmiştir.

3.4. Sınırlılıklar

2020 yılı Mart ayından beri dünya genelinde yaşanan ve etkisi hala devam eden pandemi sürecinden dolayı görüşmeler “Skype” programı ile online olarak yapılmıştır. Saha araştırmalarında sıklıkla kullanılan, fiziksel bir görüşme yapılırken başvuru sesli kayıt yöntemi kullanılırken pandemi süreci nedeniyle uzaktan, görüntülü görüşme yöntemi ile kayıt alınıp görüşmeler yapılmıştır. Fiziki olarak yüz yüze yapılan görüşmelerde olduğu gibi sıcak ve samimi bir alan oluşmamaktadır. Siber bir alan üzerinden yapılması görüşmeleri yapay hale getirmiş, sorulmak istenen bazı soruların aktarımında ve açıklamalarında kopukluk yaşanmıştır.

Ek olarak görüşmeler sırasında birtakım aksaklıklar da yaşanmıştır. Görüşme yapılacak katılımcılara ulaşma noktasında engeller ortaya çıkmıştır. Katılımcı doğrudan, fiziksel bir iletişimde bulunamaması nedeniyle araştırmaya mesafeli bakmaktadır. Bu nedenle hedeflenen katılımcı sayısı 30 iken 20 kişi ile sınırlı kalmıştır. Araştırmanın çeşitlenmesi için yaş aralığı geniş tutulmak istenmesine rağmen doğrudan iletişim kurulamaması nedeniyle belli yaşlara ulaşım sağlanamamıştır. Aynı zamanda İnternet’e dayalı bir ortamdan dolayı yaşanan donanımsal problemler veya teknik aksaklıklar da ortaya çıkmıştır. Alınan kayıtların deşifresine geçildiğinde kaydın kesintiye uğradığı ya da zayıf bağlantılar sonucu kaymalar yaşandığı, cümlelerin yarım kaldığı ya da kaydedilmediği durumlar söz konusu olmuştur.

3.5. Araştırma Yöntemi

Sosyolojik bir araştırmada, nitel araştırma yöntemleri sıklıkla kullanılmaktadır. Nitel araştırmada, fiziksel araştırma değil, yorumlayıcı araştırma yapılmaktadır. Bütünsel bir şekilde tartışılan konuyu ana karakterlerin gözünden anlamaya çalışmaktadır. “Ne, nerede, nasıl, ne kadar?” gibi açıklayıcı sorularla, fenomenler arasındaki nedensel ilişki incelenmektedir. İnsanların dış dünyayı anlayışları, deneyimleri ve analizleri test edilmektedir. Pozitivist araştırmalardan farklı olarak öz ve biçim, niteliksel yöntemlerde farklılık göstermektedir. Sosyal bilimciler, çalışmanın özüne, arka plandaki soyut anlam dünyasına odaklanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 24-32). Nitel araştırma teknikleri, birçok yöntem ve uygulamaların olduğu, tartışmaya açık, değişken ve karmaşık bir süreç sahiptir. Dolayısıyla nitel araştırmayı tek bir varlık olarak değil, büyük boyutlardaki çeşitliliği bir çatı altında toplamaktadır (Punch, 2014: 132). Araştırmayı etkili kılan faktörler; sosyal çevre, kapsam, derinlik, uygun faaliyetler, konular ve odak noktasıdır. Bu unsurların

doğru uygulanması, çalışmaya önemli katkı sağlayacak temel parametrelerdir (Kümbetoğlu, 2017: 172). Bu düzeyde, nitel araştırma dünyayı açıklayıcı ve doğal bir yaklaşıma sahiptir. Bu, nitel araştırmacıların, insanların olaylara verdikleri anlama göre kendi doğal ortamlarındaki olayları anlamlandırmaya çalışması veya açıklaması anlamına gelmektedir (Denzin ve Lincoln, 2011: 3).

Nitel araştırma prosedürleri veya yöntemleri; araştırmacının veri toplama ve analiz etme deneyimine bağlı olarak tmevarımsaldır ve doğası gereği gelişim göstermektedir. Nitel araştırmacıların izlediği mantık; mevcut teorileri benimseme veya araştırmacıların görüşlerine dayanma biçiminde değil, tamamen tümevarımsal bir şekilde ilerlemektir (Creswell, 2013: 22). Nitel araştırma, nicel bir araştırmaya kıyasla daha çok eklektik bir yapıya sahiptir. Farklı strateji ve yöntemler kullanıldığı için, hangi verilerin faydalı olabileceğine ve bu verileri nasıl elde edeceğine ilişkin aralığı oldukça geniştir. Nitel araştırma tasarımıının ne çıkan özelliği, doğal olmasıdır. Çünkü insanları, varlıkları ve olayları yani araştırma olgusunu kendi doğal ortamında analiz etmesidir. Aynı zamanda bu doğallık, verilerin kavramsallaştırılmasını ve yapılandırılmasını sonraya bırakmamızı sağlamaktadır. Bu durum araştırmacıların araştırma amaçlarına uygun durumlar uydurmasını veya yaratmasını engellemektedir (Punch, 2014: 142).

Nitel araştırma hipotezlerle başlar ve sosyal veya insani sorunlara atfedilen bireylerin veya grupların anlamlarına atıfta bulunan ve araştırma konularında araştırmayı içeren yorumlayıcı/teorik erevesler kullanılmaktadır. Bu sorunu araştırmak için nitel araştırmacılar; araştırmada, incelenen kişilere ve yerlere duyarlı doğal ortamda veri toplama, tümevarım ve tümdengelim yoluyla örüntü ve temalar oluşturan veri analizini içeren nitel yöntemler kullanılmaktadır. Sonucunda yazılı rapor veya ifade; katılımcıların seslerini, araştırmacıların düşüncelerini, problemin karmaşık açıklamalarını ve yorumlarını, literatüre katkısını veya değişim çağrısını içermektedir (Creswell, 2013: 44). Nitel araştırma yapmak, problemi ozmek için kesin bir bağlılık ve bu problem için zaman ve kaynak gereksinimlerini gerektirmektedir.

3.5.1. Fenomenolojik Yöntem

19. yüzyılda, Aydınlanmanın sonuçlarından biri olan modernitenin etkisiyle, önceki bilinç kavramına aykırı olan ve “karşı bilinç” olarak tanımlanan yeni bir kurgusal bilinç tahayyl ortaya çıkmaktadır. Bu yeni bilinç pozitivizmdir ve tüm bilinci kendine indirgeyerek tanımlamaktadır (Husserl, 1950: 378). Analitik pozitivist felsefenin temel

amacı, insanı güçlü kılmak ve doğayı yönetmektir. Bu nedenle deneycilik ve pozitivism yöntemleri arasındaki ilişki nedeniyle 19. yüzyıl bilimi, insanları ve nesnelere yaşam dünyasından, aşkın yapıdan ve ontolojik, epistemolojik köklerinden ayırmaktadır. Sonuç, tümevarımsal bir ontoloji, epistemoloji ve varoluşundan, tarihsel köklerinden uzakta, tek boyutluluk ve önyargı ile sınırlandırılmış hayali bir dünya yaratmaktadır. Modernizm ve pozitivism, bu yenedünyayı insanlığa, felsefeye ve bilime gerçek bir yaşam olarak sunmaktadır. Hayatı maddi dünyaya indirgemek, kişiyi görece güçlü kılmaktadır, ancak sosyal, kültürel, ekonomik ve politik sorunlarını çözememektedir. Aksine kaotikleştiren, kendilerine yabancılaştıran insanları var etmektedir. Felsefe ve beşeri bilimlerin krizi sürekli olarak irrasyonalizme doğru ilerlemektedir. Felsefe pozitivism ve tarihselciliğe, psikoloji psikolojizme, sosyoloji sosyolojizme dönüşmektedir. Pozitivism, maddi dünyadan kazandığı güç ve doğal algı sayesinde felsefenin varlığını ve amacını çarpıtmakta, “felsefeyi, kendisinin bağlı olduğu tarihi, sosyal ve fizyolojik şartları göstermek suretiyle değerinden” alçaltmaktadır (Merleau-Ponty, 1983: 17). Bu sorunların üstesinden gelmek için yeni bir felsefi vizyon, yeni bir ontoloji, yeni bir epistemoloji ve yeni bir yöntem ihtiyacı duyulmaktadır ve iki yöntem birbirine indirgenmemektedir. Felsefe ve bilim, bu atılımı fenomenolojide keşfetmektedir (Aydoğdu, 2018: 1292).

Fenomenoloji, nesnelere görünümünün temel ontolojisine, öz ontolojisine dayanmaktadır. Onun için gerçekçi bir “kendiliğindenlik” yoktur. Gerçek, yalnızca bilince, bilinçli olmaya ve görülmeye götüren şeydir. Fenomenoloji sadece bir felsefe değil, aynı zamanda doğrudan tanımlanan özü betimleme yöntemidir (Aydoğdu, 2018: 1291-1292). En temel anlamıyla bir fenomen, bir algılama, görme, duyma, hissetme veya algılama nesnesi olarak yorumlanabilmektedir. Ayrıca bu fenomen, henüz açıklanmayan ve anlaşılmayan bir anomali olmaktadır (Slattery, 2014: 231-232).

Husserl, doğal bir tutumun yerini fenomenolojik tavra geçişte özü yakalamaya bırakmaktadır. Meraklı bir çocuğun şöyle demesi gibidir: “Bu nedir? Neden böyle? Adı ne? Nereden geliyor? Neden giyiyor? Ne zaman geldi? Ne zaman gitti?”. Böyle bir soru zinciri pek çok bilgi almaktadır. Böylelikle fenomenolojik tutumlar, yöntemler değiştirilerek gerçekleştirilebilmektedir (Sofuoğlu, 2009: 112-113).

Fenomenoloji araştırmalarında veri analizi, yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmaya yöneliktir. Nitel araştırmalarda kullanılan muhakeme süreci algısal olarak parçaları bir araya getirerek bir bütün yaratmayı gerektirmektedir (Akturan ve Esen, 2008). Bu amaçla yapılan

içerik analizinde verinin kavramsallaştırılması ve olguyu tanımlayabilecek temaların ortaya çıkarılması çabası vardır. Sonuçlar betimsel bir anlatımla sunulmaktadır. Bunun yanında ortaya çıkan temalar ve örüntüler çerçevesinde elde edilen bulgular açıklanmaktadır. İçerik analizinde birbirine benzeyen verileri belli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirerek ve bunları anlaşılabilir bir düzene sokarak yorumlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

3.5.2. Fenomenoloji ve Dövme Olgusu

Dövmenin, hem bireyler için hem de belirli bir kültürel yapı ile oluşturulmuş olan sembolik anlamları söz konusudur. Anlamın sembolik olarak inşa edilmesi onun değişkenliğini veya sabit olmayışını göstermektedir. Dolayısıyla, dövme üzerinden üretilen anlamın, bireysel deneyimlerden ayrı bir şekilde düşünülmemesi gerekmektedir.

Bu sembolik etkileşimin temel aracı, somut bir alan olarak bedendir. Bu noktadan hareketle, makyaj yapmak, koku sürmek, süslenmek, saç kestirmek ve giyinmek, yıkanmak, dövme ve piercing yaptırmak, kapanmak veya gizlemek gibi çeşitli beden değişikliklerinin, sosyal gerçekliğin oluşturulmasında önemli rol oynayan bedensel pratiklerdir (O'Neill, 2004). Örneğin, bedenine dövme yaptırmış olan bireyin, tamamen bedenini süslemek, belirli bir akımı takip etmek veya estetik kaygı sebebiyle yaptırmış olduğunu düşünebiliriz; ancak, söz konusu kişinin dövmeyi yaptıırken ürettiği sembolik anlam başka bir tarafı işaret edebilmektedir. Buradan hareketle biyolojik anlamından sıyrılan beden artık bir anlam ve benlik sunumu konumuna getirilmiştir. Beden, içinde yer aldığı sosyo-kültürel dünyanın izlerini yansıtan, aynı zamanda da bireylerin kendilerini ifade etmek için kullandıkları somutlaştırılmış ya da cisimleştirilmiş bir araç olarak kullanılmaktadır. Dolayısıyla beden, birey, benlik ve toplumsal yapı arasında diyalektik bir ilişki bulunmaktadır.

Bu perspektif doğrultusunda çalışmamız, dövme pratiği üzerinden ve bireylerin kişisel deneyimlerinden yola çıkarak verilere ulaşmaya çalışmıştır. Bedenlerinin çeşitli bölgelerine dövme yaptırmış olan bireylerin, dövmelerini nasıl yorumladıkları, kendi sosyal yaşamları içinde nereye ve nasıl konumladıkları, dövmenin bireysel kimlikleriyle olan etkileşimi, diğerleriyle olan iletişimi ve bireylerin haricindeki toplumsal dünyayla ilişkisi içinde dövmenin oynadığı rol ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir. Bu bağlamda, bir beden değişimi olarak dövme pratiği, bireylerin dövmeleri aracılığıyla ürettikleri anlam ve bu anlamın toplumsal etkileşimi, bir metin gibi ele alınarak; yorumlayıcı bakış açısıyla temalar oluşturularak tartışılmıştır.

Yapılan literatür taraması boyunca dövme ile ilgili çalışmaların nitel araştırma yöntemi etrafında toplandığı görülmektedir. Çünkü dövme pozitivist bir yaklaşımla tanımlanabilecek bir olgu niteliği taşımamaktadır. Yapılan araştırmaların derinlemesine görüşmeler yapılarak hikayelerine, kişisel deneyimlerine, kültürel, sosyal, ekonomik ve politik olarak konumlanışına bakılmaktadır. Bu bağlamda dövme, salt tek bir gerçekliğe indirgenemeyecek derecede çeşitliliğe sahiptir. Hikayesi zengin, kişisel deneyimleri farklılaşan, kültürel olarak çeşitliliği bulunan bir olgudur. Bu nedenle bu çalışma dahil yapılan çalışmaların dövmenin farklı anlamlarına, çeşitliliğine odaklandığı görülmektedir. Aynı zamanda dövmeye olan ilgi azdır. Genel olarak eski dönem medeniyetleriyle ilgilenilmiş, yakın dönem dövme olgusu çalışmalarına az rastlanılmıştır. Günümüzde değişen bir beden ve dövme algısı bulunmaktadır. Eski kullanım alanı ve tarzının dışına çıkan dövme olgusunun farklı coğrafi bölgelerde araştırılması ve tartışılması gerekmektedir.

Bu tartışma çerçevesinde, daha önce de ifade edildiği gibi, 20 dövmeli bireyle online olarak derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmelerin kaydı alınmış ve ardından her görüşme deşifre edilmiştir. Yapılan deşifreler sonunda elde edilen veriler detaylı bir şekilde incelenmiş ve sonucunda aşağıda ayrıntılı bir biçimde tartışılacak olan temalar oluşturulmuştur. Elde edilen verilerden hareketle oluşturulan her bir tema, dövme pratiğinin çeşitliliğini ortaya koymaktadır.

3.5.3. Katılımcıların Yaş, Cinsiyet, Meslek ve Öğrenim Durumlarına Göre Demografik Dağılımı

KATILIMCI	YAŞ	CİNSİYET	MEDENİ DURUM	MESLEK	ÖĞRENİM DURUMU
1	39	KADIN	EVLİ	EMLAKÇI	ÖNLİSANS
2	26	KADIN	BEKAR	REKLAMCI	LİSANS
3	34	ERKEK	BEKAR	ESNAF	LİSANS
4	26	ERKEK	BEKAR	MEMUR	LİSANS
5	24	ERKEK	BEKAR	İŞSİZ	LİSANS
6	28	ERKEK	BEKAR	ANTRENÖR	LİSANS
7	25	KADIN	BEKAR	ÜCRETLİ ÖĞRETMEN	LİSANS
8	28	ERKEK	EVLİ	REKLAMCI	LİSANS
9	26	KADIN	BEKAR	PSİKOLOJİK DANIŞMAN	LİSANS
10	30	ERKEK	BEKAR	SOSYOLOG	YÜKSEK LİSANS
11	30	KADIN	BEKAR	ÖĞRENCİ	YÜKSEK LİSANS
12	26	KADIN	BEKAR	ÖĞRETMEN	LİSANS
13	38	ERKEK	EVLİ	YÖNETİCİ	LİSANS
14	33	ERKEK	NİŞANLI	DÖVMECİ	LİSANS
15	31	ERKEK	EVLİ	KUAFÖR	LİSE TERK
16	31	ERKEK	BEKAR	ÜCRETLİ ÖĞRETMEN	LİSANS
17	30	KADIN	EVLİ	SATIŞ DANIŞMANI	LİSE
18	28	KADIN	EVLİ	YÖNETİCİ	LİSANS
19	36	KADIN	EVLİ	BİLGİSAYAR PROGRAMCISI	ÖNLİSANS
20	40	ERKEK	BEKAR	ÖĞRETMEN	LİSANS

Tablo 3.1: Katılımcıların Yaş, Cinsiyet, Meslek ve Öğrenim Durumlarına Göre Demografik Dağılımı

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

VERİLERİN ANALİZİ VE YORUMLANMASI

Daha önce de belirtildiği gibi, derinlemesine görüşmelerin sınıflandırılması sonrasında elde edilen metinler değerlendirilerek bazı temel kategoriler belirlenmiştir. Bu kategoriler, dövme pratiğini kullanan bireylerin inşa ettikleri anlama, başkalarıyla kurdukları iletişim ve etkileşim kalıplarına işaret etmekte ve görüşülen kişilerin sosyal dünyalarını yansıtmaktadır.

Derinlemesine görüşmelerin sonucu olarak anlamın sembolik işaretleri ve hikayeleri, bireysel kimlik, benlik ve bireysel farklılaşma, ötekilik ilişkileri, cinsiyet kimlikleri, din ve bireysel inanışları, dövmenin anlamlarına ilişkin açıklamalar içermektedir. Sahadan elde edilen veriler ile ortaya çıkan, dövmenin beden üzerinden inşa edilen anlamına ve başkalarıyla kurdukları iletişim ve etkileşim kalıplarına ilişkin kategoriler ayrıntılı bir biçimde, sahadan örneklerle tartışılacaktır.

4.1. Bedenin Dövmeler Aracılığıyla “Anı Defteri” Olarak Kullanılması

Le Breton (2010), bedende açılan yaraların, yaptırılan dövmelerin, piercinglerin bedenin belleği olduğunu ifade etmektedir. Başka bir deyişle beden pratiği olan bu uygulamalar, beden ile birey arasında kurulan ve çoğu zaman birey tarafından yorumlanabilen bir kanal olan özel ve sembolik bir dili içermektedir. Aynı zamanda, tüm bunlar bir tür bağlılık ilişkisine işaret etmektedir. Bu bağlılık ilişkisi iki farklı şekilde ortaya çıkmaktadır. Bunlardan biri kişinin kendisiyle kurduğu bağlılıktır. Kendilerinde iz bırakan insanlar, kendileriyle bir bağlılık duygusu ve bir ilişki geliştirmektedirler. Ayrıca Le Breton'un (2010) ifade ettiği gibi, dövmeler kişinin kendine ait olma duygusunu da ifade edebilir. Başka bir deyişle, dövmeler ve bağlılık arasındaki ilişki bağlamında, sadece dışsal bir bağlılık duygusu değil, aynı zamanda kişinin kendi bedeninde yaptığı kişisel değişikliklerle içsel olarak ortaya çıkan bir bağlılık ilişkisinin dikkate alınması gerekmektedir.

Ben çocukluğumdan beri annelere ve babamlara dövme yaptırmak istediğimi anlatıyordum zaten ama tabi onlar her ailede olduğu gibi hiç istemiyorlardı. Çocukluktan beri yaptırmak istiyordum aslında. O zamanlar Tekirdağ'da okurken bir evde arkadaşlarımla kalıyordum. Üst katımızda da bizim gibi başka bir öğrenci grubu vardı. Üst komşumuz, çocukların arasından bir arkadaş lakabı 'Zenci'. Zaten çocuk Tekirdağ'da bir Amerika rüyası gibi, kendisini “gangsta” hisseder gibi yaşıyordu. Dövme makinası vardı kendisine dövmeler, aynı zamanda da başkalarına da dövmeler yapıyordu. Bir akşam çıktım “Napiyorsun? Nasıl gidiyor?” falan. Dedim “Artık vakti geldi. Bana dövme yap.” dedim. O da direkt “Tamam” dedi. Tabi ben çocuğu biliyorum, yaptığı dövmeleri falan çok başarılı değil yani. Zaten

kendisi de demişti “Kanka iğne uçlarım çok yok.” falan diye. “Ne yapıcaz?” dedi bana. Ben de hiç düşünmemiştim tabi. Dedim ki “ H.AS yazıcaz.”. “Ne alaka?” dedi bana. “Bilen bilir, ben sürekli bu ismi kullanırım. Adımın kısaltmasıdır.”. “Emin misin?” falan diye sordu. “Eminim.” dedim. O an maksadım bir tane dövmem olsun ne olması önemli değildi. Çünkü yıllardır yaptırmaktan bahsediyorum. Kendi kendime “Hüseyin yaptır da ne olursa olsun” dedim ve baldırıma aslında kasıklarımın yakın bir bölgeye, çok da gözükmemesini istememiştim, oraya o yazıyı yazdırdım. Kolumda kız kardeşim ile benim çocukluk fotoğrafımızın bir dövmesi var. Göğüs tarafımda siyah bir kalp dövmesi var. Siyah kalp dövmesi şu an için birlikte olduğum ve ömür boyu da birlikte olmak istediğim eşim için kalbimin olduğu sol göğüs tarafına yaptırmış olduğum bir dövme (K8, Erkek, 28).

Yani çok dövme var. Genel olarak aile hayatımı anlatandan, aile yaşantımı anlatan, içimdeki savaşları anlatan, içimdeki savaşları, yenemediğim savaşları, yendiğim savaşları anlatan dövmeler var. Genellikle benim motiflerim annem üzerine yani genel olarak hat olarak anne üzerine. Hatta anneme ait olan 6 tane dövmem var vücudumda. Ana hat olarak. Genel olarak benim dövme tarzım şu şekilde, hayatımda kültleştirdiğim şeyler vardır benim. Vazgeçemediğim. Herkesin olduğu gibi aile benimde, vazgeçemediğim ailemdeki kişi annemdi ve annemle benim yaşadığım sıkıntıları hayatımı anlatan dövmelere sahibim (K4, Erkek, 26).

Beden üzerine işlenen dövmeler, kişisel yaşamlarında iz bırakan insanlara veya şeylere olan sevgilerini ve bağlılıklarını ifade ettikleri bir alandır:

Çok zor zamanlarımda, çok yalnız kaldığımda, çok canım sıkıldığında ya da herhangi bir şey düşünmek istemediğimde hatta yeri geldiğinde bir şey düşünmek için zihnimi temizlemek istediğimde hep animeye kaçardım. Yani anime benim, anime dünyası daha doğrusu, böyle benim hayatımda çok yer etmiş beni rahatlatan, gevşeten, sakinleştiren, karar almamı sağlayan, hani benim bir kaçış rotam. O yüzden hayatımda çok önemli olduğunu düşündüğüm için yaptırdım. Bu bir boyutu. Bir de şöyle bir şey var, şimdi dediğim gibi ben liseden beri anime izlediğim için anime dünyasına çok hakimim ve artık oradaki karakterler, bende bir karşılığı olan karakterler. Örneğin, benim bacağımdaki dövme ‘One Piece’ animesinde bir karakter. “Luffy” diye baş karakter var. Şimdi 20 senedir devam eden bir animeden bahsediyorum ve ben bu 20 senelik serinin tamamını izlemiş biriyim. Şu an hala güncel devam ediyor. Bir noktadan sonra artık “Luffy” bir anime karakteri olmaktan çıkıp böyle onunla duygulandığım, üzülüğüm, sevdiğim, ona çok güldüğüm, benim için böyle gerçek olmadığını bilmeme rağmen gerçek gibi bir karakter. Yani dövmeyi biraz o yüzden yaptırdım (K10, Erkek, 30).

..Hani mesela şurada (kolu) kayak gibi bi şey var. O bana biraz Çanakkale’yi anımsatıyor. Çanakkale’yi görmek. Bana o hissiyatı veriyordu. Daha yeni, çok yakın, bu sene annemin ismini yaptırdım. Canım anamın ismini yazdırayım dedim. Annemin adı derken zaten yüzümde gülümsemeler oluyo (K2, Kadın, 26).

Dövme bir yandan da sevdiklerine karşı saygı ve sevgiyi göstermenin ifade biçimlerinden biri olarak ele alınabilmektedir. Eşine yönelik sevgisini ve bağlılığını gösteren bir katılımcı, eşinin dövmesini aynı yere, aynı yazım şekliyle ve aynı duygularla kazıtmıştır:

Aşk.. İşte şu parmağımdaki. Şurdaki (Baş parmağının üstünde “Gece gibidir bazen” yazıyor). Sevgi yani bağlılık diyebiliriz (K18, Kadın, 28).

Bedene kalıcı olarak birinin veya bir canlının ismini ya da onu işaret eden bir imgenin kazınması, hem dövme yaptırmış olan birey, işaret edilen kişiye veya canlıya sembolik olarak bağlamakta hem de işaret edilene duyulan sevgi, hayatından çıkaramayacağı bir biçimde bedene işlenmesi yoluyla kamusal olarak ifade etmektedir.

Evet ilk dövmemi bi 3 yıl falan oldu galiba.. Ben aslında dövme ilk şöyle yaptırmak istiyordum. Aynı zamanda ama bir anlamı olsun güzel bir şey olsun falan diye işte bir de grafik tasarımcı olduğum için kendim çiziyim diyordum. Hani bana özgün olsun sonra.. Köpeğimi kaybettim ben. Vefat etti. Bir anlık dedim ki “Ben hep böyle böyle erteledim. Neden yaptırmıyorum?”. Hemen gittim. Bir anda yaptırdım, hani çok basit bir şeydi. Şurama yaptırdım mesela (köprücük kemiği), ismini yazdırdım. Buraya da güneş yaptırdım. Sonra dediler ki “Neden direkt hani yaptırdın?” falan filan. Dedim hani çok kötü de olsa onun ismi ya da işte onu anımsattıyor o yüzden benim için çok değerli ve sıkılmayacağım bir şey. Üçünün de anlamı var. Yani işte birincisi bu, köpeğimin adı ve güneş işte. Hani ben anlamını şöyle tabir etmişim kendi kendime, işte ismimin anlamı ile işte birbirimizi takip ediyoruz, birbirimizin işte yansımamız, birbirimizi tamamlıyoruz, gibi düşünmüştüm. İkincisi “Shot” yazıyor şurda (kolunda). Üçüncüsü de işte tam böyle şu kısımda yine portre gibi bir şey yaptırdım. O da köpek portresi (K7, Kadın, 25).

Şöyle.. Bir arkadaşım.. Ya aslında biraz etkilendim yani hani böyle insanlardan işte, böyle şeyler var falan. Ne kadar güzel görünüyorlar ve işte onların biraz kendini ifade ettiğini düşünüyordum. İşte ruhsal, işte karakteristik özelliklerini falan filan işte bir şekilde gösterdiğini düşünüyordum. Sonra bende kendime böyle bir dövme seçme arayışına girdim. Ha bire böyle bakıyordum bakıyordum bi yerlerden. Sonra dedim ki bi tane ağaç bulayım, ağaç yaptırayım böyle karar verdim. Ağaca da şöyle işte hem ne biliyim annemin kızlık soyadı ağaçtı mesela o işte böyle çam ağacı mam ağacı doğa figürleri falan seviyordum. Aslında çam ağacı seçtim bi tane, o da biraz beni yansıtıyor gibiydi işte. Kışın yaprak dökmemesi işte dimdik durması falan işte hiç bir zaman bir savrulmaması eğilmemesi falan filan tarzında anlamlar yüklemişim ona. Sonra gittim bir arkadaşşıma yaptırdım dövme (K5, Erkek, 25).

Sırtımda bir melek kanatları, üzerinde ortasında “Güneş” yazan bir dövmem var. Bu kızımın adı. 12 yaşında bir kızım var. O, işte doğduktan sonra, 1-2 yıl sonra yaptırmıştım. Devamında da bu ikinci evliliğim.

Parmağım da alyans takmak istemediğimiz için ikimizde, eşimle beraber, o benim ben onun isimlerimizi yazdırdık. Yani iki tane dövmenin benim için çok anlamı var. Bir tanesi alyans üzerinden kullandığım eşimin ismi, bir de kızımın melek kanatlarıyla birlikte ismi (K1, Kadın, 39).

Yakın ilişkileriyle ve duygusal bağlılıklarıyla beden üzerine işlenen dövmeler, katılımcıların ilişkilerine ve etkileşimlerine bir süreklilik ve kalıcılık kazandırmaktadırlar. Deriye işlenen semboller aracılığıyla, kişiler arasındaki ilişki, sevgi ya da bağlılık sürekli olarak yeniden üretilmekte ve kurduğu bağlılık ve sevgiyi unutmak istememektedir:

Söz uçar yazı kalır mantığı herhalde. Gerçekten ben unutmak istemedim yani. Hani güzel bir şey olsun, işte bir anlamı olsun ve onu orda ömrüm boyunca taşıyım. Çünkü unutacağım şeyler değil bunlar. Hani unutabileceğim bir şey değil ya da unutmak istediğim bir şey değil o yüzden hem dövmeyle birleştirdim hem anlamı olsun unutmuyum. Orda taşımak istedim yani benle bütünleşsin istedim açıkçası (K7, Kadın, 25).

Ya şimdi şöyle söylüyüm, bu insanın birazda karakterinde olan bir şeydir. Ben geçmişimde yaşadığım sorunları pek de gömen bir insan değilim. Onları çözssem de onlarla yüzleşsem de vücuduma kazıyıp onlarla daima yüzleşip bundan ders çıkarmayı ve bir daha bu hataları bu sıkıntılara düşmemem gerektiğini kendime hatırlatıyorum. Örnek veriyorum, kolumda “stay true” diye bir dövme var. O dövme karmaşası içerisinde ve buna baktığım zaman ‘Evet diyorum, yolunda kalmalısın doğru bildiğini yapmalısın ve doğru olanı söylemekten çekinmemelisin, daima. Şimdi doğru olanı söylemek insan toplumunda yanlış algılansa da senin için doğru bir şey’. Ya da farklı bir dövmem bana geçmişte yaşadığım bir sıkıntıyı hatırlatıyor ve bu sıkıntıya bir daha düşmemem gerektiğini, bu hataya bir daha düşmemem gerektiğini, bir daha yapmamam gerektiğini hatırlatıyor ve bu hatayı bir daha yapmamaya çalışıyorum (K4, Erkek, 26).

Önceden kurulmuş olan bir iletişim, duygusal ilişki ya da bağlılık bugün sona ermiş olsa bile dövme, bireyin içsel yaşantısında, yaşananların ya da yaşanmış olanların bedeni üzerinden diğer kişilere açılmasına aracılık etmektedir (Jones, 2006: 59). “Yani şurada bir dövmem var (göğüs kısmında), kız arkadaşım, eski kız arkadaşım ile istediğimiz çocuğumuzun ismiydi. Şimdi o sadece ondan bir anı olarak kaldı bana (K6, Erkek, 28).” Bu bağlamda, sevginin ifade edildiği hedefin ortadan kalkmasıyla birlikte dövme, isterse üzeri başka bir dövme ile kaplatılsın, en azından bireyin kendisi için hâlâ geçmiş bir ilişkiye ya da sevgiye yönelik anlamını sürdürmektedir. Bu yönüyle dövme, beden üzerinde kayda alınan bireysel bir bellek olma, anı defterine dönüşme özelliği sergilemektedir. Bir katılımcının bununla ilgili olarak ifade ettikleri şu şekildedir:

Şöyle aslında benim dövmelemin hepsinin yaşadığım süreç içinde, hani çok sevdiğim ama uzakta olduğu için yanımda olmayan birine hep ifade edeyim ona böyle aşkı ispat etmeye çalışırsın ya saçma sapan bir şekilde. Hani çünkü uzaktayken aşktır, yanımda olunca çok da aşk olmuyor, sevgi oluyor ya da alışkanlık oluyor ama uzaktayken aşk oluyor. Ben yıllar içinde buna artık karar verdim. Benim dövmeleminde, bunların her biri aslında yazı, isim yani hep, onun ismi vesaire bu şekilde yapmıştım.. Var olmayacak, ömür boyu var olabileceğine inanmadığım birinin adını asla yazdırmamalısın. Yazdırırsan da eğer kaplatarak daha da mutlu olabilirsin aslında. İlk önce çok pişman olmakla beraber sonrasında da farklı farklı dövmelemin olmuş oldu. Belki de, hani şu sırtımda çok büyük var bir tane, onu mesela hiçbir zaman belki yaptırmıyordum ama onu kapatabilmek için biraz daha biraz daha biraz daha büyüdü, koskaca bir dövmem oldu çok daha mutlu oldum aslında (K19, Kadın, 36).

Dövme aracılığıyla değişen beden, daha önce de ifade edildiği gibi kişisel biyografilerin, anıların, hikayelerin kayıt altına alındığı bireysel bir belleğe, anı defterine dönüşmektedir. Bu bireysel anı defteri, bireylerin yaşamları içinde ortaya çıkan önemli anları kapsadığı gibi; aynı zamanda yine yaşam döngüleri içinde karşılaştıkları olumsuz ve benliklerinde, kimliklerinde iz bırakan deneyimlerin yaralarını sarmalarında da işlevsel bir rol üstlenmektedir.

Zaten unutmamda, olur da bir gün unutursam diye. Terbiye demeyelim de buna, ne diyelim? Geriye dönüp bakmak gibi. Tek dövmem için konuşuyorum bunu, diğer dövmem, 'Prometheus' için konuşmuyorum. Aslında karakterim değişirse onu diğer dövmem 'Prometheus' için de düşünebilirim. Öyle bir durum olursa, hani nasıl diyim? Sistemin istediği adam vardır ya. "Eyvallah ağam, eyvallah paşam.", o tarz bir insana dönersem, duştan çıktım, aynada kendime bakıyorum ki hiç öyle bir şey de yapmadım ama yapmışım 'six pack' i, bakıyorum kendime aynada. Kolumda onu gördüm ve utanırım o zaman (K3, Erkek, 34).

Bu bağlamda dövme, belirli yaşam dönemlerinin ardından bireysel kimliğin ve benliğin yeniden kurgulamasına aracılık etmektedir. Katılımcılar, çeşitli sembolleri kendi bedenleri üzerine işleterek, metaforik olarak bireysel anlatılarını inşa etmektedirler. Bu, bireylere hem içsel sıkıntılarının beden yüzeyi üzerinden yeniden düzenlenmesi yoluyla aşmalarına hem de bu anıları kalıcı hâle getirmelerine olanak tanımaktadır:

Vücutuma baktığımda hep o zamana dair ve o fikirlere dair şeyler anımsıyorum, hatırlıyorum. Ya mesela şu kolumda "düşünen adam" dövmesi var. Ya ona baktığımda geçmişe veya geleceğe çok takılmayıp, o an içinde bulunduğum durumu, ortamı veya işte kaos ortamı içindeysen, onu böyle

oturup üçüncü bir göz olarak dışardan bakabileceğimi anımsattıyor bana. Ya öyle bir dara düştüğümde ona bakıp onu hatırlıyorum (K6, Erkek, 28).

Bütün bunlara paralel olarak katılımcılardan bir diğeri, dövmelelerinin her birinin bireysel yaşam kesitlerine işaret ettiğini ileri sürmüştür. Söz konusu katılımcı, özellikle hayatı içerisindeki olumsuz ve zor dönemlerin altını çizerek, bu deneyimlerinin kendisi üzerinde yarattığı gerilimi, dövmeleleri aracılığıyla yenmektedir. Bu bağlamda dövme, birey için terapi niteliğinde bir işleve sahip olmaktadır. Başka bir ifadeyle beden, dövme aracılığıyla bireyin manevi olarak rahatlmasına aracılık eden bir alan durumuna gelmektedir:

O zaman aslında böyle ruhsal bi çöküntü dönemindeydim. Nisan ortasında başlamıştı ve bana iyi gelecek bir şeye ihtiyacım vardı. Çok fazla böyle, bazıları mesela kolye takar, bazıları bi yüzüğü öyle benimser. İyileştirici bir güce ihtiyacım vardı aslında, somut olarak hissedebileceğim. Sonra biraz araştırmaya başladım. İlk yaptırdığım dövme sağlığı temsil eden bir ot. Bende ruhsal sağlığıma yeniden kavuşacağımı düşünerek aslında böyle bir şeyi giyinmek istedim. Aslında küpe takmak, kolye takmak gibi bir şeydi ama vücudumda kazılı olsun ve her gördüğümde aslında iyileşmeyi ve iyileşiyor olduğum süreci hatırlamak istedim böylece ilk dövmemi yaptırmıştım (K12, Kadın, 26).

Dövme, yaşam süresince edinilen deneyimlerin ve anıların kaydedilmesi ve beden üzerinde sabitlenmesi görevi üstlenmektedir. Dolayısıyla, geçici bir modadan ya da tüketim nesnesi haline gelmesinden ziyade, beden, bireysel yaşamın sembolik izleriyle kuşatılmaktadır. Bu noktadan bakıldığında, kişiye özel sır gibidir:

Şimdi aslında hikayenin başında böyle bir şeyim vardı mesela dövme yaptırdığım zaman bütün hayatım vücudumda olsun istiyordum, yaşlandığım zaman. Yani hala kafamda öyle bişey var. Çok yaşlı bir insan olduğumda bile kendimi çok fazla dövmeli görmek istiyorum. Old-school da hani benim yaşadığım hayatı ve kültürü daha iyi simgeliyor. Daha sert kalın çizgileri olan, benim dönemimde başlayan aslında bir kültür olduğu için seviyorum. Sırf öyle devam etti o yüzden de öyle kalsın istiyorum yani bozmak istemiyorum (K15, Erkek, 31).

Buradan hareketle dövme, bireysel benliğin yaşam içinde geçirdiği dönüm noktalarının bedensel izleri olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, oldukça kişisel, özel ve anlamının bireysel olarak inşa edildiği bir beden yazınıdır.

Neden istedim çünkü şu an için yalnızca 5 tane olan bu dövmelelerim umarım ilerleyen zamanlarda sayı olarak artacak. Her biri beni anlatan bir

hikaye aslında. Kendimi her zaman öldüğümü ve inançlarımıza göre çıplak bir şekilde yıkanırken düşünürüm. Çok saçma biliyorum ama öyle. O gün geldiğinde kendi çocuklarım veya en yakınım tabi ki olursa eğer bütün vücudumu tüm çıplaklığı ile görecektir. O kişi kim olur bilmem ama o kişiye hikayelerimi anlatabilmek ve nasıl bir hayat yaşadığımı anlatmak istiyorum açıkçası. Biliyorum çok saçma gelebilir ama filmlerde izlediğimiz gibi bir sahne canlanır hep kafamda ve onu düşünürüm. Benim için tamamı ile bir fotoğraf albümü gibi beni anlatan (K8, Erkek, 28).

K14'ün hem dövme olması hem de hayatını paylaştığı kişi ile birlikte bu işi yapması, dövme sadece anlam üzerinden inşa edilmediğini yaptırma sırasında gelişen anlamlarının ortaya çıktığını, o anın anlamının yüklendiğini göstermektedir:

Yani şey mesela yaptırdığın andaki yaşadığın şey güzel. Yani biz nişanlımla beraber birbirimize dövme yapıyoruz, ikimiz de dövme işi yapıyoruz mesela. Daha farklı tabi. Ya bir de dövme yaptırırken yani yaptırdığın şeyin haricinde bir de o anı da yaşıyorsun ya, bir de yani onun da bir hikayesi oluyor falan. O yüzden her şeyin kendi içinde anlamı oluyor (K14, Erkek, 33).

Aynı katılımcı dövme olduğu için başka bir perspektifle bu sefer de dövme yaptıranlarla arasında kurduğu bağa ve ana ait düşüncelerini şöyle ifade etmektedir:

İnsanları sevindiriyorsun, öyle düşünceleri vücuduna kazıdığı zaman. Yani bunun karşılığını aldığı anda, hani tam istediğin gibi oldu, güzel şeyler çıktı ortaya diye bir şeyleri paylaşmak güzel oluyor. Hani seni mutlu hissettiriyor ama çok şeye girmiyorum, hani bir sürü insana bir şeyler kattım. O kafaya çok fazla girmiyorum. Hani nasıl diyeyim ya, o da mesleki durumdan kaynaklı belki de, çok fazla insana yaptığımız için. Ama hani bu tasarım işleri, işte kişiye özel durumlar daha farklı oluyor yani. O anıyı paylaşmış oluyorsun ve güzel durumlar ortaya çıkıyor (K14, Erkek, 33).

Dolayısıyla dövmenin doğrusal bir anlam şeridi oluşturmasından ziyade sürekli olarak geliştiği görülmektedir. Sadece bireysel yaşantılardan çıkarılan dersler, kişiye kazandırdığı motivasyon duygusu, yaşam dünyalarındaki belli kişilere karşı atfettikleri bağlılığın bir sembolünü inşa etmelerinin yanı sıra dövme yaptırırken oluşan hikayeler, anlamlar da söz konusu olabilmektedir.

Dövme bireylerin sevdiği kişi için özveri de bulunması olarak da anlaşılabilir. Sevgi ve saygının çeşitli ifade biçimleri göz önüne alındığında; dövme de bu ifade biçimlerinden farklı bir örüntüsü olduğu söylenebilir. Bireylerin dövmeyle

bağlılıklarını ve sevgilerini attettikleri kişiler için ilişkilerinin geçici değil kalıcı olduğunu göstermektedir. Birinin adını veya onları sembolize eden bir görüntüyü kalıcı olarak vücuda kazımak, sadece dövme kişiye belirtilen kişiye sembolik olarak bağlamakla kalmaz, aynı zamanda vücudun geri dönüşü olmayan bir biçimde kamusal alanda da ifade edilmesi anlamına gelmektedir. Duygusal ilişkilerin ifşa edilmesi anlamına gelmektedir. Örneğin, bir kişinin isminin yazdırılması ile dövme üzerinden bedenselleşmesi mahremiyetin de açığa çıkarılması anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle, bireylere ait kişisel mahremiyet kısıtlamalarının muğlaklaşması olarak okunabilmektedir.

4.2. Bireysel Kimlik ve Benliğin Oluşumunda Dövme Pratiği

Kimlik, bir bireyin sahip olduğu sabit ve genel bir öz veya biçim değildir. Daha ziyade kimlik, yaşam tarzı, beğeni, inanç ve tutum etrafında örgütlenmektedir; bunlar aracılığıyla gösterilen ve ifade edilen varlıktır. Ancak kimlik hem kişisel hem de kültürel. Kişiseldir çünkü bireyler tarafından sonsuz bir şekilde dönüştürülen ve değiştirilen bir projedir. Kültürel, çünkü kimlik belirli bir toplumsal yapıda, dili, değerleri ve kültürel gelenekleri kullanılarak oluşturulur. Son olarak, bugün kimliğiniz ve benliğiniz, çok katmanlı, bölünmüş, çoklu ve pürüzsüz bir yapıya sahiptir. Bu, kimliğin ve bireysel benliğin tek ve değişmez bir öz olmadığı, bireylerin bazen birbiriyle çelişen, çeşitli kimliklere sahip olduğu anlamına gelmektedir (Barker, 2008: 215-220).

Bedene uygulanan düzenlemeler içerisinde hem çeşitliliği hem de popüleritesi en yüksek olan düzenleme dövme olarak görülmektedir. Günümüzde bireysel olmanın, bireysel kimlik oluşumunun ve benlik üretiminin inşa edilme edilme sürecinden önemli bir rolü bulunmaktadır. Katılımcılar bireysel anlatı hikayelerinde benliklerine vurgu yaparak dövme ile kendini ifade etme noktasına değinmiştir. K2, Barker'in de ifade ettiği gibi kendi benliğini yansıtmaya aracı olarak dövme kullanmıştır. Bedeni üzerinden yapılan yorumların aksi bir kimliği olduğunu yine bedeni üzerinden yansıtmaktadır:

Yani dışardan insanlar her şeye böyle "Ay sen ne kadar güler yüzlü tatlıymışsın" diyor ya hiç tanımadan etmeden, dış görünüşten yargılıyorlar. İşte o dış görünüşündeki yargı, nereden biliyorsun, belki çok kötü biriyim, belki yalancıyım. Hani ama böyle biraz dövme falan olunca, kohunda böyle, bacağımda büyük belki birazcık böyle işte daha da sert bir imaj ya da dış, yani vermek istediğim imajı daha iyi verebiliyorum gibi bir şey diyebilirim ya da dengeleyebiliyorum belki de. Yani paralellik dediğim gibi daha çok yansıttığım, bu böyle işte ılımlı, iyi hoş, ay işte ne kibar falanın zıttına gitmeye çalışıyorum aslında. Paralellik değil aslında tam tersi zıtlıkla bacağımdaki dövme hem büyük hem kurukafa falan bir şey böyle, hani pisleşmeye çalışıyor

gibi de bir içimden şey çıkıyor hani paralel değil aslında zıtlık diyebiliriz belki de (K2, Kadın, 26).

K14 ise kendi karakterine ters bir meslek seçimiyle kendine farklı bir dünya yaratmaya başlamıştır:

Ya aslında şöyle, mesela çok utangaç biriyim ben aslında. Hani konuşkan biri değilim fakat bunu dövmeyle biraz aştım. Yani konuşmaktan çok korkan bir çocukken dövme yapmaya başladım ve hani insanlarla direkt ilişkisi olacak bir meslek. Direkt böyle bir etkisi oldu açıkçası ve çizimlerimi insanlar görmeye başladıktan sonra gelip sohbet etmeye başladık, bunların üzerine konuşmaya başladık ve değer gördüğümü gördüm (K14, Erkek, 33).

Bununla birlikte Melucci (1996: 71), kimliğin genel özellikleri ile ilgili olarak “zaman içindeki varyasyonlarının ötesinde ve üzerinde öznenin devamlılığına ve onun çevreye uyumlarına; bu öznenin, diğer bireylere göre sınırlarının belirlenmesine; ve son olarak tanımlayabilme ve tanımlanabilmeye” işaret ettiğini ifade etmektedir. Diğer bir deyişle kimlik, zaman içinde canlılık gösteren, koşullara göre şekillenebilen ve bireyleri diğerlerinden ayıran özelliklere işaret eden bir kavramdır. Bu nedenle dövme uygulaması kimlikle yakından ilişkilidir. Çünkü dövmeler, bireyin kendini tanımasına ve kendisi ile başkaları arasında ayırım yapmasına aracılık eder; aynı zamanda yaşam döngüsündeki kişisel değişimlerin bir tezahürüdür:

Mesela geleceğine dair hep tutunacak bir şey arayan ve olumlu bir şeye bağlanıp aslında bugünümü kurtaran bir insanım. Yarın iyi bir şeye inandığım için aslında bugünümü iyi yönetebiliyorum. Dövmem mesela ilk dövmem öyleydi. İyileşeceğime olan inancım, daha iyi olacağıma dair inancımınla bunu yaptırmıştım ya da ikinci dövmemde öfkenin çok hakim olduğu bir dönemdi hayatımda ve dedim ki “Artık bunu yapmicam.”. Sakinliği sembolize eden bir şeyle yaşıyorum, bir kediyle yaşıyorum ve yoganın hayatıma böyle odağına oturduğu bir dönemdi, 2018 yılı. Daha çok bunların hepsini birleştirip böyle bir dövme yaptırmıştım. O yüzden her anlamda aslında eee kişiliğimi karakterimi yansıtan dövmelerim olduğumu düşünüyorum (K12, Kadın, 26).

Yani ‘Prometheus’, ilk yaptırdığım dövme üzerinden gidelim. Prometheus’un alametifarikası, bile bile lades diyebilmesi, başına kötü bir şey geleceğini bilse de bildiğinden şaşmayan bir yapısı var. Ben de kendimde böyle bir yapıyı her zaman görmüşümdür. Yani kovulacağımı bile bile hocama saldırmam olsun, efendime söyliyim, hani bu tip bazı durumlar, o açıdan benzerlik hissederim. Zaten o benzerliğe nazaran bu dövme yaptırımtım. Ben Prometheus’un ilk öyküsünü okuduğumda çok küçüktüm, kaç yaşındaydım hatırlamıyorum. 5 ya da 6 falan o zamandan bir bağ

kurmuştum. O zamandan beri bir bağım var. Saçma bir şekilde. (K3, Erkek, 34).

Bacağında balta kalkan dövmesi var. Biraz 'Viking' kafasında bir şey. Viking kültürü ve yaşam tarzları hoşuma gittiği için ve ayrıca kendimde de her zaman savaştı bir karakter gördüğüm için o dövme yaptırdım. Ayrıca bacağında bir adet kırık pusula dövmesi var. Kırık pusula dövmesi, kendimce hayatımda yaptığım bazı şeyler için kendime yeni bir başlangıç yapmak istemişim. Kırık pusula hayat yönündeki gidişatımın doğru olmadığını ve bundan sonra yeni bir başlangıç yapacağımı anlatmakta (K8, Erkek, 28).

Bireyler, kişisel kimliklerine dayalı olarak bireysel farklılıkları hakkında anlatılar oluşturarak, kendilerini tanımlamak ve ifade etmek için temel bir araç olarak tüketimi kullanmaktadırlar. Bu bağlamda dövme tüketimi de bireysel ihtiyaçların karşılanmasında farklı ve özgün bir kimlik ve benlik oluşturmada etkili bir kanal görevi görmektedirler. Bu nedenle dövmeler bireysel kimlikler, farklılıklar ve sosyal etkileşimler arasında önemli ve etkili bir konuma sahiptir.

Tabii ki şimdi dövme dediğimiz sanat çok farklı kategorize edilmiş şeyler. Çok farklı modellemeler, çok farklı sanatsal çalışmalar var. Bölgelere göre ayrılmış dövmeler var. Japon dövmesi, Çin dövmesi, Amerikan dövmesi, Rus dövmesi diye. Bunu tabii yaptırırken kendi karakterine göre belli başlı hatlarda yaptırıyorsun. Dövmenin çizgi kalınlığı, inceliği, renklerin seçimi. Ona göre ben daha biraz daha keskin hatlı dövmeler tercih ediyorum. Kalın hatlı dövmeler tercih ediyorum. Onun dışında kişiliğimle alakalı şu. Yani sert bi kişiliğim var, sert bir karakterim var, dövmelerim de genelde sert. Diğer insanların baktığı zaman... Karakterime göre keskin. Bende keskinim dövmelerim de keskin (K4, Erkek, 26).

Var yani daha böyle sert olan dövmeleri daha çok seviyorum. Mesela hayvan figürleri ya da sert olan yani işte old-school kültüründen gelen eski kültürden gelen dövmeleri daha çok seviyorum. Yani hani çok böyle şey değilim ama yani yeni tarz dövmeler çok hoşuma gitmiyor ya da benim dönemime ait olduğu için eskiden hani işte o sokak kültürü ya da işte old-school kültürü daha çok hoşuma gittiği için o tarz dövmeleri yaptırmayı tercih ediyorum. Biraz daha şeyim, yani hani sert duruşu olan dövmeler daha çok hoşuma gidiyor. Tabii biraz da sokak kültüründe yetiştiğim için sokaktan gelen dövmeleri daha çok seviyorum aslında (K15, Erkek, 31).

Karakterim, kendi üzerimde taşıdığım dövmeden bahsediyorsak, benim seçimlerimden tamamen farklılık gösteriyor. Biraz yaptığım işle de hiç alakası yok mesela benim beğendiğim tarzların. Ben biraz daha karanlık, daha kasvetli şeyleri seviyorum. Mesela daha siyah ve hani belli bir şekli olmayan şeyler daha çok hoşuma gidiyor. Nasıl desem ya, korku oyunları çok ilgileniyorum, korku romanları falan okuyorum ben ama yaptığım işler çok renkli mesela. Renklerle uğraşmayı seviyorum ama kendim için mesela

sevmiyorum yani. Mesela siyah kırmızı, bu ağırlıkları daha çok beğeniyorum. Karakterimle ilişkisi yani yaşamla alakalı bir şey ya, yaşadıklarımızla alakalı aslında. Hani çocukluğumla alakalı, dinlediğim müzikle alakalı. Bunlardan geliyor bence hani çok küçük yaşta, yani yaşadığın eve kadar gidiyor bunlar. Mesela hep karanlık şeylerdi, böyle evin ortamı bile çok karanlıktı yani korkuyordum sürekli. Hani ordan beslenmişimdir belki de (K14, Erkek, 33).

Kesinlikle. Yani mesela işte bu 'Luffy', yani bu yaptırdığım dövmenin mesela tabi tamamı değil ama birçok özelliği bende de var. Yani işte birçok durumda, hiç düşünmeden, bodoslama böyle dalması benim mesela en büyük özelliklerimden biridir. Yani ben de çok çekinmem, ben de herhangi bir şey olduğu zaman, biraz eksik bu yönüm ama, bodoslama girerim genelde. İdeallerim uğruna çok ciddi çabalar gösteririm, 'Luffy' tam olarak böyle bir karakter. Benim aksime o hala vazgeçmedi, anime devam ediyor. Yani evet baya ortak yanımız var (K10, Erkek, 30).

Dövmelerle inşa edilen özgün bireysel kimlik, dövmelerin görünürlüğü ile güçlendirilmekte ve sürekli olarak çoğaltılmaktadır. Başka bir deyişle, dövmeler varlığını kanıtı ve bireysel kimliğin bir işaretidir.

Merhamet. Yani duygusal olarak, işte dövme çok kötü yapılmış olabilir, çok kötü yerde olabilir ama benim düşüncem, başkasının düşüncesi değil. Yani hani başkası güzel görsün diye değil, hoş görsün diye değil. Ben kendimi öyle daha iyi hissediyorum. Hani birazda görsellikten çok aslında galiba duygusallık, o yüzden ben duygusallıkla bağlantısı olabileceğini düşünüyorum (K7, Kadın, 25).

Aynen özellikle illa bir anlamı olmak zorunda değil, biraz da görüntüsü daha güzel olması yani. Görünüşü güzel olması daha çok etkiliyor beni ama tabi şey bir şekilde de karakterimle de veya düşüncemle de bağdaşık olmak zorunda benim için eğer dövme yaptıracaksam. Hani bir şekilde tamam buluyorum bir dövme, mesela atıyorum kasetçalar var mesela kaset var bi tarafında çam ağacının üstünde. Kasete bakıyorsun, kasete bakınca hani çok muazzam bir anlamı yok benim için ama hani baktığım zaman. Kaset neyinle ilgiliyse karakter olarak, ben rap müzik yapıyordum bir dönemler. İşte kaset, hip-hop kültürünü biraz temsil ediyor benim için. Biraz daha old-school bir şey görünüş anlamında hani burda ben karakteristik olarak bir bağ kuruyorum onlarla. Aslında hani yine anlamı var ama çok anlamı yok. Çok düşünülmüş üzerinde düşünülmüş bir şey değil benim için öyle diyebilirim (K5, Erkek, 24).

Dövme, göstermeyi ve ortaya çıkarmayı içermektedir. Beden bir araçtır ve bu göstergeler günlük yaşam pratiğinde kendini göstermektedir. Sembolik işaretler aracılığıyla etkileşime girmektedir. Dövme, anlamı bireylerle sınırlı olsa da vücudun fiziksel varlığını vurgulayan ve başkalarına sunan bir uygulamadır.

Daha havalı hissediyorum herhalde. Yani böyle yazın falan daha çok görünüyor ya dövmem, şort giyip tişört giydiğimde böyle kendimi daha havalı hissediyorum ya. Çok özgüvenli bir insan değilim normalde ama hani o bana böyle, biraz daha böyle, daha cool bir hava kattığını düşün, daha rahat hissediyorum kendimi (K2, Kadın, 26).

Dövme, özgür bir bireysel benliğin işareti ve ifadesi olarak kullanılmaktadır. Dövmenin, bir bireysel benliğin oluşması için sembolik düzeyde öneme işaret etmektedir. Deri üzerine kazıtılan dövme, bir bakıma, kimliğin bireysel sahipliğinin beden üzerinden konuşurulmasına olanak veren bir pratik olarak ele alınmaktadır.

Mesela kafama yaptırdığım dövme çok şey bi karardı, radikal bir karardı. Yani o dönemde çok marjinal bir durumdu, çok fazla yaptıran yoktu. Mesela o dönem tamamen benim şeyimi yansıtıyordu hani, o özgür irademi, o işte yaptırabilme şeyini ve yaptırdığım ve halen çok böyle canım sıkılıp, atıyorum böyle sayko delik gezmek istediğim zaman çok, saçımı kestirip o dövmeyle tekrar gün yüzüne çıkartabiliyorum. Benim için keyifli oluyor yani. O dönemi hatırlatıyor tekrar o yüzdende keyifli bir durumu var benim için (K15, Erkek, 31).

Ben mesela şey, ofansif şey bir adam değilim. Dövmelerim de ona göre şekilleniyor. Yani çok sert dövmeler sevmiyorum. Benim kişiliğimi yansıtıyor yani genel olarak. Yani bir anlamı oluyor yani. Şurda bir kuş var mesela, kuşa baktığımda özgürlüğümü hissediyorum (K6, Erkek, 28).

Ya evet ben dövmeyle özgürlük olarak görüyorum galiba. Yani ben nerdeyse 15 yaşından beri yalnız yaşıyorum zaten. Birilerinin bana karışabileceğini, yani beni sorgulayabilmek, hani senin haddine değil gibi görüyorum. Çünkü ben hayatımı kendim idame ettiriyorum, kendim kazanıyorum, kendim yaşıyorum. Kimse bana bugüne kadar ne sordu, ne yaptı, ne etti. O yüzden hani bunu özgürlük olarak görüyorsam, kendi isteğim gibi her şeyi yaptırabilirim diye düşünüyorum. Vücudumu, hani kapatmak da isterim kapatmamak da (K19, Kadın, 36).

Dövmeyi, De Certeau'cu (2008) şekilde, bir yazı eylemi olarak değerlendirmek doğru olacaktır. De Certeau (2008; 240-245) yazıyı, bireyin içinde bulunduğu sosyal dünyası içinde gerçekleştirdiği jestleri, hareketleri, nesnelere ve diğerleriyle kurduğu ilişkileri kapsayan bir edimler bütünü olarak ele almaktadır. O'nun kendi cümlelerine aktarmak gerekirse; "ben yazıyı, kendine ait bir uzamda ya da sayfada, daha önce yalıtıldığı dışarıya üzerinde belli bir güç kuran bir metin oluşturan somut bir etkinlik olarak tanımlıyorum" diye ifade etmektedir. Burada "sayfa" ve "yazı" kavramlarının metafor olarak kullanıldığı görülmektedir. "Sayfa", kişinin kendisine ait bir alanıdır ve bir üretim yeri olarak ifade

edilmektedir. Sayfa, öznenin kendine ait eylem, uygulama ve üretme alanıdır ve bütün bunlara olanak tanımaktadır. Bu alanda ortaya çıkan eylem biçimleri ve üretimler de bizi yazıya ya da metne yönlendirmektedir. Sayfa üzerine yazılan metinler, yani sosyal dünyalar içinde üretilen eylemler ve uygulamalar, kimlik oluşumu için de önemli bir noktaya sahiptir. Sözün geçiciliğinin yarattığı boşluğu, birey yazıya, bir alan üzerinde yetkinlik kurmaya itmektedir (De Certeau, 2008; 240-245). De Certeau'cu perspektifin dövme ile bağlantısını şu şekilde açıklayabiliriz; beden kişinin kendisine ait, özel ve dış dünyayla olan sınırı yani "sayfa"yı deriyle belirlenmiş bir alan olarak düşünülmektedir. Bu bağlamda, bedensel bir pratik olarak dövme de; "yazı" olarak değerlendirilebilmektedir. Bu çerçeveye birlikte, "yazı" olarak dövme, bireyin bedeni üzerindeki yetkisinin ifadesini ve kendisinin dış dünyayla kurduğu iletişiminin de belirli bir yönünü oluşturmaktadır. Bununla birlikte dövme, sözün geçiciliği karşısında yazının kalıcılığını taşımaktadır ve bu bağlamda bireyin, gündelik hayatta verdiği var olma mücadelesindeki önemli bir araç yani metindir. Bir katılımcı ifadeleri en iyi örneklerinden biridir:

Mesela düşüncelerimi, bunların her biri bir düşünce, bir anlam, bir kağıda yazsaydım yok olup gidicekti ya da ne biliyim işte bi kolye olarak taşısaydım, en başta dediğim gibi, belki yok olucaktı, çıkarmak zorunda kalıcaktım. Sürekli hatırlamak istediğim ve gördüğümde evet ya böyle de bir şey yaşadım, böyle bir şey vardı dediğim biraz anı defteri gibi bir şey aslında dövmelerimi kullanma şeklim vücudumda. O yüzden vücuduma kazımak istedim. Hep hatırlamak için (K12, Kadın, 26).

Katılımcı, düşüncelerinin kalıcılığını istemektedir. Aslında istediği kendi varoluş kalıcılığını yaratmaktır. Kolayca silinen, kaybolan, istediği şekilde oynayabileceği bir geçmişten ziyade ona her zaman, yaşadıklarını aynı şekilde anımsatabilecek bir uyarı mekanizmasını dövmede bulmuştur. Bedeni üzerindeki bireysel yetkinliğini kullanarak uçucu bir eylemsellik yerine hem dış dünyaya hem de kendine kendi ifadeleriyle oluşturduğu kalıcı bir yazı bırakmaktadır.

4.2.1. Alt Kültürden Popüler Kültüre

Dövme, ilk oluşmaya başladığı dönemlerde ilkel kabilelerin kültürel inanışlarının ve toplumsal ifadelerinin sembolleri olarak ortaya çıkmış; sonraları, Batılı denizcilerin keşif süreci ile birlikte söz konusu kabilelerle (Polinezya halkı) olan etkileşimleri sonucu, gemi mürettebatı tarafından benimsenmiş ve hem manevi hem de fiziksel koruma amaçlı bir uygulanma temeli oluşmuştur. Bütün bunlara ek olarak, zaman içerisinde dövme

yaygınlaşarak, bir beden düzenlemesi pratiği olarak işçi sınıfı içinde kendine yer bularak ve zamanla, mahkumların ve çete üyelerinin de kullanım alanına girmiştir (Goulding vd., 2004). Bugün dövme, yukarıda belirtilen bu uygulama alanlarıyla birlikte, toplumsal cinsiyeti, sınıfı, sosyo-kültürel ve ekonomik sınırları aşarak; tüm toplumsal katmanlarda; değişken anlamların ve bireysel benliğin üretilmesinde kullanılan bir pratik haline gelmiştir.

Dövme ilk zamanlar, ilkel kabilelerde ve denizciler arasında milli ve manevi değerler üzerine düzenlenmiş olsa da zaman içerisinde, kitle iletişim araçlarının, teknolojik yeniliklerin ve tüketim kültürünün gelişmesiyle beraber, işçi sınıfından ayrılarak, farklı sınıflar ve topluluklar arasında farklı anlamlara işaret edecek biçimde yayılma göstermektedir. DeMello'nun (2007) işaret ettiği gibi, II. Dünya Savaşı sonrası dönemde dövme, negatif bir anlam yüklenmiştir ve bunun önemli bir nedeni, dövmenin toplumsal direnişi unsurları içermesi, alt-kültürlere ait bireyler (hippiler ve punklar gibi), çeteler ve mahkumlar tarafından yaygın bir şekilde kullanılması nedeniyle oluşturmuştur. Dolayısıyla dövme, artık ilkellikten ziyade marjinal olana göndermede bulunan bir beden uygulaması olarak algılanmaktaydı.

Yani yine bi 10 yıl falan dicem, daha 90'larda hatta 20 yıl olmuş oluyor artık 2021'deyiz. 90'larda biraz daha öyleydi bence. Daha radikal bir tutum sergiliyordu ama şu an herkes dövmeli. Şu an zaten minibüse, otobüse bile bindiğinizde şu demiri tutuşlarından görebilirsin. 10 kişiden bence 4'ünde falan garanti vardır. Ne biliyim mesela bizim çocukluğumuzda falan dövme böyle çok "wooaaww" bir şeydi, garipti. Herkes dövme yaptırmaz heyecanlı bir şeydi yani. Herkeste bulunmazdı ama artık çok cüzi fiyatlara yaptırılabilen, kolay bir şey dövme. O yüzden artık bence bir sınıfa ya da bir zümreye ait bir şey değil. Herkes yaptırabilir bir şeye dönüştü dövme (K12, Kadın, 26).

Dövmenin anlamı tarihsel süreç içerisinde birçok kez değişime uğramıştır ve söz konusu beden pratiği, tüketen ve üreten kesimin marjinalliğinden, ana-akım tüketim nesnesi haline gelmiştir (Sanders, 2008: 21). Günümüzde dövme tüketen bireylerin sınıfsal dönüşümünde görece daha yüksek sosyo-ekonomik bir tabana ait olduklarını ve dövme için bütçe ayırabilecek bir gelire sahip oldukları ifade edilmektedir. Dövmenin, toplumsal ana-akım süreci içinde yer almasının en önemli nedenlerinden biri, popüler kültür içindeki kullanımının artmasıdır. Geniş bir izleyici kitlesi bulunan popüler sinema filmlerinde yer alan oyuncuların dövme sahibi olması, kliplerde yer alan dövmeli sanatçılar, ünlü sporcuların taşıdığı dövmeler vb. gibi herkesin, her zaman, her yerde karşılaşılabile

olanağının olduğu topluma mal olmuş bireylerin artması sebebiyle, hem dövmenin popülerliği artmıştır hem de onun toplum tarafından kabul edilme süreci hızlanmış ya da bunu güçlendirmiştir (Sanders, 2008: 29).

Türkiye’de de güzel işler var artık hani bu önceden belki internet durumunda kaynaklı, çok iletişim olayı dönmediği için bilinmedi. Ya bunu yapan kesin böyle biraz daha bu işin geçmişini yaşamış, böyle daha 40-45 yaşlarındaki insanlar vardı. Onlar sadece bilinenlerdi. Gençlerden çok fazla bir şey duyulmuyordu yani şu an bence iyi bir konumda Türkiye’de dövme. Belki son 10 yıldır falan iyi bir durumda hani yurtdışına çıkan sanatçılar var. Yurtdışında buraya onlar için gelenler var, sergiler vesaireler güzel bir şekilde duyuruldu ya bu (K14, Erkek, 33).

Yani Pink hayranıydım. Çocukluğumdan beri aslında yani gençliğimden beri diyim. Yani tabi benim çocukluğumda baya bir eski artık. 90’ lar falan. İşte onun ensesinde bir dövmesi vardı, ben de ilk işte dövme yaptırırsam onu istiyorum diye düşünüyordum. Ondan sonra ben de enseme ilk dövmemi yaptırdım ama onun dövmesini hatırlamıyorum. Sadece ensesinde bir dövmeydi. Sonra ben kendim çalıştım o dövmeyi, herhangi bir şey değil yani, bir özelliği yok sadece bir barkod üzerinde benim ismimin harf karşılıkları alfabede sayısal olarak karşılıkları yani, A 1 gibi (K19, Kadın, 36).

..artık bir dövme artık bir popüler kültür, alt kültür değil benim için yani dövme popüler olan bir şey. Dövmeye işte her zaman işte ne biliyim, artık bir sempatanlık var. Önceden belki işte çok dışlanıyorlardı toplumdand.. İşte ama şimdi öyle değil. Şimdi artık bir, nasıl diyebilirim, kişinin kendini topluma kabul ettirme şekline dönüşüyor diyebilirim. Yani artık olmazsa olmazlara geçiyor diyebilirim. Artık popüler olan diyebilirim. Kabul edilme şekli bile olabilir artık. Şimdi yani benim için hani bir şekilde dövme varsa işte “evet bak dövmesi var, iyi bir insan..” falan ne biliyim. Hadi alalım, yanımıza çekelim yani hani şey bir şekilde işte, o sosyal kültüre girme aşamasında hani insanlar yapıyor ya, ne biliyim mesela biri takım tutuyor, Galatasaray izliyor, futbolla ilgileniyormuş gibi görünüyor mesela ama aslında hiç ilgilenmiyor. Sosyal ortama girmek için yapıyor da olabilir bunu. Dövme de artık böyle bi şeye dönüşebilir diye düşünüyorum ben nedense uç örnek belki ama dediğim gibi hani önceden alt kültüdü dışlanıyordu toplumdand artık tam tersi bence toplumun içine giriyorsun (K5, Erkek, 24).

2020 dünyasında atıyorum benim yaşam tarzımı aşağı yukarı biliyorsun. Yaklaşık 10 yıllık bir hukukumuz var. Ama benim gibi yaşamayan çok daha nasıl diyelim muhafazakar yapıda bir insanında dövmesi olabiliyor. “Only can judge me”, “Beni sadece Allah yargılar” (K3, Erkek, 34).

Bence yaygınlaştı ya daha kolay. Herkes hani biraz daha toplum buna adapte oldu bence alıştılar, gözleri alıştı. Ve eskiden biraz daha korkuyorlardı, mesela sorarlardı ailesine ya da ne biliyim izin verirlerse falan filan, ben hiç sormadan yaptırdım. Hiç öyle bir şeyim olmadı ve artık herkes de böyle yaptırıyor direkt hani sormuyor herkesin kendi vücudu sonuçta (K7, Kadın, 25).

1970'lerde alt-kültür olarak ortaya çıkan punk kültürünün kodları, kültür endüstrisi tarafından yağmalanmıştır. Dövme de bu kodlar arasında yer alan bir beden pratiğidir. Böylece punk alt-kültür modası (deri aksesuarlar, sökülmüş kıyafetler, çengelli iğneler vb.) ve dövme kültürü olumsuz, tehlikeli olana, isyan edene ve marjinalle işaret etmiştir. Fakat günümüzde dövme, modanın cazip tüketim ürünleri, bir metası haline gelmiştir. Dövme böylelikle, kültür endüstrisi tarafından kuşatılmış, neredeyse anlamsızlaştırılmış, iinin boş ve bireyler tarafından salt moda ve estetik çerçevesinde tüketildiği anlamına gelmemektedir.

Dövme yıllardır gelen bir şey, yüzyıllardır gelen bir şey, savaşıçılardan gelen bir şey, toplumlardan gelen bir şey. Hani baktığımız zaman, burda en düşük toplum olan kişilere baktığımız zaman o kişilerde de dövme var. En uzun toplumlara baktığımız zaman onlarda da dövme var. Ama sadece sanatları değişıyor. Hatları değişıyor. Dövmelerin karakterleri değişıyor (K4, Erkek, 26).

Çünkü şey, her şeyin popüleritesi, her dönemin bir popüleritesi varmış gibi geliyor. İşte bu dövme dediğimde de, her şeyde öyle. O yüzden ne biliyim artık herkes kelebek falan yaptırmıyor yani, artık herkes kalp yaptırmıyor ya da adını soyadını yazdırmıyor annesinin babasının falan. Biraz daha böyle dövme çeşitleri sanki bi dönemde daha popüler oluyor ve o dönem geçtikten sonra insanlar artık ona gerek duymıcakmış gibi hissediyorum (K12, Kadın, 26).

Tabiki yaygınlaştı. Ben küçükken şöyle söyleyebilirim, 2000'li yılların başlarında dövmeli insanlar çok azdı ve dikkat çekerlerdi. Şu an ise herkeste var. Minicik bir dövme bile olsa herkesin dövmesi var. Çünkü internet yaygınlaştı, kolaylıkla bir sürü dövmeciye erişim sağlanabiliyor, fiyat alıp kararlaştırıp yaptırabiliyorsun. Önünde bir engel bulunmuyor. Sosyal medya sayesinde de dövmeli vücutların bizlere mükemmel vücut olarak dayatılmasından da kaynaklanıyor tabiki. İngiliz futbolcu Beckham örneği gibi. Herkes Beckham gibi olmak ister ama yaptırınca Beckham olmadığını fark etmen çok uzun sürmüyor (K8, Erkek, 28).

Turner (2005), bir beden modifikasyonu olarak dövmeyi, günümüz sosyo-kültürel ve ekonomik koşullarını göz önünde bulundurarak ele almaktadır. Günümüzde bireylerin, yapı ile olan bağlılıkları gevşek ve incedir. Turner'a (2005: 45) göre, 17. yüzyıldan 19 yüzyıla kadar uzanan süreçte ulus-devlet anlayışının hakim olması yüksek düzeyde bağlılık ve dayanışma gerektirmektedir. Ancak postmodern dönem, bu eksenden ayrılmaya başlamış ve dayanışma zayıflamış, bağlılık da daha gevşek bir hale gelmiştir. Böyle bir süreçte, toplumsal koşulların değişimi ile beraber benlik de dahil olmak üzere her şey geçici,

yüzeysel ve değiştirilebilir olmuştur. Dolayısıyla Turner, dövmelemlerin ve diğler beden düzenlemelerinin zorunlu bir ritüelden ziyade dekorasyona evrildiğini ileri sürmektedir.

Ya şöyle düşünüyorum. Son zamanda dövmenin yaygınlaşması güzel bir şey. Baktığımız zaman insanların artık özgürce davranabilmesi, cesaretin dışavurabilmesi güzel bir şey ama baktığım zaman çok tekdüze dövmelemler görüyorum. Yani bu şey gibi nasıl anlatabilirim sana herkesin aynı araba kullanması gibi bir şey. Tek düz araba yani. Dövme dediğimiz şey aslında geçmiş dönemden bugüne gelebilen insanların karakterlerini hayatlarını anlattığı da bir sanat. Viking toplumunda dövme tamamen o insanın karakterini, savaşta kullanmış olduğu manevraları, savaş anılarını anlattığı bir sanattır. E Japonya 'ya baktığınız zaman "Yakuza" tarzı dediğimiz dövme, Japon tarzı dediğimiz dövme tamamen vahşi hayatını anlatan bir dövme tarzı. E şimdi biz şey olarak yani yaratıcı kişilikler olarak sivil hayatta kendi hayatımızı ya da kendi tarzımızı anlattığımız bir şey olması gerekiyor. Yani kendi tarzını belirlenen gerekiyor. Ama bakıyorum herkes aynı motifler, aynı dövmelemler, aynı renkler, aynı hatlar. Değişen hiçbir şey yok sadece yaptırdığı beden ve suratu değişiyor. Bu konuda da tabiki üzüliyorum o karşıdaki insana karşı çünkü hani kendine özgü bir şeye sahip olmuyor. Sadece 100 kişide, 5 kişide görülen bir dövmelemlere sahip oluyor (K4, Erkek, 26).

Eskiden sınıflandırma vardı yani şöyle işte hapisane dövmelemleri vardır, mafya dövmelemleri vardır, işte yakuza, rus mafyası veya işte bir ghetto da yani bir keleş imgesi ya da birkaç harfin yan yana gelmesi, politik işte toplumsal birçok mesaj iletilen bir şeydi aslında. Sergilediği alandı vücut bence dövme üzerinden. Ama o artık yavaş yavaş kırıldı çünkü ya artık mesela biraz daha popüler kültürle alakalı. Yani şimdi bu da aslında tek seferde verilebilecek bir cevap değil şu an için. Mesela bambaşka bir dövme kültüründen bahsediyoruz, işin içerisine popüler kültür giriyor, alt kültürler giriyor, yani işte internet giriyor, gördüğün gibi anime giriyor yani artık sadece böyle bir hayvanı öldürüp ya da bir savaşı kazanıp ya da bir savaşçı özelliğini sergileyip dövme yaptırtmıyor insanlar. Mesela gördüğün gibi tamda bulunduğun bir siber mekanda kendimce etkileşim halinde olduğum anime karakterini kendime dövme yaptırıyorum (K10, Erkek, 30).

Dövmelemler, günümüz toplumlarında, tüketim kültürünün bir metâsı durumuna gelmiş ve herhangi bir aidiyetin işareti olma anlamını neredeyse tamamen yitirmiştir. Bu durum anlamın yok olması değil, dönüşmesidir. Dövmenin ve diğler beden modifikasyonlarının, bugün yoğun bir biçimde tüketim kültürünün önemli bir metası olarak yer bulması, tarihsel süreç içerisinde toplumsal ve kültürel değişkenlerden ayrı bir biçimde değerlendirilemez. Bireylerin gündelik yaşamlarında edindikleri pratikler, toplumsal koşulların mikro seviyedeki iz düşümleri olarak gözlemlenmektedir. Bennett'in (2005: 35) postmodern dönemle ilgili olarak belirttiği gibi; metinler ve imajlar, kendi orjinal bağlamlarından çıkarılmış; isteğe bağlı, estetiksel, eski anlamlar yerine yeni anlamların üretildiği bir yeniden

düzenleme konusu olmuştur. Böylelikle kültürel bir metin olarak okuyabileceğimiz dövmeler, ilkel dönemlerden farklı olarak, bir topluluğa ait kültürel sembollerin beden üzerindeki görünümüne ek olarak; bireysel kimliğin, benliğin ve bireyin kendi sembolik yaşam tarzı ile kurduğu karmaşık ilişkiler örüntüsü halen gelmektedir.

4.3. Dövmeye Karşı Toplumsal Bakış Açısı

Beden ve onun çeşitli araçlarla dönüşümü, bedensel şekil ile ilgili oluşturulmuş toplumsal ve kültürel kurallarla olan ilişkisi içerisinde değerlendirilmektedir. Dolayısıyla bedenin kamusal alandaki görünümü, söz konusu toplumsal kurallara uygunluğu çerçevesinde toplumsal bir onay ya da yaptırım merkezinde yer almaktadır. Sanders ve Vail'in de (2008: 2) ifadesinde görüldüğü gibi; bedenlerin, görünüm biçimine yönelik toplumsal ve kültürel kuralları ihlâl edecek bir şekilde düzenlenmesi, söz konusu olan bedenlerin toplumsal ve ahlaki açıdan değersiz olarak tanımlanmalarını, sapkın olarak etiketlenmelerini ve bu bağlamda ötekileştirilmelerini de beraberinde getirmektedir.

Şimdi ben ilk bu anka dövmesini yaptırmıştım. Tişört giydiğim zaman ankanın yarısı kolumun altında görünüyordu. X kurumunda işe başladığımda bu soru çözüm odaları var, orada oturuyoruz işte, coğrafya öğretmeni, tarih öğretmenleri, bizim sosyal grubu. Yanımdaki kadın hoca, 2 aylık falan tanışıklığımız var. İlk daha, Çanakkale'ye geldiğimiz ilk günler falan, ilk aylar diyim. Ben şöyle elimi çeneme koyunca tabi tişört yukarı kalkınca dövmemi gördü. "Aa" dedi, "Sen de" dedi, "dövme mi var?". "Eveet" dedim. "Şu an da ben şok oldum." dedi. "Niye?" dedim. "Yani şahsen" dedi, "benim" dedi, "şu an oğlum var. Kolunda" dedi, "dövme olan bir hocaya" dedi, "çocuğumu teslim etmem ben" dedi. İlk bakış açısı buydu. Ben tabi irkildim o an yani. Bunu bir öğretmenin söylemesi, sıradan sokaktaki bir insan söylese çok şaşırırmam da hani bir hocanın bunu söylemesi, beni şaşırttı. Ama yıllar yıllar geçti, aradan bir 7-8 yıl geçti, geçen yaz yeni kordon da oturuyorum. Bu hocayla tabi baya arkadaş olduk, kadın hoca evli çoluk çocuğu var falan. Bir gün yeni kordona geldi, eşinden ayrıldı falan filan. "Yılmaz," dedi, "senle böyle bir muhabbet yapmıştık seni" dedi, "kınamıştım ben, mahkum etmiştim. Hatta" dedi, "öğretmenler odasında arkadan çok konuştum." dedi, "Ben bu adama çocuğumu teslim etmem falan diye" dedi. Dedim "biliyorum ben, duyuyorum bunları" dedim, "yani ama" dedim, "ben bu tip şeylere takılan bir adam değilim." dedim, "yani o senin sığığın yapacak bir şey yok". "Peki" dedi, "ben ne yaptım biliyor musun?" dedi. Coğrafya öğretmeni. "Ben" dedi, "sağ kalçama dünya haritası yaptırdım" (K20, Erkek, 40).

Yani şöyle.. Genel olarak toplum düşüncesi dövme yaptıran kişiler biraz daha farklı olduğu için ister istemez, bi onları dışlama ya da onları tehlikeli görme gibi algıları var bence (K18, Kadın, 28).

Dövme, sadece beden üzerinden gerçekleştirilen somut bir değişikliğin, kişiye bireysel bir deneyim temelinde yaşattığı ‘farklı’ olma duygusuyla açıklanamaz. Bunun yanı sıra bireyler, dövmeye politik bir anlam eklemleyerek; dövmeyi, benliklerini ve kimliklerini ‘aforoze etme’ olarak değerlendirmektedirler. Burada ‘farklı olmak’a yüklenen anlam, açık görüşlü, özgür, modern, düşüncelerini ifade edebilen ve kendini sınırlandıran gelenekleri aşan bir birey olmaya işaret etmektedir. Dövme, genel olarak her ne kadar bireysel bir deneyim olarak değerlendirilse de, söz konusu bireysellik, aynı zamanda toplumsal dinamiklerin de merkezinde yer almaktadır.

Türkiye toplumunu baz alırsak, burada dövme uzun yıllar tabu olarak devam edecek. Yani şimdi ben mesela Kürdüm. Bizim coğrafyada mesela kadınların yaptığı böyle dövmeler vardır, işte mürekkep ile yaparlar. Bunu böyle geçmişin her haliyle Zerdüşt inancına kadar götürürsün işte takı takmak yerine süsünü dövme ile yapan kadınlardan bahsediyoruz. Şimdi benim babaannemde bu varken, ben kendim dövme yaptırmak istediğimde tepki ile karşılaşıyorum, yani Türkiye’de bunun yakın tarihte kırılabileceğini ben düşünmüyorum en nihayetinde muhafazakar bir toplum (K10, Erkek, 30).

Toplumda şöyle bir sıkıntısı oluyor hani insanlar size olmadığınız biçimde bir karakter biçebiliyor. Örnek veriyorum, bu çocuğun dövmesi varsa bu çocuk psikopattır. Ya da koluna jilet atmıştır onu kapatmaya çalışıyordur. Bu tarz karakterler biçilebiliyor. Bu da genelde ön yargıyla karşılanıyor. Hani ben buna önyargılı bakış açısı diyorum. Onun dışında toplum olarak, tabii ki otobüse bindiğimiz zaman görüldüğünde yaşlı kesim bize “niç niç niç, naaptırmış bu!” dediğini duyabiliyoruz ya da başka insanların “aa dövmelere bak!” dediğini duyabiliyoruz. Hani bunlar, bu tepkileri alabiliyoruz ama bu da pek etkilemiyor beni çünkü sonuçta özgür bir dünyada yaşıyoruz herkes kendi istediğini yapabilir. Sadece insanların eleştirisiyle ya da bize söylemiş olduğu baskılar, yapmış olduğu baskılarla bi yere gelemeyiz diye düşünüyorum (K4, Erkek, 26).

Şu anki toplum, yani çok fazla yaşadığım bir durum değil ama biraz alışılmış bir durum yani alışıyorlar aslında bu duruma ama gene de çok iyi bakıldığını düşünmüyorum yani şu an yaşanan topluma göre önyargılı toplum sonuç olarak. Ya her şeye önyargıları olduğu için dövme bunun şeyi yani hani gözlerinden anlayabiliyorsun ya da anlatılanlardan böyle ki insanlar geliyor ve çekiniyorlar yani ben öğretmenim mesela sırtıma dövme yaptırsam daha iyi olacak ya da işte havalimanında çalışıcım hiç dövmem olmasın işte yok ben kolejde olucam gibi durumlar oluyor (K14, Erkek, 33).

K7 ve K5 ise dövmesinin, belirli bir toplumsal grubun ve ona attığı özelliklerin dışında kalma ve söz konusu gruptan farklılığını ortaya koymasında yardımcı olduğunu ileri sürmektedir.

Benim düşüncem değil de başkasının düşüncesi mesela daha önemli bence neden biliyor musun? Çünkü ben ayırt ettiğimizi düşünmüyorum. Ben de aynıyım, dövmesiz insanda aynı, çok dövme insanda aynı benim için, bana göre ama böyle bakılmıyor. Biraz daha düşündüğün zaman dövme tipler hani böyle, bi tane tweet okumuştum geçen hatta ordan örnek vereyim; “İşte ben de isterdim dövme piercingli falan bir barista olmayı ama işte 1.97 boyumla federal oldum.” gibi bir tane tweet paylaşmış. Polis olmuş çocuk bunu paylaşmış. İnsanların düşüncesi böyle anladın mı? Ya böyle tam işte barista olup piercingli dövme ya da işte daha düzgün tipli kalıp işte polis olucaksın, memur olucaksın. Yani biraz daha salaş işler. Salaş bir konumdasın daha rahatsın işte, özgürlükçüsün falan gibi (K7, Kadın, 25).

Bilmiyorum ya yani tamamen kültürel seviyeye bağlı bir tutum diyebilirim veya işte biraz daha kafa açıklığına bağlı, bakış açısına bağlı şeyler. Bazı insanlar evet, çok şey, nasıl diyim? Tutucular biraz daha, gelenekçiler ve böyle şeyleri kabul etmiyorlar işte. Genel olarak şöyle bizde bence, insanlar bir şekilde başarılıysa ve bir şekilde bir şeyleri elde etmişse veya bir şekilde saygınlıkları varsa dövmenin veya işte görüntülerinin çok önemi olmuyor. Bizim toplumumuz biraz daha bulunduğu konuma, bulunduğu duruma, ünvanına baktığı için ünvandan ünvana göre değişebilen şeyler, mesela işte ben bir garsonum, mesela bir kolumda işte, servis yapıyorum, kolumda biri dövme gördü işte, bir yetişkin o an kafasında çok farklı şeyler düşünebilir ama ben bir doktorum mesela işte, kolumda dövme gördü, o yine farklı şeyler daha iyi şeyler düşünebilir. Hani önceden alt-kültürdü, dışlanıyordu toplumdan ama artık tam tersi, bence toplumun içine giriyorsun (K5, Erkek, 24).

Aşağıdaki katılımcılar için de dövme bir bedene sahip olmanın, ‘kapalı’ ve ‘yobaz’ olmanın karşısında olan, dışa dönüklüğü ve ‘çağdaş’lığı ifade eden bir pratik olarak değerlendirmektedirler.

Dışarıdan eski kafalı insanlara göre pek güzel bir şey gibi gözükmebilir bu durum ama 2021 de yaşıyoruz ve özgür dünya burası. Dünyanın her yerinde toplumsal baskı mevcuttur sadece konularına göre farklılık gösterir. Önemli olan o baskıyı üzerinde hissetmemek. Zaten zamanla bu dövme insanlar kötü insandır algısı yıkılacaktır. Dünya değişiyor (K8, Erkek, 28).

Yani bunu yenmek bizim elimizde çünkü bizim içimizde yani ben çok fazla gerçekten de dış görünüşümle beni yargılayan insanların olduğu bir toplumda yaşadığımı çok iyi biliyorum. Böyle bir yerde okudum yani okurken evet dövmem yoktu ama yine mini giyinirdim, yine açık giyinirdim çünkü deniz kıyısında büyüdüm. Benim için çok bir şey teşkil etmiyor yani ama gerçekten dediğim gibi dış görünüşle çok fazla yargılayan bir toplum içinde yaşıyoruz. Belki zaman zaman biz bile yapıyoruz yani kapalı birini gördüğümüz zaman “Amaaan bunun içinde kim bilir neler vardır. Kafasını kapatmış ama..” diyoruz çünkü o tip insanları bildiğimiz için diyoruz, belki aynı şeyi bizim içinde söyleyenler çok var işte afedersin şey zaten, bu işte kaşarın teki bilmem ne yani var çünkü ama kimse kimseyi bilmiyor, tanımıyor,

içinde ne yaşıyor bunu da bilmiyor. O yüzden saygı duymak zorundayız, ben de zorundayım, onlar da bana duymak zorunda. Zorunda değil derlerse de zaten ekmeğim, suyum kimseden gelmiyor o yüzden hiçbir problem değil yani kimin benim için ne düşündüğü hiç problem değil yani (K19, Kadın, 36).

Ee dövmeni gören herhangi 10 kişiden 8'i diyor ki "Aa bende dövme yaptırmak istiyorum." ama yaptırmamış ve sen yaptırmışsın diyorsun ki bu durumda okey o zaman ben ne istediğimi daha iyi bilmişim ve yaptırmışım demek ki düşündüğüm şeyleri hayata geçirmekte ve karar almakta bu insanlara göre bir adım daha öndeyim bu anlamda beni farklı kıldığını düşünüyorum. Ama işte daha coolum falan gibi bir farklılık değil bu (K12, Kadın, 26).

Dövmenin negatif toplumsal bir imajı bulunmaktadır. Geleneksel toplumsal kurallara ya da kültürel normalara olan bağlılıktan dolayı oluşan bir bakış açısı mevcuttur. Dolayısıyla, toplumsal yaşam bu kültürel kodlar aracılığıyla anlamlandırılmaktadır. Bu sebeple toplum, dövme bedenleri olumsuz bir şekilde tanımlamakta ve çoğu zaman "sapkın" olarak etiketlenmektedir. Bununla birlikte psikoloji, psikiyatri ve suç alanındaki çalışmaların da dövmenin negatif imajının yerleşmesi ve yeniden üretilmesinde de katkısı söz konusudur (Sanders, 2008: 36-40).

..Yani müdahale açısından bedenine yani ne giyeceğine nerde nasıl davranacağına kadar her koşulda kültürel ve siyasal açıdan biçimlendiriliyorsun. Siyasal açıdan mesela muhafazakar bir dönemde yaşıyoruz şu an. Yani şu an benim belli başlı yerlerimde dövme olsa belki belli kadrolarda çalışmam zor olur. Belli kadrolara, işe başvurmam zor olacak yani ya da farklı algılanıcam. Bunları bilemiyoruz çünkü öyle bir dönemde yaşıyoruz. Kültürel açıdan da İç Anadolu'ya gittiğinde farklı tepki alıyorsun ya da onu da geç Batı'nın da köylerinde benzer şeyler olabiliyor. Yani yetişkinler özellikle bu 60 kuşağı falan çok sıcak bakmayabiliyor. Yani o yüzden mesela diyorum ya araştırma yapmaya giderken ya da devlet kurumunda çalışırken mecburen bir şekilde dikkat etmeye çalışıyorsun çünkü karşı tarafa bir mesaj veriyorsun o dövmeyle. Ya mesela o teyzeye verdiğin mesaj bu asi oluyor, siyasi muhafazakara verdiğin mesaj bu anarşist oluyor yani denetimli serbestlikte çalıştığım dönemlerde bir hükümlüye, bir suç geçmişi olan dövme birine verdiğin mesaj "Aa hoca da şey biraz çatlak mı? Bizden mi?" gibi olabiliyor hani bilemiyorsun. Bunlar ilk akla gelenler ama bu tür mesajlar verilebiliyor. Ee o yüzden buna dikkat etmen gerekiyorsa eğer o zaman mecburen ona göre davranıyorsun onu kapatacak şekilde davranıyorsun. Ona göre giyiniyorsun, ona göre oturuyorsun, her şey ona göre şekilleniyor yani kültür ve siyaset her zaman önemlidir (K11, Kadın, 30).

Katılımcılar tarafından aktarılan bireysel dövme anlatıları çerçevesinde dövmenin, kimliğe ve benliğe eklenmiş olmasının yanı sıra bireyin farklılaşmasına aracılık etmekte

ya da bireyin farklı olma çabasına ve arayışına cevap veren bir beden pratiği olarak ifade edilmektedir.

Ben neden istedim? Kimi gördüm de özendim? Hani farklı şeyleri hep özenirdim işte dövme olsun, piercing olsun. Hep böyle ilgim vardı. Bunları böyle aksesuar gözüyle bakıyodum. Biraz farklılık katıyordu insanlara diye düşünüyordum. Böyle benim de olsun, çok kişide yok bende de olsun falan diye heveslendim heralde. Saçımı 3'e vurdurmuştum o zamanlar. Saçımı 3'e vurdurup dövme yaptırmıştım bi de. Tam bela bi ergenlik yaşamışım birazcık. Ergenlik dönemindeydim zaten. Farklılık olsun diye heralde. Farklılık ve dikkat çekici bir şey olarak düşündüm (K2, Kadın, 26).

Aynı zamanda kendilerinin farklılaştığını düşünseler de dövmenin yaygınlaşması ve popüler bir nitelik kazanması ile birlikte daha kabul edilebilir bir hale geldiğini de dile getirmektedirler:

Yani bence ön yargısı var ama biraz daha yavaş yavaş bizim toplumumuz alıştı gibi. Eskiden o daha kötüydü ya, bundan atıyorum 10 sene öncesinde falan daha şeydi yani. Uzun gibi bakıyorlardı ama şimdi alıştı insanlar da. Bence alıştılar (K15, Erkek, 31).

Evet şu 10 senede baya, en azından şey toplum tarafından kabul görüyor artık. Yadsınıyorlar yani eskisi gibi (K6, Erkek, 28).

Şu an içinde bulunduğumuz süreçten ötürü çok fazla söz sahibi olabildiklerini düşünmüyorum açıkçası. Hani böyle biraz baskılanıyorlar gibi ama kendilerini bizim ülkemiz gereği zaten yavaş yavaş bu tarz şeyler daha çok su yüzüne çıkmaya başladı. İnsanlar daha böyle göstermeye başladı bazı şeyleri. Yani yeni yeni böyle toplumda yer ediniyorlar aslında öyle söyleyeyim. Çok böyle asi ruhtan ziyade bakılınca artık çok normalleşmeye başladı (K17, Kadın, 30).

Dövme “sapkın” olarak etiketlenme, dışlanma ve ötekileştirilmeyle yakından alakalı olan bir beden pratiğidir. Bu bağlamda, her ne kadar pratiği artmış olsa da, dövme hâlâ belirli bir grubun paylaşımı olarak sürmektedir ve özellikle beden kamusal alanda kolayca görünen bir konumda dövme yaptırmış olmak, daha geniş kültürel alanda bir çatışmayı, dışlanmayı ve etiketlenmeyi beraberinde getirmektedir.

4.3.1. Dövmeli Bireylerin Dövmeler Üzerinden Farklılaşması

Görüldüğü gibi bireysel kimlik ve benlik söz konusu olduğunda bir farklılık arayışı ya da farklı olma arzusu ortaya çıkmaktadır. Weeks'in (1990: 88) de ifade ettiği gibi; “kimlik, ... bazı insanlarla olan ortak noktalarımızla ve bizi onlardan farklılaştıran şeylerle

ilgilidir”. Dolayısıyla beden, söz konusu bu ortak noktaların ve farklılıkların inşa edildiği en önemli zeminlerden biridir. Bu bağlamda dövme, bu farklı olma arzusunu doyurabilmeye yönelik olarak kimlikle ve benlikle bütünleşmiş bedensel bir pratik haline gelmektedir. Bell’e (1999: 54) göre dövme, “bir kimsenin kendini toplumun geri kalanından ayırttırmasının kesin yoludur” ve insanların bireyselleşme çarelerine cevap vermektedir. Ancak yoğun bir tüketim ile birlikte, dövme üzerinden sağlanmaya çalışılan bireysel özgünlüğün temeli giderek sarsılmakta ve bireyler, yine bireysel farklılıklarının altını çizmek için farklı çareler aramaktadır. Bu noktada farklılaşmanın başka bir boyutu daha ortaya çıkmaktadır ki o da; dövmeli bedenlerin kendi içinde ayrılmaya başlamasıdır. Bu ayrışma, çoğu zaman dövmenin bedendeki konumu, motifi veya yaş aldıkça dövmeye olan algının değişimi üzerinden ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, birleşilen ortak bir nokta söz konusu olsa dahi; bireysel kimliklerin ve benliklerin yaratılması noktasında farklılaşma çabası görülmektedir. Başka bir ifadeyle, kolektivite ve bireysel farklılıklara yapılan vurgu arasında bir çatışma ortaya çıkmaktadır.

Beğendiğim dövmeleri de, sevdiğim ya böyle nasıl desem o kişiye yakışan dövmeleri gördüğüm zaman hoşuma gidiyor ama bazen de çok kötü dövmeler görüyorum. Bunu işçilik anlamında söylemiyorum. Bunu kendini ifade etmeyle alakalı, yani çok alakasız bir şey de olabiliyor böyle. Çünkü o yoldan geçtiğim için hani ergenlik dövmesi mi, ne dövmesi bunun üzerine bir şeyler yorabiliyorsun. Bazen kızıyorum da insanlara, ben biraz karışan biriyim yani şey, nasıl diyim, konuşabildiklerime karışıyorum yani anlayabildiğim insanlara direkt herkese karşı değil de öyle diyim (K14, Erkek, 33).

Ben onlara -farklı farklı tarzlarda dövme yaptıranlar- genelde akli bulanık insanlar diyorum. Ya çünkü şöyle söylüyüm, eğer vücudumuzda bir şey tamamen kalıcak şekilde yaptırıyorsanız, belli başlı bir şeylere hani önem vermeniz gerekiyor, hani bu bir moda değil, bunu değiştiremiyorsunuz. Yani sol tarafı başka bir tarz, sağ tarafı başka bir tarz, orda başka bir tarz, hani bu hem insanın kendi kafasında karmaşıklığı anlatıyor hem de baktığımız zaman dövme camiasında pek de hoş karşılanmıyor. Çünkü şöyle söylüyüm size eğer old-school yaptırdıysanız buna sadık kalmanız gerekiyor. Çünkü old-school dediğimiz dövme camiası pek de farklı dövmelere açık bir camia değil. Kendi tarzına açık bir camia. Hani old-school bir dövme yapan sanatçıya gittiğinizde “Bana başka tarzda dövme yapar mısınız?” dediğinizde adam size küfür eder. Dışarı kovar. Evet. Bunu aynı şekilde kendi üstünde düşünebilirsin. Başka dövme, başka tarzlar birleştiren insanlar bana akli karışık insanlar gibi geliyor. Ne yaptıracağını bilememiş, sadece o an gitmiş ve onu beğenmiş internette, onu yaptırmış (K4, Erkek, 26).

Dövmenin şekline göre yani, ‘bedel’ yazıyorsa evet diyorum ki bu “ghetto” bir kültür diyebilirim. Dövmenin tipine göre jilet izleri varsa çok fazla ve üstünde ‘bedel’ falan varsa “ghetto” sokak kültürüne hakim şöyle

böyle derim. Daha dediğim gibi, daha kaliteli ve tasarımsal dövme ve minimal dövme gördüğüm insanları daha üst kültür derim gibi, dövme biçimine ve güzel yapılmasına rağmen şey segmentlere ayırabilirim herhalde insanları (K2, Kadın, 26).

Ya valla çok garip bir mutluluk hissediyorum. Yani neden büyük ihtimal ile ben bu işi biraz da özgürlük ile ilişkilendiriyorum. Dövmedir, piercingdir, küpedir falan böyle hani marjinal olmanın bir şeyi vardır ya, sempatik olması o yüzden ben bir başkasında gördüğümde seviniyorum ama işte bu da kaçınılmaz işte maalesef ne kadar farkında olursak olalım şimdi dövme var, dövme var. Bazı dövme var yani bir kere şekilden ofsayt işte, işçiliği ofsayt yani. Çok böyle hani anlık bir karar ile yapıldığını görüyorsun. Biraz daha gençlerde oluyor genelde, biraz daha 'ghetto'larda falan böyle. Şimdi bunu gördüğüm zamanda şey diyorum mesela kendi içimden "Çocuk bundan pişman olacak." Bence olacak diyorum yani (K10, Erkek, 30).

Dövme üzerinden inşa edilmeye çalışılan bireysel farklılığın ifadesi, sadece dövme yaptırmaktan geçmemektedir. Başka değişkenler de ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda dövme olmak kadar bazı bireyler için dövmenin beden üzerinde nasıl bir motif, desen kullanıldığı, nerede konumlandırıldığı farklılık algısını güçlendiren ve pekiştiren bir faktör olarak ön plandadır.

Yani işte burda da şeye gelebiliriz, o geleneksel o 'canım anam'lar, işte güller müller falan filan işte. Ya aslında onlarda da şey yapmayabiliriz şimdi 'canım anam' yazısını da çok iyi bir şekilde yazıp, çok güzel bir şekilde dövme yapan insanlar da var ama genel olarak söyleyeceğim kadarıyla, söylemem kadarıyla şey diyebilirim kötü dövme sevmiyorum. Yani benim için kötü dövme ne olabilir? İşte yazı sevmiyorum mesela yazı yazdırmanın kimse çünkü ne biliyim yazı yani hoşuma gitmiyor pek böyle, yazı falan filan ne düşünüyorum? Kötü düşünüyorum. Kötü hissediyorum yazık diyorum falan. Yargılıyorum (K5, Erkek, 24).

Ne hissediyorum? Bazısı mesela, dövmeden dövme çok değişiyor mesela biliyor musun? Ön yargılı davranmıyorum ama düşünce olarak insanın gözüne bir şey gelir ya bazısı, aşırı 'canım anam' falan, o tarz bir şeyler oluyor, bazısı daha böyle işte "bad boy" tarzı oluyor falan. Hani genel tavrım güzel, hani çünkü karakterini yansıttığını düşünüyorum ben, ona göre bakış açım değişiyor insanlara. Yani çok fazla, atıyorum bir erkeğin şurlarında burlarında falan oluyor ya, böyle kolu tamamen kaplı oluyor, spor giyinmiş oluyor, böyle yürüyüşü falan direkt değişiyor zaten ve hani bana serseri imajı veriyor biraz ama ben kötü anlamda söylemiyorum. Sadece biraz karakteri hakkında fikir sahibi olabiliyorum (K7, Kadın, 25).

Atatürk dövmesi yazdıran var, işte eski Türkçe, turan, Türkçülük düşüncesiyle yazdıranlar var, ne biliyim Arapça var, bir sürü şey var. Bilmiyorum bu tür dövme çok hoş bulmuyorum yani çünkü siyasi görüşler değişmeye meyilli şeylerdir ki bence değişmeye ve gelişmeye açık olmalıdır. O yüzden bu tür dövme yapılmasını düşünmüyorum ben, hani

yapılmamalı bence. Kötü yani. Bana itici geliyor. Fanatik bir tavır geliyor işte ve radikal ve fanatik bir tavır geliyor o tür dövmeleler, siyasi içerik taşıyan dövmeleler. Evet baktığın zaman yine o kişinin karakterini yansıtıyor aslında, o kişi ile ilgili fikir veriyor ama yani beni üzen tek şey şu oluyor “Yaa aah keşke böyle olmasa, yani bir fikre bu kadar bağlanmasa kimse, bunu vücuduna kazıtacak kadar bağlanmasa. Keşke esnek olabilse düşüncelerinde.”(K11, Kadın, 30).

Farklılaşma ve farklılık arayışı, beden üzerinden dövmeleler aracılığıyla vurgulanmak istenmektedir. Bu durum Simmel’ci (1957) perspektiften değerlendirmeye alınabilmektedir. Buna göre; yeni iletişim teknolojisinin gelişmesiyle birlikte dövmeleli beden imgeleri hızlı bir yayılma ve dolaşım aşamasına girmektedir. Bu durum dövmenin popüler kültürde ticari bir ürün olarak yaygın bir şekilde benimsenmesine, moda endüstrisinin bir parçası haline gelmesine neden olmaktadır. Bireyler, bedenlerine semboller, motifler, yazılar, izler kazıtarak hem modayı takip etmekte hem de dövmeleli olmayan bireylerden kendini ayırtmaktadır. Aynı zamanda da dövmeleler arasında da ayrıma gidilmektedir. Başka bir ifadeyle ana-akım bir beden uygulaması olan dövme ile toplumsal bir uyum gerçekleşirken aynı zamanda toplumsal talepler noktasında bir ayrışma da görülmektedir.

Açıkçası dövmelelerinin yoğunluğuna göre değişiyor. Mesela her yeri dövmeleli birini gördüğümde düşündüğüm şeyle, işte 8-10 tane dövmeleli birini gördüğümde düşündüğüm şey farklı. Çünkü galiba mesleğim dolayısıyla bir zaman sonra şeyi de düşünmeye başlıyorum, her yeri dövmelele kaplıysa birinin diyorum ki acaba ihtiyaç duyduğu şey ne de her yerini dövmelele kaplatmış, gibi. Yani dövmenin ötesine geçiyorum bir yerde ama işte 8-10 tane dövmesi varsa, ne biliyim işte böyle kıyafet gibi değilse dövmesi eğer herhangi bir şey düşünmüyorum açıkçası. Ya da mesela işte özellikle böyle mürekkeple yapmadıysa, ‘anam’ falan yazmıyorsa, ya hakiki bir dövmeyse, yani gerçek bir dövmeyse özel bir şey düşünmüyorum hakkında, sadece uçlar hakkında bir şey düşünüyorum ya da yorumlar yapıyorum kendimce (K12, Kadın, 26).

Yani inceliyorum şöyle.. Şimdi insanların aslında dövme tarzlarına baktığım zaman az çok böyle nasıl bir hayat yaşadığını fark edebiliyorum yani sokakta ya da dışarda nasıl bir hayatı olduğunu fark edebiliyorum. Yani çok minimalist dövme yapan insanlarla çok böyle atıyorum old-school dövme bir dövme yaptıran insanın daha önceden nasıl bir hayat yaşadığını az çok tahmin edebiliyorum (K15, Erkek, 31).

Yani bedenin kullanımı her açıdan bence önemli olduğunu düşünüyorum. Karşı tarafa verdiği mesaj konusunda dövme de bu anlamda bence gerçekten öne çıkıyor, yani ne biliyim bazen o sınıfsallığı ortaya koyuyor, bazen o kültürü ortaya koyuyor, bazen bir suç geçmişin olup olmadığını anlayabiliyorsun, dövmenin niteliğinden tarzından. Ya da işte alt-kültüre ait dövmeleler olabiliyor. Ya da işte burdaki roman mahallesi, bazen

onları görebiliyorsun bazen daha geleneksel dövme görüyorsun, yani bunların hepsi o kişilerden bir mesaj veriyor, modern birini gördüğüm zaman hani bu alanda ilgisi olduğunu düşünürüm ya da oradan bir kökleri olduğunu düşünürüm. Sorarım mesela neden bunu düşündün? Nasıl buna karar verdin? Mesela onun hikayesini dinlemek isterim. Ya aslında her dövmenin hikayesini dinlemek isteyebilirim. Siyasi şeyler hariç. Ya da isim hariç. İsim yazdıranları da hiç anlamıyorum çok saçma geliyor bana (K12, Kadın, 26).

Dövme, cesaret gerektiren bir pratik olmasından dolayı bireye farklılaşmanın başka bir boyutunu kazandırmaktadır. Toplumsal baskıya rağmen, dövme bakılan genel bakış açısı itibariyle, bedenin bireyselliği içinde dövme yaptırmak, cesaretli bir eylem olarak algılanmakta ve bu ‘cesaret’, bireyin farklılık duygusunu pekiştirmekte, bireysel kimliği, benliği ve özgüveni güçlendirmektedir. Toplumsal yapının genellemeleri sonucu dövme bakış açısıyla ortaya çıkan cesaret örneği aynı zamanda dövmenin yapılırken verdiği acı ile birlikte taçlanmaktadır:

Hiç düşünmedim ama sanırım yani o şekilde bakarsan tabi ki düşünürüm farklılık olduğunu cesur bir davranış olduğunu düşünüyorum (K1, Kadın, 39).

Dövmelerin zaten bence en büyük şeylerinden, güzel taraflarından biri de kendini daha güçlü, daha iyi hissetmen. Çünkü bazı dövme ya da hani benim tarzımda çok fazla dövme yaptıran insanlar, aslında bu iş biraz benim dönemimde level gibiydi, yani bi yerden başlıyordun dövme mesela el üstüne dövme yaptırmak biraz daha şeydi, bir üst seviyeydi. El üstünden sonra parmaklarına yaptırmak daha üst seviyeydi. İşte kol kaplatmak, daha boynuna girmek, daha sınırı vardı işte zaten bunun en son şeyi yüzüne ya da kafana yaptırmak. Yani bu aslında level gibiydi. Adım adım ilerliyordun hep, bi adım atıyordun çünkü cesaret edemiyorsun işte, bi şekilde küçük şekilde kolunda ya da daha görünmeyen yerlerde başlıyorsun sonra yavaş yavaş, yavaş yavaş falan yapıyorsun... Mesela boğazıma dövme yaptırdığımda dediler ki “Oğlum çok acıacak. Yapabilir mi?” Dedim ki “Deneyelim.”. Aslında biraz o durumda güzel kendini güçlü hissediyorsun. Bittikten sonra, bu bi şey gibi, zafersel bir simge gibi bişey ya. O acıya dayanıp saatler sonra ortaya güzel bir iş çıkması ve onu taşıyabiliyor olmak güzel bir şey (K15, Erkek, 31).

Aynı zamanda hem dövmeli olan hem de dövmeci olan katılımcının dövme sektöründe de farklılaşmaların olduğuna dikkat çekmektedir. Yapılan dövmelerin tarzları üzerinden farklılaşan dövmecilerin bu noktada nasıl ayrışma içerisinde olduğunu ve belli bir tarzda ilerleme kaydedemeyen, sektörel bazda tamamen maddi kaygılar güden dövmeciler

ile tarz ve üslubunun belli olduğu, dövmecilikten dövme sanatçılığına geçişini göstermektedir:

Valla genelde yapmıyorum ya. Genelde portre falan o tarz işleri sevmiyorum siyah beyaz. Çok böyle boyamalı büyük işler sırttır, koldur böyle nasıl diyim at gibi işler oluyor bazen ya beni çok yoruyor öyle ve kullandığım iğneler küçük böyle çok küçük alanlara büyük işler yapılabilecek iğnelerim var. Yani yönlendirme yapıyorum açıkçası ben bununla uğraşmayacağımı söylüyorum ya da uğraşırsam zevk almayacağımı söylediğim için direkt yolluyorum yani o işi severek yapan insanlar yapsın bence. Herkes her şeyi yapmak zorunda değil ya. Bence öyle olmamalı. He vardır böyle joker tipler ama ben onu tercih etmiyorum yani. Ya yaparım ama böyle sevdiğim bir şey olması lazım açıkçası. Sevmezsem şey yapmam hani böyle biraz benim tarzıma uyarlanacak bir şey olmalı ya da benzer olmalı siyah da olsa. Bahsettim ya hani birkaç maddeden bahsetmişim şunlar şunlar diye, onlardan biri olursa da okey olurum ya da konuşma anlaşmamıza da bağlı karşıdaki insanla eğer sohbeti hoşuma giderse gene yaparım. Yani güzel zaman geçireceğimi düşünüyorsam. Yani bir yerden beni yakalaması gerekiyor sanırım öyle. ...Ya bu kendimin bakış açısıyla alakalı bence yani, nasıl diyebilirim, hani bu ticari kaygı olmadan yapılan bir durum var o bağlamda bence. Tamamen insanların anlattıklarıyla, kendi dünyandan bir şey katarak bir şeyler oluşturup, ona özel bir dövme yaptığında, bu seni zaten diğerlerinden farklı kılıyor ve bir şekilde bulunabiliyorsun, insanlar seni görebiliyor ve yani bu bağlamın dışında kalanlar dövmeci oluyor bence. Düz dövmeci dediğimiz, hani her iş getirildiğinde onu yapan ve bundan para kazanan insan dövmeci oluyor bence. Kopya işler yapan, her şeye okey diyen. Bu diğer anlattığım olayda, bence onlara çok rahat dövme sanatçısı diyebiliriz yani (K14, Erkek, 33).

4.3.2. Dövme Pratiğinin Kamusal Alan ve Kişisel Alandaki Tezahürleri

Dövme yaptırmak, sapkın olarak etiketlenmek, reddedilmek ve marjinalleştirilmekle yakından ilişkili bir beden pratiğidir. Bu bağlamda dövme pratiği artmış olsa da dövme hala belirli bir topluluk tarafından paylaşılan beden modifikasyonudur. Dövmeler, özellikle toplum içinde kolayca görülebilen beden bölgeleri ile daha geniş kültürel çevrelerde etiketlenme, reddedilme ve marjinalleştirilme artmaktadır.

Şu an için hayır. Ama ilerde etkileyebilir miydi? Belki kamusal bir alana girdiğimde iş anlamında etkileyebilir de ama etkilemiyor şu an (K18, Kadın, 28).

Yani benim işime engel olmuyor. Yaptığım işe engel olmuyor zaten. İşime engel olabilecek yani atıyorum masa başı bi iş olsaydı ben yapamıyordum. İşte yani çok işime engel olmuyor kamusal alanda (K15, Erkek, 31).

Ancak dövmelelerin bireysel günlük yaşamda bir olgu olarak toplumsal alanda yaygınlaşması ve kolektif eyleme dönüşmesi, toplumun dövme pratiği algısının tamamen olumlu bir şekilde değişmesine yol açmamaktadır. Adams'ın (2009) da ifade ettiği gibi, dövmelelerin artan popüleritesine, daha geniş sosyal kabule ve tüketicilerinin çeşitlenmesine rağmen, dövmeleler marjinalite ve sapma ile ilgili bir damga taşıyıcısı olarak özelliklerini hala korumaktadır. Bu koşullar altında, bazen eylemin kişisel ve sosyal yönleri arasında gerilimler ve çatışmalar ortaya çıkmaktadır. Çatışma ve gerilim arasında sıkışan bireyler, bu durumu aşmak ve üstesinden gelmek için saklama, örtme veya kapatma ihtiyacı duymaktadırlar.

Hep oluyor. Yani kamu kurumunda çalışıyorum böyle bir şey giyebiliyorum çok rahatlıkla ama diyelim ki fermuar birazcık açıldı ve şöyle oldu (göğüs arası). Özellikle çocuklarla çalıştığım için "Aa o ne?" gibi bir şey oluyor ya da önyargılı müdürüm olabiliyor ya da işte kısa kollu giydiğimde diğer dövmem burda (omuz). Şu boy kısa kolluyu tercih ediyorum, sıfır tercih etmiyorum (K12, Kadın, 26).

Şimdi şöyle aslında bunu ben de çok düşündüm. Farklı iş alanları ya da farklı iş başvuruları.. Şimdi 10 yıldır ben aynı yerdeyim aslında. İnsanlar iş görüşmelerinde, ben mesela ilk iş görüşmesine başladığım zaman kaşım da delikti benim, sonra ben mecburen o piercingi çıkarmak zorunda kaldım çünkü oturuyorsun görüşme yapmaya tam başlıcaksın adam yüzüne değil direkt kaşına bakıyor ya da işte tişörtün açıksa şurada bir dövmen varsa tamamen sadece oraya bakıyor yani çünkü bu artık ahlakla alakalı bir şey mi yoksa işte okuduğun ya da onlara katacağın, onlara vereceğın şeyle ilgilenmediklerinden mi? Yoksa işte ilk etapta yani ilk tanımadan önce dış görünüşe baktıkları için midir bilemem ama ben mevcut işyerimde çalışmaya başladıktan sonra dövme yaptırmaya başladım. Patronlarım da zaten yaptığım işle hani böyle çok daha ön planda olduğum için çok da ilgilenmediler açıkçası yani ilk birincisinden ikincisinden sonra birazcık böyle "K19 hanım dövme yaptırmışsınız yine, dövme yaptırmışsınız yine." falan olmaya başladı bir süre sonra artık onlar da alıştı (K19, Kadın, 36).

Böylelikle kişi, bireysel eylemlerinin toplumsal sonuçları için kontrol ve önleme mekanizmalarını harekete geçirmektedir. Burada iki önemli sosyolojik nokta vurgulanmaktadır. Her şeyden önce, kişisel bir dövmenin bölgesi sosyal kontrolün nesnesidir. Başka bir deyişle, toplumsal yapının bedenini biçimi, nasıl görüldüğü, nasıl şekillendiği, hangi kapsamda ve hangi bağlamda nasıl sunulduğu üzerinde büyük etkisi bulunmaktadır. İkincisi, bedenini söz konusu sosyal kontrolü ile iletişimde, birey pazarlık yapıyor gibi görünmektedir. Bireyler, vücut üzerindeki sosyal kontrolle "başa çıkmak" veya

bir şekilde bu kontrolün “üstesinden gelmek” için çeşitli stratejiler ve taktikler formüle etmektedirler (De Certeau, 2009).

Şimdi bence insan hayatı taktiklerle, stratejilerle biraz ilerliyor. Hele Türkiye’de yaşıyorsan. Şimdi yeri geldiğinde saklamamız gereken bir yer oluyor, yeri geldiğinde çok rahat sergileyebildiğimiz bir yer oluyor. Mesela benim dövmemim yapıldığı yer yani dizimin üstü, bacağımanın ortası hani ben o dövmeği istediğim zaman gösterebiliyorum istediğim zaman gizleyebiliyorum. Bunu dikkate alarak aslında ilk dövmemi oraya yaptırdım diyebilirim (K10, Erkek, 30).

Düğüne gitmiştik ama böyle akraba düğünü gibi. Orda işte hani bilirsin ya çık çıkçı teyzeler falan vardır, dövmele de var, “Oranda ne yazıyor senin?” falan filan. O zaman olmuştu böyle hani sanki saçlarımla, hani böyle kapatam gelmişti. Toplumsal baskı. Ya mesela eğer gerçekten güzellik algularımız, aile, kültür vs. böyle kodlarımız olmasaydı ben daha değişik bir yapıya sahip olabilirdim. Belki şurama yaptırıcaktım (yüzü), belki ne biliyim burama yazdırırdım (boynu) ya da bi tane kolumu komple kapatırmak isteyebilirdim, ne biliyim. Ama hem kendimde biraz acele etmemek istiyorum hem anlam güttüğüm için hem de biraz aile işte, yapısı falan filan o yüzden yaptırabiliyorum (K7, Kadın, 25).

Şöyle söylüyüm eşimin ailesiyle yani aile biraz ön planda olabiliyor bu durumda, hayatın bazı dönemlerinde belki hani ayıp değil ama yine de karşı taraf işte böyle tutucu olduğu zaman ister istemez şey olabiliyor. En azından işte tişörtümün kolunu uzatayım falan diye, işte eteğin boyunu uzatayım en azından bacağımdaki görünmesin olabiliyor ama onlarda geçici şeyler sonuçta hayatımızı etkilemiyor öyle birkaç saatliğine dayanabiliyorsun yani (K19, Kadın, 36).

Bu açıdan bakıldığında, bazı durumlarda bireysel yönün baskın olduğu ve toplumsal bir hareketin olmadığı durumlarda dövmele bireylerin, dövmelelerini saklama ihtiyacı duyduğu veya saklamak istediği söylenmektedir. Simmel (2011) bu durumu açıklamak için eylemin kişisel ve toplumsal yönleri arasındaki ilişkiyi kullanmakta; Goffman (1956) ise etkileşim sürecinde bırakılmak istenen etkiye atıfta bulunan izlenim yönetimiyle açıklamaktadır. Bu nedenle, bir kişi, başkalarının varlığında ortaya çıkan etkileşimli davranışında belirli yönlerini vurgularken, beklenen etkiye zarar verebilecek belirli yönleri gizlemeye veya saklamaya çalışmaktadır.

Goffman’ın (1956: 69) kavramsallaştırdığı ön bölgede veya ön sahnede, vurgulanan ya da ortaya çıkarılan davranışlar görünür hale gelmektedir. Buna karşılık, arka bölge veya arka sahne, bastırılmış gerçeğin görülebildiği alanı ifade etmektedir. Arka bölge veya sahne, çoğu zaman başkalarının girişine kapalı veya girişini kısıtlayan bazı araçlarla donatılmış bir

şekilde etkileşimin sekteye uğramaması, amaçlanan etkinin yaratılabilmesi ve etkili bir performansın gerçekleştirilebilmesi için hazırlıkların yapıldığı bir bölgedir. Burada önemli olan dövmenin kapatılmasının ardındaki motivasyonun utançtan ziyade birey ve toplum arasındaki bedeni kontrol etme mücadelesinde ortaya çıkan önleme, koruma veya baş etme arzusu olmasıdır. Bu mücadelede bireyler, toplumsal kontrolün bireyin bedeni üzerindeki etkisi nedeniyle yaptırımlarla karşılaşabilmektedir. Bu yaptırımlar toplumsal ortamda, ön sahnede ciddiye alınmama, hor görülme, kabul edilmeme, dışlanma ve ötekileştirilme olarak kendini gösterebilmektedir.

Bu ailesel değil asla ailemden çekinmiyorum ama bazen iş gereği, işte farklı görüşteki insanların yanına gittiğimiz zamanlarda hani bir şekilde, ya şöyle ilk başta bu düşünce yatmıyor, muhafazakar topluluğun yanına gittiğimizde işte anlıyorsun zaten diyorsunki bunlar hani böyle ya bunlar böyle demekle çok önyargısal ama hani birazcık anlayabiliyorsun, hani kötü de olabilir, hani kötü görebilirler işte laf edebilirler veya işte farklı düşünebilirler ama şey işte ilk gittiğimde mesela onların yanına kapatmıyordum. Bir bakıyordum işte ordaki toplumu hani analiz ediyordum. Bakıyorum evet dövmeleme bakıyorlar, onu anladım ondan sonra ben mesela kapatmaya başladım veya biraz rahatsızlık hissediyordum bana baktıkları için. O da işte biraz iş, işi alma hani iç güdüsüyle maddi kaygıdan dolayı aslında (K5, Erkek, 24).

Yani şöyle mesela aslında elime yaptırmak istiyorum dövme ama atıyorum yarın öbür gün işimden dolayı veya bir ortamdan dolayı bundan çekiniyorum mesela. Hani şey daha böyle gömlek giydiğimde kapatabilecek durumda olsun istiyorum anladın mı? Veya boynuma yaptırmak istemiyorum mesela elime yaptırmak istemiyorum (K6, Erkek, 28).

İş hayatına atılırken bazı süreçlerden geçiyorsun ve bu süreçler Türkiye’de maalesef düzgün olmuyor çünkü kolluk kuvvetlerine girmek istediğin zaman dövme koşullandırması var ya da farklı bölgelerde girmek istediğin zaman eğer elinde ve yüzünde -benim olmamasına rağmen- varsa sıkıntılar yaşayabiliyorsun hani şu olabiliyor “keşke biraz daha bekleseydim, iş hayatına atıldıktan sonra yaptırabilirdim.” dediğin oluyor ama onda da pek bir şey ifade etmiyor sonuçta yaptırmışsın bitmiş artık (K4, Erkek, 24).

Böylelikle katılımcılar, bedeninin her zaman göz önünde bulunduğu bölgeleri yönetmek ya da toplumsal “uygunluk” durumuna getirmek zorunda kalabilmektedir. Aslında bu durum, bedenlerin kültürel olarak düzenlenmesini ya da bireysel olarak düzenlenmiş bir bedeninin “uygun” bir alanda konumlandırılmasını göstermektedir. Goffman’ın da belirttiği ön ve arka sahne kavramları bunu desteklemektedir. Dövmeli bir birey kendi gibi dövmeli olan bir topluluğun içinde dövmelerini rahatlıkla göstermektedir. Bu durum bireyin, kamusal

alandaki arka sahnesinde saklamak ya da gizlemek zorunda olduğu bir durumken, kişisel alanında artık ön sahnesi olmaktadır.

Mesela çok önemli bir toplantıdasın, toplantı yaptığın kişi ile göz gözesin. Bir anda gözü yavaş yavaş, yavaş yavaş kayıyor aşağıya. Sonra kaydını fark ediyor ve bir anda yukarı çekiyor o gözlerini. O sırada aslında hani o kayışı çok rahat bir şekilde fark edebiliyorsun ama sormuyor da çünkü bunun kendi aklında ayıp olduğunu da düşünüyor bir taraftan. O yüzden bence kiminle olduğuna bağlı tabii ama biraz odağı dağıtan bir şey haline geliyor insanların. Alışık olmaması sebebiyle, bir de öteki de yapıyor bir yerde seni çünkü Diyarbakır'da çalışıyorum ve evet dövme çok yaygın ama daha çok insanların mürekkeple kendilerine yaptıkları yaygın ya da nenelerin kınayla yaptıkları yaygın. O yüzden bu kadar özel yerlerde yani işte daha çok ele, kola ve yüze yaygın, bu kadar özel yerlerde olması da merak uyandırıyor bir taraftan. O da rahatsız edici çünkü kişisel alanına girme hakkını kendinde görüyormuş gibi hissettiriyorsun karşıdakinin gözlerine bakarken. O kötü bir şey. Ama kişisel anlamda güzel olabiliyor mesela diyelim ki dans partisine gittin, o gün V yaka bir şey giymişsin. Net V yaka kıyafet giymediğim güne göre yüzde belki yüz elli daha fazla kişi seni dansa kaldırıyor. Çünkü bir anda çekici oluveriyorsun, çünkü dövmenin devamını merak ediyor bu da olabilir. Hiç fark etmiyor ikisi içinde bu deneyi yaptım ve daha fazlasını görebilmek için seni dansa kaldırıyor ve dans sırasında istisnasız sorulan sorulardan bir tanesi "Aa ne dövmesi o?". Sanki o anda fark ediyormuşçasına. Benim kişisel hayatımda okey bir şey dövme. Bir taraftan böyle insanların seni fark etmesini kolaylaştıran bir şey giydiğin yere ve giydiğin şeye göre ama kamusal alanda biraz zor bir şey (K12, Kadın, 26).

Devlet okulunda ücretli öğretmenlik yapan bir katılımcının ifade ettikleri, bedenini; toplumsal denetim mekanizması içinde, inşa edilen bir "uygunluk" ve "uygunsuzluk" temelinde damgalanmasını ve ötekileştirilmesini örneklendirmektedir:

Yani şimdi ücretli öğretmenlik yapıyorum. Ya aslında bir kamu sektöründe çalışırsa sıkıntısı var çünkü istenmiyor. Ben mesela parmaklarıma da yazı yazmak istiyorum, ellerin üstüne de yapmak istiyorum ancak bunu yaparsam muhtemelen Türkiye'de öğretmenlik yapamam. Ne bir ortaokul ilkokulda ne bir üniversitede çünkü bizde, kültürde dövmeyi şey olarak görüyorlar, suçlu insanlarda olan, kötü bir şey yapmış bir insanın dövmesi var diye düşünüldüğü için o yüzden dövme çok kötü bir şeymiş gibi bakıyorlar yani bundan dolayı görüyorum bazen. Ha genç kesimden değil de daha orta yaş, benden daha büyükler ve yaşlılardan bunu görüyorum (K16, Erkek, 31).

Dövme bir yönüyle, bedeninin de toplumsalın merkezinde yer alması nedeniyle, bireylerin toplumsal konumlanma, dışlanma ve ötekileştirilme deneyimlerini oluşturmaktadır. Dolayısıyla dövme, belirli bir alanla ilişkili olarak belirlenen "uygun"

bedenle ya da toplumsal alanı organize eden kültürel düşünce sistemiyle çelişebilmekte ve böylece birey, kamusal ya da bireysel alanda bir tepkiyle karşılaşabilmektedir.

Mesela ilk “kızıl yıldız” dövme yaptırdıktan 3 ay sonra askere gittim. Şimdi sen kadınsın çok bilmezsin, askere ilk gittiğinde seni bir tek donunla bırakırlar, soyarlar. İşte vücudunda faça var mı, yani böyle jilet ondan sonra işte dövme var mı falan filan. İlk benim kızıl dövmemi gördüklerinde bölük komutanı geldi “sen” dedi “komünist misin?”. Ben ilk gölü orda yedim ve ilk sürgünümü dövmem üzerine yaşadım. Manisa’dan Ankara’ya sürgüne gönderdiler. O yüzden kamusal alanda o sıkıntıyı yaşadım. Bir de yani kurum adı kullanır mısın bilmiyorum ama buraya Çanakkale’ye geldiğimde Final dershanesinde çalışmıştım. Orda şöyle bir baskılanma vardı. İşte öğrencilere kötü örnek olursun, işte o zaman tabi 2-3 dövmem daha vardı, işte uzun kollu gömlek giy. İşte dövmeni gösterme falan filan gibi.. Kabullendirttim. Yani çok okulda çok hani mobbing mi diyorlar modern şey de mobbing diyorlar ya. O konuda çok mobbinge uğradım ama işte serde asilik var biraz (K20, Erkek, 40).

Bedenin toplumsal olarak düzenlenmesi yani kamusalılığı ile kişisel olarak düzenlenmesi arasında çatışmacı bir ilişki bulunmaktadır. Bu çatışma bedeninin sahibinin kim olduğu tartışmasını ortaya çıkarmaktadır. Toplumsal yapı bedene kimin sahip olduğu konusunda bireylerle bir anlaşma yaparak, beden üzerindeki haklarını bireyden alıp üstlenmektedir. Elbette ki birey, bedeni üzerindeki hakkını verip vermeme konusunda özgürdür fakat buradaki husus, toplumsal yapının bedenler üzerindeki düzenleyici etkisi ve “uygunluk”-“uygunsuzluk” ayrımıyla birlikte kamusal bir dışlanma söz konusu olmaktadır.

Ya aslında benim hissettiğimden ziyade toplumu bu tarz bi şekilde bastırılmasından dolayı mutsuz oluyorum yani sonuçta bu bizim tercih ettiğimiz bir şey. Bizim bedenimiz, bizim kararımızdı. Ama sırf hani acaba insanlar ne düşünür, iş kaygısı güdecek miyim ya da bir insanla tanışcam örnek veriyorum kız arkadaşımın ailesiyle tanışcam, kız arkadaşımın ailesi muhafazakar bir kesim acaba bendeki ilk görüşleri nasıl olacak, bu tarz düşünceler tabi insanı yoruyor. Çünkü istemsiz bir şekilde insanların düşünceleriyle kurcalamaya başlıyorsunuz kafanızı. Nasıl olacak? Nasıl olacak? Hani o yüzden zor bir süreç oluyor tabiki bu süreç ama bir süre sonra üstesinden gelmeye başlıyorsunuz. Uzun dönem dövme taşıdığı zaman hani onun jimnastik hareketleri sende oluşmaya başlıyor. İnsanları nasıl manipüle edebilirsin, nasıl hareket edebilirsin onlara karşı onlar başlıyor bir süre sonra (K4, Erkek, 26).

Dövme pratiği yaygınlaşmasına rağmen toplumsal kabul noktasında hala tartışmalı bir noktadadır. Bu durum sadece dövme üzerinden değil neredeyse her bedensel uygulamaya

için geçerli bir durumdur. Beden, boy gösterdiği her toplumsal alan içerisinde yeniden düzenlenmektedir. Bu düzenlemeler, alanlar arasında farklılık göstermektedir. Dövmenin görünürlük stratejisi ortaya çıkmaktadır. Bir toplumsal alan içerisinde gizlenmesi, saklanması gerekirken bir başka toplumsal alan içerisinde gösterilmesi gerekmektedir.

Kişisel ya da kamusal alanda etkilemedi çünkü kamusal alanda kapattım. Denetimli serbestlikte çalışırken de kapattım. Ee zaten yani devlet kurumu olduğu için askılı giyemezdim. Ama yine böyle ucundan görünüyor yani tişört falan giydiğinde yine kapatıyorsun bir şekilde. Ee bazen aile düğünlerinde falan hani böyle muhafazakar ortama girceğim zaman şey olur mu diye düşündüğüm oldu ama direkt olarak “Aaa niye böyle bir şey yaptırдың?” olmadı. Sadece kuzenlerim bazen hani “Canın acımadı mı?” falan. Ailemden hiç tepki almadım yani (K11, Kadın, 30).

Goffman (1956: 66), bireyler arası etkileşimlerin belirli kurallara tabi olan bölge ve yine bu bölge dahilinde ortaya çıkan belirli davranış ve nezaket kodları çerçevesinde gerçekleştiğini ileri sürmektedir. Buna göre kibarlık, incelik ve/veya adabı muaşeret, gündelik yaşamda ortaya çıkan etkileşimlerin sürdürülmesi ve sonuçları için kritik öneme sahip faktörlerdir. Goffman'ın (1956: 67) ifade ettiği gibi; “... adaba uygun davranış, bir kimsenin yer aldığı alan ya da ortam için saygı gösterimi biçimini alabilir, bu saygı gösterimi, elbette ki, izleyicileri iyi yönde etkileme ya da yaptırımdan sakınma arzusuyla yönlendirilmiş olabilmektedir”. Bu bağlamda, toplumsal alanda ortaya çıkan etkileşimlerin sorunsuzca sürmesi ve bireye yönlendirilebilecek herhangi bir yaptırımı engellemek için, bireysel beden imajı, bireyin varlık gösterdiği farklı durumsallıklar içinde yeniden organize edilmektedir. Söz konusu bu durumsallıklar, kimi zaman aile üyelerinin varlığı, kimi zaman bir iş görüşmesi, kimi zaman iş yeri koşulları gibi toplumsal karşılaşmaları ve mekânları içermektedir. Bununla ilgili olarak, bedeninin herkesçe görülemeyecek bir bölgesinde dövmesi olan, daha fazla dövme yaptırmak istediğini ancak yaptırmadığını ileri süren katılımcının ifadeleri şu şekildedir:

Yıllardır arzusunu çektiğim, annemle bu konuyu defalarca tartıştığımız aslında Türkiye’de yaşamamızın bize vermiş olduğu bir eksi olarak da boynuma çok dövme yaptırmak istiyorum ama tabiki toplum daha kolumda bunu ters karşılayan bir toplum olduğu için, boynumda daha nasıl karşılanır bilmiyorum. O yüzden de birazcık uzak duruyorum bu konudan. Bastırıyorum kendimi. Yapma hani gerek yok diye. Sonuçta Türkiye özgür bir ülke ama özgürlüklerin de bastırıldığı bir ülke olduğu için pek de yaşamıyoruz (K4, Erkek, 26).

Beden toplumsal bir olgudur. Etkileşim üzerinde olumsuz bir etkisi olduğuna inanılan çeşitli toplumsal alanlara bağlı olarak, dövmelemin bir vücut modifikasyonu biçimi olarak görünürlüğünün kontrol edilmesi geretiğidir. Bu nedenle birey, dövmelemin aracılığıyla yaşayacağı her türlü damgalanmadan ve ötekileştirmeden kaçınmaktadır. Bu nedenle dövmelemin yaşam tarzı üzerinden toplumsal ayrılığa işaret ettiği ve kişisel yaşamın düzenlenmesinde önemli bir yer işgal ettiği söylenebilmektedir. Beden modifikasyonunun bir biçimi olarak dövmelemin sayesinde, bireyler farklı toplumsallaşma alanları ve biçimleri geliştirmekte ve buna uygun olarak bedenlerinin sunumunu yeniden düzenlemektedir. Bedenin kamusal olarak yeniden düzenlenmesinin, dövmelemin karşı toplumsal tepki olasılığını en aza indirmek ve bireylerin özgünlüğünde var olmaya devam etmesi, bireyi motive eden bir durum olarak gözlemlenmektedir.

Özellikle kişisel alanımda çok etkiledi aslında. Dövmelerim olduğunu babam hala bilmiyor, yaklaşık 8 yıldır dövmem var. Ama dediğim gibi göstermek istemezsen göstermezsin. Doğal olarak evde şort giyemiyorum, yazın bile uzun giymek zorundayım. Kolumdaki dövme gözükmeyin diye - hemen dirsek kısmında- mecbur gömlek giyiyorum. Bu gibi durumlarla karşılaşıyorum yani. Aslında rahatlık olarak beni etkiliyor ama böyle bir durum yaşanacağını biliyordum açıkçası. Tabiki öğrenecek, bir takım problemler yaşanacak ama dünyanın sonu olmadığı için düzelecektir diye düşünüyorum. Kamusal alanda pek etkilemiyor açıkçası günümüzde kamusal olarak kimi etkiliyor ya? Kişisel olarak etkisi benim hayatımda mevcut ama dediğim gibi şu an için. Biraz zaman sonrasında böyle bir durumda kalmayacak açıkçası (K8, Erkek, 28).

Beden ve beden düzenlemeleri toplumsal ve kültürel kodlar çerçevesinde oluşturulduğu göz önüne alınarak incelenmelidir. Bu nedenle beden, kamusal bir vitrin oluşturmaktadır ve dolayısıyla toplumsal ve kültürel kodlara uygunluğu etrafında toplumsal bir onayın veya yaptırımın merkezinde durmaktadır. Sanders ve Vail (2008: 2) de ifadelerinde, bedenlerin toplumsal ve kültürel normları ihlal edecek şekilde düzenlenmesi sonucunda bu bedenlerin toplumsal olarak ötekileştirilmesine, etiketlenmelerine, bireyin değersizleştirilmesine neden olmaktadır. Bu nedenle yukarıdaki verilerden de görüldüğü üzere kamusal alandaki bu bakışın azalması için bireylerin çeşitli stratejiler geliştirdiği görülmektedir.

4.3.3. Dini İnanç Sistemlerinde Dövmenin Yeri

Din, makro düzeyde bakıldığında, bireylerin toplumsal yaşam tarzını örgütleyen, gündelik yaşam döngülerini düzenleyen, benimsenen dinsel öğretilere göre şekil veren, etkili

ve önemli bir toplumsal kurumdur. Bu bağlamda beden ve toplum arasındaki ilişki ele alındığında, bedenlerin kullanımı, bakımı, temizliği, cinselliği gibi faktörler tarafından yönlendirilmesi gereken, biyolojik ve fizyolojik ihtiyaçların giderilmesinin kontrol altında olması vb. noktalarda dinin etkisi büyük bir paya sahiptir. Peter ve Luckmann (akt. Turner, 2008: 57), dinin gündelik edimlere meşruiyet kazandırdığını ve böylece toplumsal gerçekliğe ilişkin bilgiyi ürettiğini ifade etmektedir.

Tek tanrılı dinlerin dövme uygulamasını onaylamadıkları ileri sürülmektedir (Schinfeld, 2007: 363). Bununla beraber, dövme yaptırma ile dini bağlılık arasındaki ilişkiye bakıldığında Adams (2009: 281), dini değerleri yüksek olan bir kişinin dövmeli olmayla arasında negatif bir ilişki bulunduğunu söylemektedir. Başka bir yaklaşım ise Birleşik Devletler’de ulusal çapta yapılan araştırmada, “dövmeli katılımcıların, dövmeli olmayanlara kıyasla daha az dini bir bağlılık ifade ettiklerini” ortaya koymaktadır (Laumann ve Derick, 2006: 417). Bauman (2011: 56), ahlaki sorumluluk ekseninin büyük toplumsal kurumlardan bireysel alanlara kaydığına dikkat çekse de, bazı durumlarda bu kurumların bireysel davranışlar üzerindeki etkisi yadsınmamaktadır. Çalışmaya göre mikro düzeyde düşünmemiz gerekirse, dövmenin toplumsal kavramının şekillenmesinde ve kişisel dövme kararının verilmesinde dinin oldukça etkili bir faktör olduğu söylenebilmektedir.

Açıkçası biraz düşündürdü beni. Şu an inançlı biriyim aslında ama her Müslümanda olduğu gibi, gerektiği görevleri yerine getirmeden bir yaratıcı, Allah inancım var. Ama dövme açısından çok bir etkisi olmadı çünkü mantiken biraz ters düşmekte. Bildiğiniz üzere abdest durumu vesaire falan. Ama en çok düşündüren kısmı dövme yaptırmanın Allah, rahmet meleklerini üzerinden çektiği yönündeydi. Böyle bilgi mevcut. Tabi ki çok fazla araştırmadım ne kadar doğru veya yanlış. Bu yüzden bu kısım düşündürmüştü (K8, Erkek, 28).

Abdestin tutmuyor falan. Tamam da yani zamanında da ne o avuç içine, ayağa, ele daha Osmanlı’dan beri işte, çok eskiden beri kına varmış. Kına da sonuçta deride olan bir şey. Yani rastık çekiyormuş kadınlar gözlerinin üzerine. Bunlar her zaman kalıcı makyaj sayılır yani. Benim dövmem derimde olan bir şey ve kesinlikle benim abdestim, su derinin üstünde gezen bir şey yani, ben içime almıyorum o abdesti. O yüzden bana tuhaf geliyor sadece, tek bir şeyi var kafamı kurcalayan, Müslüman kişinin kendine acı çektirmesi günahmış. Yani vücuduna acı çektirmesi günahmış. Bu da bir acı ama ben bu acıdan gerçekten zevk duyuyorum, acayip hoşuma gidiyor o, ne biliyim motorunun sesi ile beraber o vücudun üzerindeki titreşim benim hoşuma gidiyor. Bana acı gibi hissettirmiyor. O yüzden benim için sorun değil. Sorun olarak görmüyorum. Savunuyorum da ayrıca (K19, Kadın, 36).

Yani dinen herhangi bir aslında bir şeylere ben de inanıyorum ama dövmeyle bunun hiçbir alakası olacağını düşünmüyorum. Ya çünkü tamam, zarar vermek dinimizde şöyle geçiyor bak, hani bildiğim bu, hani kendi vücuduna zarar vermek diye geçiyor ama ben zarar verdiğimi düşünmüyorum birincisi. İkincisi hiç acımadı (K7, Kadın, 25).

Din hala büyük bir toplumsal kurum olarak görülmeye devam etse de, modernizmin ve kapitalizmin etkisiyle birlikte artan bireyselleşme sonucu bireylerin dinsel öğretilerden, buyruklardan ve dogmatik bilgilerden sıyrıldığı gözlemlenmektedir. Bauman (2011: 55), insanların nasıl yaşaması ve ne yapması gerektiğini söyleyen büyük kurumlara olan bağlılığın sarsıldığını ileri sürmektedir. Bireyler, hayatlarının inisiyatifini ve sorumluluğunu ele almışlardır. Bazen tam tersi bir durum ortaya çıksa da; kurumların birey üzerindeki zayıflayan etkileri, beden üzerindeki bireysel kararlarda da kendini göstermektedir ve beden, kurumsal kontrollerin merkezinden uzaklaşmaya başlamıştır. Katılımcıların ifade ettikleri, toplumsal yaşamın bu yanına örnek teşkil etmektedir:

Ya öyle çok bir kaç kişi söyledi heralde, haram falan filan. Askerde olmuştu. Ama umrumda değil yani. Ben genelde kaale almıyorum (K6, Erkek, 28).

Yani çok inançlı bir insan değilim zaten, o yüzden çok büyük bir etkiye sahip değil açıkçası ama yani tabi ki yani yanlış olduğunu düşünmüyorum dinen. İşte altına geçmiyormuş, su değmiyor falan. Temizliğin böyle bir şey olduğunu düşünmüyorum (K1, Kadın, 39).

Hiç olmadı çünkü burda.. Buradaki arkadaşlarım, Diyarbakır'da ki insanların üst tabakasındaki kişiler. Benim arkadaş olduğum insanlar. Alt tabadakiler çalıştığım insanlar. Yani öğrencilerim ve veliler. Orta tabakadakiler iş arkadaşlarım falan aslında. Dans çevrem var burda ama onlar hakikaten buranın en üst tabaka insanları. Onlarla böyle bir şey olmuyor ama alt tabaka zaten senin dövmen hakkında yorum yapabilecek inisiyatife sahip değil, orta tabakaya da ben çok muhatap olmuyorum iş arkadaşlarım vesaire. O yüzden hiç dinle ilgili herhangi bir şey yaşamadım. Nasıl abdest alınır falan gibi sorular oluyor, ben de almıyorum diyorum (K12, Kadın, 26).

Yo almadım. Yani almadım hiç öyle dini açıdan. Ailemde zaten Çanakkale'li öyle darlamadılar yani hiç "Çanakkale" dini diye bir şey var ya bizimkiler hep bikini giyip denize giriyor, içki içiyorlar, namaz kılmıyorlar ama herkes Müslüman falan garip bir din. "Çanakkale dini" diyoruz "tuzlu su dini" (K2, Kadın, 26).

Katılımcılardan biri, dövmelelerinin çokluğu ve sertliğinden dolayı, kendisine yöneltebilecek herhangi bir dini eleştirinin olmayacağını ifade etmektedir. Çünkü zaten bedeni eleştiriye cevap vermektedir:

Ya çok umrumda olmadı yani. İşte bir tılsım görevi var adam zaten gelmiyor senin yanına, yani bir art niyeti varsa senden uzak duruyor hani. Kimse kalkıp ya da benim duruşumla ya da tavrımla alakalı gelip de, bu dövmeleleri niye yaptırdın, gibi günah diyemiyor ya da o cesareti bulamıyor. Ya da ben izin vermiyorum öyle bi şeye çünkü ben artık bunu benimsemişim, dövmeleğim benle bütünleşmiş yani. O yüzden hani cesaret edip soramıyor gibime geliyor. Bilmiyorum çok soran olmadı çünkü gören olmadı ya da sormaya çalışırsa da çok kibar bir dille anlatmaya sormaya çalışıyor o da olmuyor yani (K15, Erkek, 31).

Bir katılımcının ifadesine göre, dövme üzerinden bireylerin ötekileştirilmesi, damgalanması ya da dışlanması, dövmeyle yönelik dinsel bir değerlendirme sonucu olarak ortaya çıkmaktadır:

Yani geçmiş kültürden gelen bir haram konusu söz konusu tabi ki, biz hani çoğumuz Müslüman olan bir toplumdayız. Bunun doğrultusunda yaşlı kesimle çalıştığımız zaman ya da orta yaşlı kesimle çalıştığımız zaman bunlar sıkıntı yaratıyor tabi ki. Onlar size farklı bakıyor ama yeni nesil insanlara baktığımız zaman, bunlar biraz daha bu tarz şeylere açık, özgürlüğe açık. O konuda bi sıkıntı yaşamıyoruz. Tamamen yaşadığınız şehirle, çalıştığınız konumla alakalı. Ya şöyle söylüyüm. Dini inancı ben genelde, pek de hani tabulara göre yaşamam. Dinin bize bahsetmiş olduğu kısıtlamalara göre yaşamam. Ama tabi koluma dini motif dövmelelerde var. Kendi dinime ait olan. Bunun dışında pek de dini bir şey olmadı yani acaba yaptıırırsam, bu olur mu? Şu olur mu? Hani pek takılmadım bu konulara (K4, Erkek, 26).

Bauman'a göre günümüz toplumlarında bireysellik her ne kadar öne çıkmış olsa da toplumsal kontrol mekanizması olarak din hala işlevini sürdürmektedir. Fakat verilerden görüldüğü üzere bu kontrol mekanizmasının artık bireyler üzerindeki etkisi giderek azalmaktadır. Toplumun bir kesiminde "öteki" olarak devam etse de diğer kesiminde beden kendi kullanım alanı ve müdahale edilmesine izin verilmeyen bir alan olarak görülmektedir.

4.4. Dövme Olgusunun Cinsiyetlendirilmesi

Dövme, toplumsal cinsiyet ile beden arasındaki, erkekliğe ve kadınlığa ilişkin kimliklerin inşa edilmesinde ve sunumu sırasında önemli bir role sahiptir. Hem yapılırken duyulan acı hissinden hem de belirli kalıplar çerçevesinde değerlendirilen dövme algısından

dolayı, uzun bir süre erkeklik ile alakalı olduğu düşünülmüştür (Bell, 1999: 55). Dövmeye karşı takınılan bu tavır, modernizmin gelişmesiyle, artan bireyselleşme ve tüketim ile birlikte büyük ölçüde yıkılmış ve belirli bir toplumsal cinsiyet temeline indirgenemeyecek bir seviyede yer almaktadır.

Ya bu kişisel bir şey. Yani ne diyelim futbol seven bir kadını ele alalım. Bir ne biliyim, sağ bacağının arkasında bir Steven Gerrard dövmesi var. E tamam, bu onun onunla kurduğu bir özdeşliktir. Ben dövmeye biraz daha özdeşlik üzerinden bakıyorum ya. O yüzden kişinin kendi bedeninde hoş görmesi kendi içinde yaşadığı şeyin dışı vurumu olarak ele alırsak dövmeyi. Yani kadın erkek olarak farklılaşması cinsiyet ayırımına girer bu (K3, Erkek, 34).

Dövmeler, toplumsal alanda ağırlıklı olarak toplumsal cinsiyete dayalı olarak oluşturulmuş beden algısının göstergeleridir. Bu durumda erkeklik ve kadınlığın inşasında ve sunumunda önemli bir rol oynamaktadırlar. Ancak, bu fiziksel algıyla mutlak bir doğrusallığı bulunmamaktadır. Bir başka deyişle beden, toplumsal cinsiyet kimliğine ilişkin egemen ve etkili söylemin dönüştürüldüğü ve yeniden üretildiği bir alan olarak da inşa edilebilmektedir. Bu durumda dövmeler, belirlenen kadınlık ve erkeklik sınırlarını aşan yapılar sergileyebilmektedir:

Yaptırabilir. Dövmenin cinsiyetinin olduğunu düşünmüyorum (K18, Kadın, 28).

Yani dövmeye de cinsiyet rolü yüklemeyelim yahu (K9, Kadın, 26).

Yoo, yani yok düşünmüyorum. Ya insan kendisine ne yakıştırıyorsa onu yaptırabilir. Tabii ki de hani bazen insanlar bir şeyleri yargılıyor ya da o şekilde düşünebiliyor ama önemli olan bireyin kendi tercihi, yani hani burda neyin iyi neyin kötü olmadığına, ne biliyim yani bir kadının veya bir erkeğin şu dövmeyi yaptırması gerekiyor, şunun şöyle olması gerekiyor diye ayırtırmaya gerek olduğunu düşünmüyorum (K5, Erkek, 24).

Yani kadınlar için düşünmüyorum ama erkekler daha feminen dövmeleri tercih etmiyorlar. Benim için sorun değil yani onun da yıldızı olabilir benim de kelebeğim olabilir. Benim için bir sorun değil yani kadınlar açısından bence hiç önemli değil. Onlarda yıldızlar, yılanlar, kobra falan yaptıran kadınlar da var yani değişkenlik gösterir. Benim için çok önemli bir şey değil. Kadın erkek diye ayrışma göstermeden yaptırılmalı bütün dövmeler (K1, Kadın, 39).

Kesinlikle düşünmüyorum. Yani belki de o şey var ya, kadın erkek eşitliği mevzusu, bence en özgür, en eşit olabileceğimiz şey dövmelerimiz. Öyle diyorum yani, hiçbir şekilde fark etmez. Hani yine gerçekçi olmak lazım şimdi; kadınların ağırlıklı yaptırdıkları ya da belirli yerlere yaptırdığı, erkeklerin de aynı şekilde dövmeleri var. Ama bence hani eşit

olabileceğimiz en güzel alanlardan bir tanesi dövme yaptırmak (K10, Erkek, 30).

Dövmenin cinsiyeti aşan bir durum olduğunu düşünen katılımcıların yanı sıra beden üzerine kazınan dövmenin motifi konusunda toplumsal cinsiyet kimliklerinin inşası ve sunumu açısından farklılaşmaların olması gerektiğini ifade eden katılımcılar bulunmaktadır. Modanın toplumsal cinsiyeti yönlendirmesi gibi dövmenin de toplumsal cinsiyet kimliklerine eklenmesi noktasında ayrışmalar söz konusudur. Dolayısıyla; erkekliğe ve kadınlığa ilişkin beden algısında da dövme çevreleyen bir kurallar bütününden söz edilebilmektedir:

Kadın erkek ayrımı şu şekilde olabilir. Nasıl örnek verebilirim? Old-school dediğimiz camiada sadece aslında, old-school dediğimiz şey denizci dövmesidir. Denizcilere ait bir dövmedir. Ve o dövme kültüründe kadınlara ait motifler vardır. Kadınlara özgü. Yani sadece kadınların kendi liderliğinin yüksekliğini gösteren dövmeler vardır. Mesela Rus tarzında da bu tarz dövmeler vardır. Kadın hüküm giymiş insanların, kadın suçluların kendi koluna çete lideri olduğunu belli eden dövmeleri vardır. Erkeklerin de bu farklı tarzdadır. Ama baktığımız zaman motif aynıdır. Sadece belli başlı noktaları değişir. Bu tarz değişiklikler olabilir ama yok bu kadın dövmesi yok şu erkek dövmesi diye ayırmak bana göre saçma. Çünkü dövme dediğimiz şey böyle cinsiyet biçilebilen bir şey değil. Sonuçta hani bu sırf erkek dövmesi, sen bunu yaptıramazsın, sen kadınsın diyecek halimiz de yok. Ya da bu sırf kadın dövmesi, erkeksin, bunu yaptıramazsın diyecek halimizde yok. Bakarsan benim kolumda kalp dövmesi var, çiçek böcek dövmesi var. Bunu topluma sorarsan kadın motifleri derler. Bende derim ki eğer böyle düşünüyorsan bu senin kendi cahilliğin yapacak bir şey yok (K4, Erkek, 26).

Yani bizim çalışmalarımızı daha çok kadınlar tercih ediyor diyebilirim ya. İşte renk vesaire olduğu için daha çok doğadan esinlendiğimiz için diyebiliriz yani çiçeklerden, gökyüzünden, ağaçlardan vesaire bu şekilde. Ama bunların tercih edilen kitlesi oluyor. Erkeklerde de var ama onlar mesela yani atıyorum, mesela o adamdan bahsedeyim, güvercin istiyordu, mesela atıyorum annesiyle bağlantılı bir şey ve evde beslediği bir bitkisi varmış. Onunla birlikte özdeşleştirip yapmıştık mesela. Bu şekilde kombinasyonla kullanabiliyorum ama direkt işte sarmallar, işte soyut çizgiler üzerine çiçekler falan bu tarz işler yapıyoruz. Bunlarda genelde kadınların vücutlarında daha güzel gözüküyor bence. Erkeklerde biraz daha renklerde değişimlere uğrayabiliyor. Öyle diyebilirim (K14, Erkek, 33).

İsteyen istediği gibi yaptırır. Ama yine de büyük büyük dövmelerin erkekte daha herhalde, daha okey. İşte kadına aşırı da büyük dövme yaptırmazsın, ama erkeklerde aşırı büyük yaptırmazsın. Ama ya şey kollarımız mesela bizim daha ince o yüzden diyorum yani, onların kolu daha geniş olduğu için daha kaldıracabiliyor ama model olarak ayırt etmem herhalde, şey büyüklük olarak belki (K2, Kadın, 26).

Buradan hareketle dövmelelerin, toplumsal cinsiyet bağlamında, kadınlık ve erkeklik için farklı beden düzenlemeleri toplumsal olarak yapılandırılmış olduğu görülmektedir. Nitekim Adams (2009: 286), eskiden erkeklik üzerine bir beden pratiği olan dövmenin, ilk olarak toplumsal cinsiyet sınırlarını aştığını fakat bununla beraber tekrar toplumsal cinsiyet temellerine inilerek, toplumsal cinsiyet rollerine uygun bir şekilde belirlenmiş motiflerin ve beden bölgelerinin bulunduğu dikkat çekmektedir.

Ya şöyle söylemem gerekiyorsa, yani dövme dediğimiz şey aslında vücudumuza kazittiğimiz tamamen bir desen baktığımız zaman, çok kült bakarsak, çok net bakarsak bu konuya. Bu insanın vücut tarzına göre değişmesi gerektiğini düşünüyorum. Yani örnek veriyorum ben 1.90, 100 kilo bir adamım. Kalkıp da ince motifli dediğimiz, hani mandala dediğimiz tarz dövme yaptırırsam benim vücudumda farklı durabilir, istediğim gibi durmayabilir ve hani istediğim görünüşü elde edemeyebilirim. Eğer bir anlam katmak istemiyorsam bu dövme, böyle bir kadın örnek veriyim. 1.60 boyunda 40 kiloda bir kadın. Old-school dövme büyük bir şekilde sırtına yaptırırsa absürt durabilir. Bu tamamıyla kendi kararı sonuçta yine yaptırabilir bunda bi sıkıntı yok. Mesela benimde ince hatlı dövme var gerektiği yerlerde, gerektiği konularda. Ama bana göre komik duran bi şey. Yani benim boyumda bir insanın gidip de böyle “Butterfly” dediğimiz minik bir dövme ince hatlı yaptırdığınızda komik durur dışardan. Ama kendim beğendiğim sürece bunun bir anlamı olmaz tabi ki (K4, Erkek, 26).

Ben belime tribal bir dövme yaptırmam mesela. El âlem ne der abi. Beline tabi ki bir dövme yaptırabilirsin. Bir dövmenin uzantısı olabilir ya da farklı bir şey olabilir. Aslında baktığımızda bu algı kadınlar için yok. Erkekler için var yani veya bana öyle geliyor. Kadınlar genellikle ayaklarını falan tercih ediyorlar çünkü kadın ayağı erkek ayağından daha zarif olduğu için açıkçası, ne bileyim bir ayırım olduğunu düşünüyorum ama bu teorik bir ayırım değil. Yani sözlü bir şekilde ifade etmem çok zor açıkçası. Gizli bir duvar gibi yani erkek beline dövme yaptıramaz gibi bir durum yani (K8, Erkek, 28).

Katılımcıların ifade ettiklerinden de anlaşılacağı gibi dövme, kadın ve erkek arasında çizilen sembolik bir sınırdır. Kadınlığa ve erkekliğe ilişkin bir işaret dili gibidir. Bedene işlenen dövmeleler, erkek bedeni pratiklerini kadın bedeni uygulamalarından ayırmada önemli bir rol oynamaktadır. Kadınlar için dövmeleler öncelikle estetik anlayışa ve nezakete hitap etmektedir; erkeklerdeki dövmelelerin ise erkeklerin “gücünü”, “kuvvetini” ve “sertliğini” vurgulanması gerektiğine inanmaktadırlar.

Farklılaşması gerektiğini düşünmüyorum ama farklılaştığını düşünüyorum yine. Erkekler daha çok kol bacak tercih ediyor. Kadınlar biraz

daha böyle seksi de görünebilecek yerleri de tercih ediyorlar dolayısıyla. Ama bence gerekli değil, ama yapıyoruz. Toplum açısından da var bence. Benim görüşüme göre de var. Mesela omuz bence daha kadınsı değil ama kadının tercih ettiği, ne biliyim işte kadın bir şey omuz bir, ne bölgesi diyebilirim şu an onu bilemedim yani çekici bir bölge olabilir kadında erkeğe nazaran mesela işte. Köprücük kemiği genişliği, darlığı, şuytu buyu falan ama erkekte çok bakılan bir şey değil omuz mesela ya da ne biliyim işte göğüs kafesi. O yüzden bunlar daha çok kadınların tercih ettiği göğüse doğru inen yer olabilir (K12, Kadın, 26).

Kadınlar kasık bölgesine yaptırıyor ya, bazı kadınlarda güzel duruyor ama erkekte mesela hayal edemedim ama normalde tabii ki erkekte olmaz demezdim ama gözümün önüne o geldi sadece şu an. Estetik açıdan (K7, Kadın, 25).

Yani olmamalı bence herkes istediği yere istediği dövme yaptırsın ama böyle bir farklılaşma var. Yani bir dönem bel kısmına, kalçanın üzerine yapılan dövmeler çok modaydı. Erkekler bacak üzerine, baldırına, bacakların arkasına yaptırırken kadınlar daha kalçaya doğru, üst bedene yaptırıyorlardı dövmeleri. Farklılık gösteriyor ama bence göstermemeli (K1, Kadın, 39).

Bazı katılımcılar bedenın dövme düzenlenmesi açısından kadın ve erkek arasında net bir ayrıştırma yapmaktadır. Buradaki önemli nokta, yaptırılan motiften ziyade bedenın çeşitli bölgelerinin kadınsı ve erkeksi bölge ayırımına tabi tutulması, bedenın toplumsal olarak cinsiyetlendirilmesidir.

Synnott (2002: 111), vücudun kıllar aracılığıyla cinsiyet kimliği etrafında nasıl düzenlendiğini ve şekillendiğini yorumlamış ve erkeklerin övündüğüne, kadınların utandığına işaret etmektedir. Vücudun çeşitli bölgelerindeki kılların kadın ve erkek için zıt anlamlara sahip olduğuna, kadınlık ve erkekliğin bir sembolü olduğuna inanmaktadır. Örneğin; geleneksel vücut normlarına göre erkeklerin saçı kısa, kadınlar için uzun saç önemlidir. Bununla birlikte, yüzdeki kıllar kadınlıktan tamamen uzaklaştırılmaktadır. Benzer şekilde, kadınlar bacaklarındaki kılları kestiğinde erkekler vücut kıllarını nispeten arttırmaktadır. Bütün bunlar; bedenın cinsiyet kimliğinin kodlandığı alan olduğunu göstermektedir. Synnott'un (2002: 111) vücut kılları analizi dövmeler için de geçerlidir. Çünkü genel olarak dövmenin motifi ve vücuttaki konumu açısından cinsiyete göre değişiklik gösterdiği görülebilmektedir. Başka bir deyişle, dövmeler bir dereceye kadar cinsiyet sisteminin bedendeki tezahürüdür. Dövmeler, sistemde oluşturulan cinsiyet normlarının temelini oluşturmaktadır.

Kesinlikle düşünüyorum. Şöyle bazı bayanlarda ya kadınlarda bazı dövmeler çok kalitesiz ve sert durabiliyor aslında. Yani bunun şeyini çok iyi

yapması gerekiyor işte, yani çok büyük yaptırdığı bir dövme o kadını çok sert ya da çok kalitesiz de gösterebiliyor. Hani bunu biraz daha şey yapması gerekiyor gibi, daha böyle dövme seçerken daha seçici olması gerekiyor. Yani şimdi bir erkek köprücük kemiğinin üstüne yazı yazdırırsa çok hoş bir görüntü değil bence. Ya da ne biliyim ayak baldırının üstüne ince bir yazıyla işte “beni sadece tanrı yargılar” falan yazdırırsa güzel bir görüntü değil yani. Ya da ne biliyim “Anı yaşa” falan yazdırırsa güzel bir görüntü değil bence (K15, Erkek, 31).

Yoo, yani aynı şeyler yapılabilir bence. Desense desen. Yazıysa yazı. Sadece belki yerler değişebilir, yani hani ne biliyim ben mesela çok seksi yerlerde dövme sevmiyorum ben dövmeyi daha sert seviyorum. Yani böyle mesela, bacak bazılarında seksi geliyor ama bana çok sert geliyor mesela. Kot şortla falan tam bittiği yere yaptırmıştım zaten ne görünsün ne görünmesin gibi böyle ama bele falan böyle ne biliyim böyle açıldın mı çatalım görünecek, açıldın mı göğüsün görünecek yani biliyorsun onu ifade ettirmeyi istediğini karşıya bilmiyorum yani (K19, Kadın, 36).

Dolayısıyla dövme, bir yönüyle kadınlığa ve erkeklığe biçilen kalıpları güçlendirip yeniden üretimine katkıda bulunurken, bir taraftan da geleneksel beden görünüşünü ve özellikle dövme yaptıran kadınların büyük ve görünen bir yeri seçerek, toplumsal cinsiyet kurallarına karşı durduğunu ve bedenini bireysel kontrolünde kendisinin söz sahibi olduğunu göstermektedir.

Kadın ve erkek rolleri üzerinden veriler incelendiği zaman erkeklerin kadınlara oranla hala toplumsal cinsiyet rollerine uygun olarak cevap verdikleri görülmektedir. Bedenin bölgesel olarak cinsiyetlendirilmesi, dövmenin çizgisel olarak ayrıştırılması, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin olarak kadınların estetiksel açıdan yaklaşırken erkeklerin simgesel olarak bir güç, kuvvet ifadesi olarak kullandığı görülmektedir. Dövmeler, toplumsal alanda ağırlıklı olarak toplumsal cinsiyete dayalı olarak oluşturulan beden algısının göstergeleridir. Bu durumda erkeklik ve kadınlığın inşasında ve sunumunda önemli bir rol oynamaktadır. Ancak, bu fiziksel algı mutlak bir doğrusallık içermemektedir. Bir başka deyişle beden, toplumsal cinsiyet kimliğine ilişkin egemen ve etkili söylemin dönüştürüldüğü ve yeniden üretilen bir alan olarak da inşa edilebilmektedir. Bu durumda dövme, belirlenmiş kadınlık ve erkeklik sınırlarını aşan yapı olarak da sergilenebilmektedir.

4.5. Dövmenin Mekân Üzerindeki Tahayyülü

Katılımcılar, kentlerin farklı kültürel yapılarına işaret ederek, Türkiye’de farklı kentsel yapılar temelinde dövme pratiği, toplumsal olarak göreceli dirençle karşılaşma

noktası bulunmaktadır. Beden üzerindeki bu toplumsal kontrol her zaman ve her yerde ortaya çıkmasa da dövme üzerinden ötekileştirmenin varlığı göz önünde bulundurulmalıdır.

Git yaptır Siirt'te. Git Siirt'te yaptır (K3, Erkek, 34).

Yani sokakta yürüdüğümüz zaman buna her tür tepkiyle karşıya gelebilirsiniz. Pek de spesifik bir örnek aramaya gerek yok yani. Örnek veriyorum Kocaeli'ne gidin Gebze'ye gidin ya da Konya'ya gidin Buralarda yürüdüğünüz zaman, alabilirsiniz bu tepkileri (K4, Erkek, 26).

Evet oldu. Çünkü rahat bir yer. Kimse kimseye karışmıyor. Kendini özgür hissettiğin yerde bazı soruların cevapları otomatik olarak gelir aslında. Örnek vermek amacı ile Afganistan da yaşarsanız ben şort giyebilir miyim acaba diye düşünürken. Türkiye'de bu soruyu düşünmezsiniz çünkü böyle bir durumu kolaylıkla yaptığınız içindir. Dövme de onun gibi bir durum açıkçası (K8, Erkek, 28).

Başka bir katılımcı da, büyüdüğü toplumsal çevreye göndermede bulunarak dövmenin farklı kültürel yapılanmalardaki konumu ile ilgili olarak şunu ifade etmektedir:

Çanakkale özellikle benim için çok önemlidir çünkü üniversiteyi orada okudum işte mesela böyle açık fikir yani açık fikirliydim zaten de hani biraz daha açık fikirli insanlar birlikte olunca daha iyi oldu yani İstanbul'da olsaydım sanırım yaptırmazdım diye düşünüyorum. Şu an bulunduğum konuma bakıyorum, mahalleye bakıyorum, oturduğum semte bakıyorum benim burda dövme yaptırmam olmazdı. Ya burda yaşamaya devam etseydim sanırım yaptırmazdım da olabilir belki. Çünkü karakterim bile komple değişik olabilirdi işte, Çanakkale benim için farklı bir yer oldu (K5, Erkek, 24).

Şimdi ben Çanakkale'de yaşadığım için bu ortama alıştık yani buralara. Ben mesela bir Konya'ya gittiğimde, mesela bir Urfa'ya gittim, orda bile insanlar hep bana bakıyordu yani hep kollarıma bakıyorlardı, dövmeleme bakıyorlardı, yadsıyorlardı yani (K6, Erkek, 28).

Düşünüyorum bir kere işte kamusal alanda istediğimi giyememek bile bence müdahaledir. Eğer istediğimi giyebiliyor olsaydım ve yine de insanların bakışının değişmeyeceğini düşünseydim o zaman zaten bu kadar kısıtlamayı yapmak zorunda kalmazdım kendime. Ama işte Diyarbakır'da yaşamak şu an buna sebep oluyor İstanbul'da yaşadığımda böyle hissetmiyorum ya da işte mm dekolte bir şey giydiğimde evet daha az güvenle dönüyorum. Daha güvensiz bir ortamda eve dönüyorum çünkü sanki böyle daha savunmasız hissediyorum insanların bakışlarından dolayı. İstanbul'da çok öyle hissetmiyorum o yüzden kesinlikle kısıtlanmışlık hissi yaratıyor. Otobüse bindiğinde insanlar yer falan vermek istiyor mesela. Dövmen görünüyor, çünkü mesela burda etek giydiysen ya da işte açık giyindiğini düşünüyorsa insanlar senin sana yer verirler minibüste, otobüste çünkü kimsenin seni görmesini istemezler. Sana bakmayı da istemezler seni oturturlar. Böylece önlerine bakabilirler ama ayakta olursan herkes sana bakacak o da sana bakmak zorunda kalacak (K12, Kadın, 26).

Yukarıda bahsedilen durum farklı şehirlere veya coğrafi bölgelere göre farklılık gösterebilmektedir. Bu nedenle, nispeten küçük alanlarda, daha olumsuz yargılar, kültürel direnç ve ardından ötekileştirme görülmektedir. Daha az toplumsal kontrolün ve daha az baskının olduğu büyük şehirlerde ise, bireyler nispeten daha rahat hissetmekte ve dövmeler yoluyla bedenlerini özgürce düzenleyebilmektedir. Simmel'in de değindiği gibi (1950: 418) bireyleri içeren toplulukların, çevrelerin ve mekanların genişlemesiyle birlikte bireyler özgürleşir; küçük toplumsal çevrelerin kişisel özgürlük üzerinde, büyük toplumsal çevrelerden daha belirgin bir etkisi bulunmaktadır: "... bedensel yakınlık ve alanın darlığı, zihinsel mesafeyi daha görünür kılmaktadır. Belli ki özgürlüğün gözlemlenmesi bir tek, kişi, bazı belli koşullar altında, metropol kalabalığında olduğu kadar hiç bir yerde hissetmediği, yalnız ve kayıp hissediyorsa mümkündür" (Simmel, 1950: 418). Böylece bireyin edimsel özgürlüğü ve alan arasında doğru orantılı bir ilişki bulunmaktadır. Bu bağlamda, bedensel düzene ilişkin sınırlanan normatif kurallar ile ilgili olarak bölgeler ya da kentler arasında farklılıklar söz konusudur. Bedenin toplumsal olarak konumlanma şekli, bu farklılıklara göre değişkenlik göstermektedir.

Yaşadığım yerlerin kültürününün bir etkisi olduğunu düşünüyorum. Yaşadığım yerlerin birebir etkisinin olması değil biraz daha sanıyorum hani Çorum'da yaşasaydım çok bu kadar rahat bir bakış açısına sahip olmayabilirdim. Ama bu çok göreceli bi soru. Çanakkale biraz daha rahat bi yerleşke. Bu yüzden insanlar daha rahat, daha demokrat bakış açısı sahibi olabiliyorlar. Olabilir, etki etmiş olabilir (K13, Erkek, 38).

Yani olabilir. Yani doğduğun büyüdüğün yerler itibari ile hep turistik vesaire böyle batı illerinde yaşadığım için belki bunun etkisi olabilir. Daha böyle kapalı işte mutaassıp yerlerde yaşamış olsaydım belki buna cesaret edemezdim büyüme şeklimden kaynaklı. Olabilirdi diye düşünüyorum (K17, Kadın, 30).

Yani toplum olarak Çanakkale'de yaşadığımız için çok bir çevre baskısı ya da aile ya da sosyal çevrede böyle bir baskı farketmedim. Daha özgür bir şehir burası. Yani ee Sakarya, Adapazarı gibi değil işte ne biliyim bir.. Çok ayırtırmıyım şimdi ülkeyi birbirine de ama daha özgür bir şehir olduğu için yani yaptırma oranı daha yüksek (K1, Kadın, 39).

Eskişehir'in oldu mesela ama orada evet yani insan kalabalığı vardı ve tanıştığım insanlar buna etki etti. Yani bazen zaten o dönemde muhtemelen dövmeyi de bırakıcaktım ama orada usta diyebileceğim bir insan vardı. Onunla beraber yaşamaya başladık falan. O bana baya bir şey öğretti yani bu konuda en azından düzgün ekipman kurmayı vesaire ve bunlardan baya faydası olmuştu o konuda. Bir de sonra oradan taşındı falan onun stüdyosunu aldım, Eskişehir'de çalışmaya başladım biraz daha tek başıma çalıştım

diyebilirim. Hani insanlarla ilişki kurmakta falan bu yönlerimi geliştirdim. Şehirlerin etkisi oldu diyebilirim o yüzden (K14, Erkek, 33).

Tabi. Çanakkale'ye gittikten sonra zaten dövme yaptırmayı istedim. Çevremdeki arkadaşlarımda dövme vardı. Yavaş yavaş ben de isteyeyim mi istemeyeyim mi böyle bir düşündüm, ettim. Yani Çanakkale'nin o özgür havası ve ortamı dövme yaptırabilirim dövme yaptırmalıyım çevirdi. Öyle söyleyebilirim (K10, Erkek, 30).

Katılımcıların da ifade ettiği gibi mekanların dövme yaptıırma konusunda etkisi bulunmaktadır. bulunulan mekanın toplumsal olarak dövmeye bakış açısı bireylerin de dövmeye bakış açısını etkilemekte ya da kararını gözden geçirmesini göstermektedir. Bireyselleşmenin arttığı, daha özgür ve rahat olarak nitelendirilen mekanlarda bulunan bireylerin bedenleri üzerindeki eylemleri artmaktadır. Sosyalizasyon sürecinde uyum sağlama, kabul görme gibi toplumun etkili olması nedeniyle dövmeli olmak ya da olmamak önem taşımaktadır. Bu sebeple bireyler toplumsalı göz önünde bulundurmaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ

Beden biyolojik açıdan sadece canlı bir organizma olarak ele alınamaz. Toplumun merkezinde yer alan beden, sosyal iletişim ve etkileşimde büyük bir öneme

sahiptir. Dolayısıyla bireylerin kendilerini başkalarına göstermeleri, kendilerini ifade etmeleri, kişisel kimlik ve benlik oluşturmaları, sürdürülebilir kılmaları, değiştirebilmeleri ve dönüştürebilmeleri için beden, birey ve toplum arasında kendine yer bulmaktadır. Bu bağlamda, bedenin düzenlenmesi üzerine olan uygulamalar içinde deriye kazınılarak yapılan dövme pratiği, beden düzenlemelerinin önemli bir yönünü oluşturmaktadır.

Bununla birlikte dövmenin uzun bir geçmişe sahip olduğu unutulmamalıdır. Geçmişte dövme, bireysel kimlik ve benliklerin ifadesinden ziyade, kabileye üyelik, bir topluluğa kabul, erginlenme ritüeli gibi, belirli toplumsal işaretleri barındıran kolektif kültürel bir özellik taşımaktadır. Kabilelere ait olan beden uygulaması, zamanla denizciler tarafından keşfedilmiş ve Batı'ya doğru yaygınlık kazanmıştır. Fakat bu yaygınlık alt-kültür tarafından benimsenmiş, burjuva ve üst-kültür bireyleri tarafından derinin boyanması kirlilik olarak görülmüştür. Bu 'kirlilik' ifadesi olarak görülen dövme giderek damga unsuru olarak kullanılmış, suçlular ve çetelerin toplumsal olarak bilinmesi ve dışlanması için bir araç haline gelmiştir. Günümüzde ise dövme, marjinal gruplarla sınırlı bir uygulama olarak değil, her sınıftan, cinsiyetten ve yaştan insanın uygulayabileceği bir unsura dönüşmüştür. Film yıldızları, sporcular ve sanatçılar arasında giderek dövme pratiği artmış ve toplumun dövmelere olan bakış açısı "normalleşmeye" başlamıştır. Kısacası, bir alt-kültür pratiği olarak toplumda var olmuşsa da, Batı toplumunda kendine yer edindikçe marjinal gruplardan çıkarak popüler kültür piyasasına entegre edilmiş ve tüketimde oldukça pay edinmiştir.

Beden modifikasyonu ve kültürel tüketim metni olarak ele alabileceğimiz dövmeler, bu bireysel yorum ve deneyimin merkezinde yer almaktadır. Araştırma verileri, dövme uygulamasının sabit, doğrusal bir anlamda hareket etmediğini göstermektedir. Bazı insanlar için sevdiklerine bağlılığın, bazıları için ise bireysel yaşam deneyimlerinden ortaya çıkan rehabilitasyon işareti olabilmektedir. Benzer şekilde, kimileri bunu bireysel özgürlüklerini ilan etmek için, kimisi ise kendini topluma kabul ettirmek için yaptırmaktadır. Dövmeler, bireysel yorumlama ile birden çok anlamın taşıyıcısı olabilmektedir. Başka bir deyişle, anlamın çeşitliliği dikkat çekmektedir. Dövmenin, bireyin bedeninin aracı olduğu toplumsal alanda, sessiz bir ifade olduğu görülmektedir. Elbette ki bu durum, beden üzerine yapılan her dövmenin anlamı olacağını ve bireyin hayat hikayesinde belirli bir yere ve öneme sahip olduğu anlamına gelmemektedir. Ancak, bireysel deneyimin, ifade etmek ve anlamı olmayan bir pratik olarak ele alınamayacağı gerçeğini ortaya koymaktadır. Dövme, anlamı hem bireyin kendisine hem de başkalarının ona yüklediği ifadeye göre değişen bir sembolik bir

anlatımdır. Böylelikle, kamusal alandaki dövmenin anlamının doğrusal olmadığı görülmektedir. Bireysel olarak üretilen anlam kimi zaman anlaşılması zor ve kişiye özel bir sır olabilmektedir; bu nedenle bireyin kendisinin yüklediği anlam ile dışarıdan bir bakışın dövme yüklediği anlam arasında tutarsızlıklar olabilmektedir.

Dövme uygulamasının nitelikleri ve bireylerin dövmeleri tüketirken ürettikleri anlamı, bu durumun araştırılması gerektiği anlamına gelmektedir. Günümüzde dövme uygulamasının tüketimi, çeşitli nedenlere ve motivasyonlara bağlıdır. Bireylerin dövmelerini hangi amaçlarla yaptırdıklarının, nerede konumlandıklarının, hikayelerinin, onlara yükledikleri anlamların ve tüm bunların daha geniş toplumsal yapı içerisinde yansımalarının neler olduklarının sosyolojik tartışmalarına dayanmaktadır.

Bu araştırmanın amacı, dövmelere sosyolojik bakış açısı ve dövme üzerinden fenomenolojik bir yorum kazandırmaktır. Bedenin, dövmeler aracılığıyla okunması hedeflenmektedir. Başka bir deyişle, geniş toplumsal yapıda konumlanan bedenin, çeşitli etkileşim biçimleri içerisinde, dövmelerin konumuna ve dövmelerin gündelik hayatta meydana gelen bireylerarası sosyal iletişimdeki rolüne odaklanmaktadır. Bu durumda, bedenin bireysel yönü ile birlikte kamusal alandaki önemi de ortaya çıkmaktadır. Gündelik hayatta sürekli etkileşim için etkili bir araç olan dövmeler, bireysel anlamları ifade etmesinin yanı sıra, topluma açık bir şekilde sunulmasından dolayı, toplum ile bireyin bedeni arasındaki ilişkiyi de analiz etmek için önemli veri sağlamaktadır.

Yakınlığı göstermenin ve duygusal bağlılığın bir ifadesi olarak bireyler, ilişkilerine ve etkileşimlerine süreklilik ve kalıcılık kazandırmak için dövmeleri bir araç olarak kullanmaktadırlar. Diğer tüketim metalarından farklı olarak dövmeler, bedende kalıcı olmaları nedeniyle bu süreklilik için uygun bir uygulama alanı olarak görülmektedir. Deriye işlenen desenler, insanlar arasındaki ilişkiyi, sevgiyi ya da bağlılığı yansıtmaktadır ve bu şekilde iletişim ve etkileşimin kendini yeniden üretmesini sağlamaktadır. Dövme, bireyin geçmişteki olumlu veya olumsuz geçmiş yaşam deneyimlerine işaret etmektedir. Bu durumda dövme, bireyin kendi hayatındaki dönüm noktasının ve benliğin bir durumdan diğerine yolculuğunun bedensel bir izidir. Bu durumda, anlamı ayrı ayrı kurulan son derece kişisel ve özel bir beden yazısıdır.

Bireyler, tüketimi kendilerini tanımlama ve ifade etmede temel bir araç olarak kullanmakta ve kişisel kimliklerinden yola çıkarak bireysel farklılıklarına ilişkin anlatılar oluşturmaktadır. Bu bağlamda dövme tüketimi de bireysel ihtiyaçların karşılanmasında

farklı ve özgün bir kimlik ve benlik oluşturmada etkili bir kanal olmaktadır. Bu nedenle dövmeler bireysel kimlikler, farklılıklar ve sosyal etkileşimler arasında önemli bir konuma sahiptir. Dövmelerle kurulan benzersiz kişisel kimlik, dövmelerin görünürlüğü ile güçlendirilmekte ve sürekli olarak yeniden üretilmektedir. Başka bir deyişle, dövme bireysel varlığın bir kanıtı ve bir kimlik işareti olarak karşımıza çıkmaktadır. Dövme, göstermeyi ve ortaya çıkarmayı içermektedir. Bu göstergeler günlük yaşam pratiğinde kendini göstermekte ve sembolik işaretler aracılığıyla etkileşime girmektedir. Dövmelerin anlamı bireylerin yaşam dünyaları ile sınırlansa bile, bedenın somut olarak var olduğunu ve sunulmasına aracılık eden bir pratik olarak kendini göstermektedir.

Kamusal bir paylaşımından bireysel anlam dünyasına dönüşen dövmeler, bireyin bedeninde somut bir izdüşümü olarak benliği ile ilişkilendirilmektedir. Bu nedenle dövmeler, bireyin kimliğini oluşturma sürecinde, benzersiz ve farklı bir benlik inşa etmesi için bir beden aracı olarak kullanılmaktadır. Bu durum, dövmenin benliğe eklenmesi demektir.

Belli bir yaş, cinsiyet ve sosyal statünün ötesinde yaygın olarak kullanılan dövme uygulaması aynı zamanda diğer beden düzenlemelerine göre farklı bir yerde durmaktadır. Çünkü dövme, deride kalıcı bir iz bırakmakta ve yaptırım aşamasında acıya neden olmaktadır. Diğer bir ayrışma noktası, dövmenin farklı olma idealine hizmet eden bir araç olmasıdır. Bireyler farklılıklarını sadece dövmesiz bedenler üzerinden ifade etmezler, diğer dövmeli bedenlerden de ayrılma eğilimindedirler. Bu durum günümüz toplumunda farklı ve diğerlerinden ayrı olma arzusunun ağırlığının ve yoğunluğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilmektedir.

Yoğun tüketim talebi durumunda, bireysel dövmelerin orijinalliğinin temeli giderek zayıflamakta ve bireyler bireysel farklılıklarını vurgulamak için farklı uygulamalar kullanmaktadır. Bu noktada farklılaşmanın başka bir boyutu da ortaya çıkmaktadır, dövmeli bireylerin kendi içinde ayrışmaları gözlemlenmektedir. Bu ayrışma dövmenin vücutta konumlandırılması, motiflerin özgünlüğü ve çizimlere dayanmaktadır. Bu nedenle, ortak bir nokta olarak dövmeli olmak paydasında buluşmalar da, kişisel kimliğin ve benliğin üzerinden farklılaşmaya gidilmektedir. Başka bir deyişle, kolektif ve bireysel farklılıklar arasındaki bir gerilim söz konusudur. Dövmeleri vücut modifikasyonu aracı olarak kullanan bireyler, hem dövmeli ve dövmesiz beden ayırımına gitmekte hem de dövme yaptırdıkları alanlar ve

motifler arasındaki ayrımla, amaçlarının farklılaşma ve kişiselleştirme olduğunu açıkça belirtmektedirler.

Dövmeler, giderek kişiselleşen bir toplumsal oluşum içinde bireylerin kendilerini tanımlamaları, konumlanmaları ve başkalarına kendilerini göstermeleri için önemli bir araçtır. Bu bağlamda dövme, bedenın kamusalığı kapsamında değerlendirildiğinde sosyal etkileşimin tüm boyutlarının merkezinde yer almaktadır. Bu durumda dövmelerin aracılık ettiği aidiyet duygusunun aşıldığı, bireyin kendisine yöneldiği ve bu açıdan dövmeler, beden üzerindeki kişisel kontrol ve inisiyatifin bir ifadesi olarak görülmeye başlanmıştır.

Bireyler yaşamlarında inisiyatif almış ve yaşamın sorumluluğunu tek başına üstlenmişlerdir. Sistemin birey üzerindeki zayıflayan etkisi, bireyin beden üzerindeki kararlarına yansımakta ve sistem kontrolünün merkezinden uzaklaşmaktadır. Belirli bir inanç sistemi bazen dövme yaptırıp yaptırmama konusunda etkisini gösterebilmekte veya dövmeler aracılığıyla ifadesini bulabilmektedir. Fakat bazen de dövmenin kendisi, inanç sisteminin bireyler üzerindeki etkisinin zayıflamasının bir işareti olabilmektedir. Dolayısıyla dini kurumlara aidiyet duygusunun düşük olması ile dövme arasında ters bir ilişki olduğu görülmektedir.

Beden ile toplumsal cinsiyet kimliği arasındaki ilişkide dövmeler, erkeklik ve kadınlık kimliklerinin inşası ve sunumunda ciddi bir öneme sahiptir. Dövmenin deseni, boyutu ve konumu bedenın cinsiyetlendirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Dövmelerin toplumsal cinsiyet kimliğini inşa etmek ve sürdürmek için önemli bir araç olduğu söylenebilmektedir. Toplumsal cinsiyetin hem toplumsal hem bireysel inşası sürecinde beden ve kazıtılan dövmeler güçlü bir sembolik anlam taşımaktadır. Bedenlerini dövmeler aracılığıyla değiştiren erkekler ve kadınlar arasında bir ayrım bulunmaktadır. Burada dikkati çeken nokta ise bedenın cinsiyetlendirilmesidir ki bu da üretimin öznesi olmaktan ziyade vücudun çeşitli bölümlerinin feminizasyonuna veya maskülenleşmesine yol açmaktadır.

Söz konusu araştırmanın ortaya koyduğu gibi dövmeler, birey ve yapı arasındaki etkileşimin merkezinde yer almaktadır. Bu durumda dövmeler toplumun belirlediği beden normlarıyla çelişmeye devam etmektedir. Nitekim, birey günümüzde kendi bireyselliğini ilan etmiş gibi görünse de, toplumsal yapı içerisindeki geleneksel beden normları ve beden üzerindeki tahakkümü devam etmektedir. Bu, yapının birey üzerindeki nihai tahakkümüne işaret etmemekte, aksine bireyin kendi bedeni üzerindeki düzenleyici etkisinin şiddetini en aza indirmek için alan yaratabileceği iki yönlü bir etkileşimi ortaya çıkarmaktadır.

Daha önce de belirtildiği gibi beden, toplum ve bireyler arasında, bireylerin toplumsal ve kamusal olanla iletişim kurmasını ve etkileşimde bulunmasını sağlayan bir yüzey olarak görülmektedir. Bu yüzey kültürel, çünkü toplumla birebir ilişkisi bulunmaktadır. Beden, içinde bulunduğu kültürel doku tarafından yeniden şekillendirilmektedir. Bu durumda beden kültürel dokudan bağımsız düşünülemez. Bu nedenle kültürün ve sosyal yapının dayattığı beden imajı “normal” olarak yapılandırılabilir, bireyin oluşturduğu beden imajları arasında farklılıklar olabilir ve bu nedenle birey ile toplum arasında çatışma veya gerilim ortaya çıkabilmektedir. Bireyler, kurumlar ve toplum arasındaki bu tür çatışmalar temelinde değer kaybı, küçümsenme ve hatta fiziksel şiddet gibi yaptırımlarla karşı karşıya kalabilmektedirler. Bu durumda “normal” beden imajına ters düşen dövmeli bir beden tehdit olarak algılanabilmektedir. Bu toplumsal karşı koyma, damgalama ve ötekileştirme sürecini harekete geçirmektedir.

Bireyler, günlük etkileşimler ve çeşitli ilişkilerde kendini ifade edebileceği alanlar yaratabilmektedir. Bu noktada, başkalarının görüş alanına sunulan veya gizlenen, bedene uygulanan bir “görünürlük stratejisi” uygulanmakta ve bu strateji, bireyler ve kamu kurumları arasındaki ince ve hassas uyumu sağlamak için bireyler tarafından harekete geçirilmektedir. Türkiye’de, geleneksel değerlerin günlük hayatta olduğu gibi bireysel yaşam dünyasında da hissedilebildiği gibi dövmelerin de görünür ya da gizlenmiş olması önemli görünmektedir. Çünkü dövme yaptıran kişi, dövmeleri nedeniyle marjinalleşme deneyimiyle, ötekileştirilmeyle karşı karşıya kalabilmektedir. Bu durumda “görünürlük stratejisi” bu potansiyel ötekileştirmeyi önlemek için bireysel bir taktik olarak kullanılabilir.

Katılımcılar, dövmenin mekan ile ilişkisini kültürel normlar çerçevesinde değerlendirmektedir. Çalışmanın Çanakkale özelinde yapılması nedeniyle yaşadıkları yeri rahat, özgür, toplumsal normların tahakküm gücünün zayıf olduğu ve ötekileştirmenin yapılmadığı bir yer olarak tanımlamaktadır. Türkiye’de bir sınıflandırmada bulunarak dövmeyi yaptırıp yaptırmama kararlarının değişebildiğini göstermektedirler. Bu sebeple yaşanan ortamdaki hakim düşünce ile dövme olgusu birbiriyle doğru orantılı bir şekilde sonuç göstermektedir.

Dövmelerin toplumun ana akımına dahil olmasının en önemli nedenlerinden biri, popüler kültürde giderek daha fazla kullanılmasıdır. Popüler filmlerde geniş bir izleyici kitlesine sahip aktörlerin dövmeleri, kliplerdeki dövmeli sanatçılar, ünlü sporculardaki

dövmeler vb. herkes, her zaman ve her yerde olduğu gibi toplumun gözü önündeki bireylerin artmasıyla dövmelerin popülaritesi artmakta ve toplumun bunu kabullenme süreci hızlanmakta ve onu güçlendirmektedir.

Dövmeler günümüz toplumunda tüketim kültürünün bir metası haline gelmiş ve bir aidiyet göstergesi olarak önemini neredeyse tamamen yitirmiştir. Bu anlamın kaybolması değil, anlamın dönüşümüdür. Dövmeler ve diğer vücut modifikasyonları günümüz tüketim kültüründe önemli birer metadır ve bu tarihsel süreç içerisinde sosyal ve kültürel değişkenlerden bağımsız olarak değerlendirilemez. Bireylerin günlük yaşamlarında edindikleri pratikler, toplumsal koşulların mikro öngörülerini olarak görülmektedir.

Çalışma, Türkiye’de izi oldukça silik olan beden düzenlemelerinden dövmeye yönelik sosyolojik araştırmalara katkı sağlama amacı taşımaktadır. Bu bağlamda çalışmada, dövme ile birlikte diğer beden düzenlemelerine yönelik farklı sosyolojik ve disiplinler arası araştırmalarının önünün açılmasına yönelik katkı sağlanması hedeflenmektedir.

KAYNAKÇA

- Adams, J.; Marked D. (2009). Tattooing and its Association with Deviance in the United States. *Deviant Behavior*, Vol. 30, No. 3, 2009, 266-292.
- Akturan, U.; Esen, A. (2008). *Fenomenoloji*. (Ed.: Ulun Akturan, Atakan Esen), Nitel araştırma yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Arpacı, M. (2020). Pierre Bourdieu'nün Sosyolojisinde Beden, Cinsiyet ve Cinsellik. *İmgelem*, 4(6), 245-264.

- Aydoğdu, H. (2018). Fenomenoloji ve Bilimler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(2), 1291-1322.
- Baudrillard, J. (2013). *Tüketim Toplumu*. (Çev. H. Deliceçaylı, F. Keskin), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Baudrillard, J. (2016). *Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm*. (Çev. O. Adanır), 4. Baskı, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Baudrillard, J. (2017a). *Simulakrlar ve Simülasyon*. (Çev. O. Adanır), Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Baudrillard, J. (2017b). *Tüketim Toplumu: Söylenceli Yapılar*. (Çev. N. Tural, F. Keskin), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2011). Modernite, Postmodernite ve Etik. (Çev. A. Yıldız, Cantell & Pedersen ile söyleşi), *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 3. Baskı, 6(19), 53-67, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Bauman, Z. (2018). *Parçalanmış Hayat: Postmodern Ahlak Denemeleri* (Çev. İsmail Türkmen), 3. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bell, S. (1999). Tattooed: A Participant Observer's Exploration of Meaning. *Journal of American Culture*, Vol. 22, No. 2, 53-58.
- Berger, J. (1995). *Görme Biçimleri*. (Çev. Yurdanur Salman), İstanbul: Metis Yayınları.
- Bilgin, N. (2011). Sosyal Düşünce de Kent Kimliği. *İdealKent: Kent Araştırmaları Dergisi*, Sayı 3, 20-47.
- Blanchard, M. (1991). Post-Bourgeois Tattoo: Reflections on Skin Writing in Late Capitalist Societies. *Visual Anthropology Review*, Vol. 7, No: 2, 11-21.
- Bocock, R. (2005). *Tüketim*. (Çev. İrem Kutluk). Ankara: Dost Kitabevi.
- Botombore, T.; Nisbet, R. (1997). *Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi*. (Ed.: Mete Tuncay, Aydın Uğur), Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Bourdieu, P. (1997). *Toplumbilim Sorunları*. (Çev. Işık Ergüden) İstanbul: Kesit Yayıncılık.
- Bourdieu, P. (2014). *Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*. (Çev. Nazlı Ökten), İstanbul: İletişim Yayınları.

- Bulut, F. (Ağustos 2002). "Dövme (Tattoo Piercing Kadıköy İstanbul)". *Atlas Dergisi*, Sayı 113, 36-56, İstanbul: Doğan Burda Dergi Yayıncılık.
- Butler, J. (2018). *Cinsiyet Belası*. (Çev. Başak Ertür) İstanbul: Metis Yayınları.
- Canatan, K. (2011). *Beden Sosyolojisi*. (Ed.: Kadir Canatan), "*Profetik Dinlerde 'Dünya' ve 'Beden'in Değeri: Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım*", İstanbul: Açılım Kitap, 191-215.
- Chaney, D. (1999). *Yaşam Tarzları*. (Çev. İrem Kutluk). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Cregan, K. (2006). *The Sociology Of The Body*. London: Sage Publications.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. (Çev: Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir), İstanbul: Siyasal Kitabevi.
- Çabuklu, Y. (2004). *Toplumsalın Sınırında Beden*. İstanbul: Kanat Kitap.
- Çekin, M. D. (2015). *Bedenin Tıpla İmtihanı*. (Ed.: S. Avcı, N. Kayar), "*Bedenin Anlam ve Sınırları*", 163-174, İstanbul: İlmi Etüdler Derneği.
- Çınar, A. (2011). *Beden Sosyolojisi*. (Ed.: Kadir Canatan). "*Toplumsal Bedenin İnşasında Kadının Çağrılması ve Çağrısı: Namus Olgusu Üzerinden Bir Çözümleme*", 499-521, İstanbul: Açılım Kitap.
- Çoruhlu, Y. (2015). "Tendeki Desen Dövme". *National Geographic Türkiye*, İstanbul, 32-53, Şubat.
- Dale, K. (2001). *Anatomising Embodiment and Organization Theory*. Gordonsville, VA, USA: Palgrave Macmillan.
- De Certeau, M. (2009). *Gündelik Hayatın Keşfi-I*. (Çev. Lale Arslan Özcan), Ankara: Dost Kitabevi.
- DeMello, M. (1995). "Not just for bikers anymore": Popular Representations of American Tattooing. *The Journal of Popular Culture*, 29(3), 37-52.
- DeMello, M. (2007). *Bodies of Inscription: A Cultural History of the Modern Tattoo Community*. Durham: Duke University Press.
- DeMello, M. (2014). *Body studies*. New York: Routledge published.

- Denzin, N. K. ve Lincoln, Y. S. (2011). Introduction: The discipline and practice of qualitative research. *The Sage handbook of qualitative research* (4th ed., pp. 1-19). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Develioğlu, F. (2007). Dağ. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 24.
- Durmuş, İ. (2012). “Türk Kültür Çevresinde Dağlama Geleneği”. *Millî Folklor* 95/ 24, 114-121.
- Erbaş, H. (1992). Sosyolojide Fenomenoloji. *Ankara Üniversitesi DTCF Felsefe Bölümü Dergisi*, 14, 159-166.
- Ertan, C. (2015). Beden ve Bir Anlam Üretme Aracı Olarak Dövme. Akdeniz Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış doktora tezi. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 407435)
- Fisher, J. A. (2002). Tattooing the Body, Marking Culture. *Body & Society*, Vol. 8, No. 4, 91-107.
- Fiske, J. (1999). *Popüler Kültürü Anlamak*. (Çev. Süleyman İrvan), Ankara: Ark Kitapları.
- Foucault, M. (2005). *Özne ve İktidar, Seçme Yazılar 2*. (Çev. Işık Ergüden), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2007). *İktidarın Gözü, Seçme Yazılar 4*. (Çev. Işık Ergüden), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2008). *The Birth of BioPolitics*. Lectures at the College de France (1978-1979).
- Foucault, M. (2011). *Özne ve İktidar*. (Çev. Işık Ergüden-Osman Akinbay), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2018). *Cinselliğin Tarihi*. (Çev. Hülya Uğur Tanrıöver), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Giddens, A. (1994). *Modernliğin Sonuçları*. (Çev. Ersin Kuşdil), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Goffman, E. (2004). The Body: A Reader. (Ed.: Mariam Fraser, Monica Greco). “*Embodied Information in Face-to-Face Interaction*”, 82-87, New York: Routledge.

- Goffman, E. (2009). *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*. (Çev. Barış Cezar) İstanbul: Metis Yayınları.
- Goffman, E. (2017). *Etkileşim Ritüelleri*. (Çev. Adem Bölükbaşı), İstanbul: Heretik Yayıncılık.
- Goulding, C.; Follett, J.; Saren, M.; MacLaren, P. (2004). Process and Meaning in 'Getting a Tattoo'. *Advances in Consumer Research*, Vol. 31, 279-284.
- Göker, E. (2001). Durkheim' ın Sol Eli: Pierre Bourdieu' nün Muhalefeti. *Praksis* (3), 228-251.
- Göker, H.; Çağlayandereli M. (2010). Dersim Kültürü Özelinde Anadolu Dövme Sanatı. *I. Uluslararası Tunceli (Dersim) Sempozyumu*, Tunceli.
- Hawkes, D.; Senn, C. Y.; Thorn, C. Factors That Influence Attitudes Toward Women With Tattoos. *Sex Roles*, Vol. 50, 9/10, 593-604.
- Hazar, M. (2007). Makalelerle Mardin III/ Eğitim Kültür Edebiyat. (Ed.: İbrahim Özcoşar). "Mardin 'Kızıltepe-Bozhöyük' Yöresinde Beden İşaretleri", İstanbul: Mardin Tarihi İhtisas Kütüphanesi Yayınları.
- Heredotos. (2011). *Tarih*. (Çev. Müntekim Ökmen), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 7. Baskı.
- Husserl, E. (1950). *Idées directrices pour une phénoménologie*, (Çev. Paul Ricoeur), Paris: Éditions Gallimard.
- Işık, E. (1998). *Beden ve Toplum Kuramı*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Işık, E. (2006). Toplumsal Teoride Beden: Beden Tekniklerinden Şizo - Analize, *Toplumbilim*, Sayı 5, 39-51.
- İnam, A. (1995). *Edmund Husserl Felsefesinde Mantık*. Ankara: Vadi Yayınları.
- İnceoğlu, Y.; Kar, A. (2016). Kadın ve Bedeni. (Ed.: Yasemin İnceoğlu, Altan Kar). "Yeni Güzellik İkonları: İnsan Bedeninin Özgürlüğü mü, Mahkumiyeti mi?", 73-100, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Jenks, C. (2007). *Altkültür: Toplumsalın Parçalanışı*. (Çev. Nihal Demirkol). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Jones, C. (1987). Stigma: Tattooing and Branding in Graeco-Roman Antiquity. *Journal of Roman Studies*, Vol. 77, 139-155.
- Jones, S. (1985). Depth Interviewing. (Ed.: R. Walker), *Applied Qualitative Research*, Aldershot: Gower, 45-55.
- Kahraman, H. B. (2010). *Cinsellik, görsellik, pornografi*. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Kale, N. (2011). Modernizm ve Postmodernizm, *Doğu Batı*, Sayı: 19, s. 31 – 53.
- Koyuncu, E. (2018). Biyopolitika - Foucault'dan Günümüze Biyopolitikanın İzdüşümleri. (Ed.: Onur Kartal). “*Foucault'nun Siyaset Felsefesinde Biyopolitikanın Doğuşu*”, 21-60, İstanbul: NotaBene Yayınları.
- Köse, H. (Ekim, 2011). Tüketim Toplumunda Bir “Sosyal Beden” Kurgusu Olarak Kadın. *Yeni Düşünceler*(6), 25-46.
- Kümbetoğlu, B. (2017). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Laumann, A. E.; Derick, Amy J. (2006). Tattoos and body piercings in the United States: A national data set. *American Academy of Dermatology*, Vol. 55, No. 3, 413-421.
- Lemke, T. (2011). *Biopolitics, An Advanced Introduction*. (Çev. Eric Frederick Tump), New York: New York University.
- Levililer. 19/28, <https://incil.info/KM/arama/Levililer+19:28>, (Erişim Tarihi: 15.03.2020).
- Liotard, J. F. (2007). *Fenomenoloji* (Çev. İsmet Birkan), Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Çev: Osman Akınhay, Derya Kömürcü), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Martı, H. (2011). *Beden Sosyolojisi*. (Ed.: Kadir Canatan). “*Hız Peygamberin Hadislerinde Bir Değer Simgesi Olarak Beden ve Mahremiyeti*”, İstanbul: Açılım Kitap, 233-246.
- Merleau-Ponty, M. (1960). *Signes*. Paris: Éditions Gallimard.
- Merleau-Ponty, M. (1983). *İnsan İlimleri ve Felsefe* (Çev. Kenan Gürsoy), Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Moustakas, C. (1994). *Phenomenological research methods*. Thousand Oaks, CA: Sage.

- Nazlı, A. (2006). Beden ve Ölüm: Modern Öncesinden Postmoderne, Beden ve Ölüm. *Ege Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 16, İzmir.
- Nazlı, A. (2009). Sosyolojik Bakışın Eşiğindeki Beden. *Toplumbilim*, Sayı 24, 61-68.
- O'Neill, J. (2004). *Five Bodies*. London: Sage Publications.
- Oranlı, İ. (2012). Biyo-Politikanın Doğuşu ve Foucaultcu Eleştirisi. *Cogito*, Yapı Kredi Yayınları, Sayı 70-71, 39-51.
- Öncül, K. (2012). Kültürümüzde Dövme Geleneği. *Kars: Kafkas Üniversitesi Türk Halkbilimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları*.
- Örnek, S. V. (1971). Dövme. *Etnoloji Sözlüğü*, Ankara: Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Özmkas, U. (2012). Foucault: İktidardan Biyoiktidara. *Cogito*, Yapı Kredi Yayınları, 70-71, 53-80.
- Punch, K. F. (2014). *Sosyal Araştırmalara Giriş: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*. (Çev. Dursun Bayrak, Bader Arslan, Zeynep Akyüz), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Sanders, C.; Vail, D. A. (2008). *Customizing The Body: The Art and Culture of Tattooing*. Philadelphia: Temple University Press.
- Sartre, J. P. (2014). *Varlık ve Hiçlik: Fenomenolojik Ontoloji Denemesi* (Çev. Turhan Ilgaz, Gaye Çankaya Eksen), 8. Baskı, İstanbul: İthaki Yayınları.
- Scheinfeld, N. (2007). Tattoos and religion. *Clinics in Dermatology*, Vol. 25, 362-366.
- Sennett, R. (2008). *Ten ve Taş*. (Çev. Tuncay Birkan), İstanbul: Metis Yayınları.
- Shilling, C. (1993). *The Body and Social Theory*. London: Sage Publications.
- Slatery, M. (2014). *Sosyolojide Temel Fikirler*. (Çev. Ümit Tatlıcan), İstanbul: Sentez Yayınları.
- Sofuoğlu, N. (2009). Alfred Schutz'un Fenomenolojik Sosyolojiye ve Din Sosyolojisine Uygulanabilirliği. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir.
- Synnott, A. (2002). *The Body Social: Symbolism, Self and Society*. London: Routledge.

- Şişman, N. (2006). *Emanetten Mülke/ Kadın, Beden, Siyaset*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Tassie, G. J. (2003). Identifying the Practice of Tattooing in Ancient Egypt and Nubia. *Papers from the Institute of Archaeology*, Vol. 14, 85-101.
- Tatlıcan, Ü.; Çeğin, G. (2014). Ocak ve Zanaat - Pierre Bourdieu Derlemesi. (Ed.: Güney Çeğin, Emrah Göker, Alim Arlı, Ümit Tatlıcan). “*Bourdieu ve Giddens: Habitus veya Yapının İkiliği*”, 303-366, İstanbul: İletişim Yayınları.
- TDK (1988). Dövme. *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Tarih Kurum Basım Evi.
- Timurturkan, M. (2015). Tıbbi Söylem, Gündelik Hayat ve İktidar: Şişmanlığın Medya Aracılığıyla Tıbbileştirilmesi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Antalya.
- Turner, B. (2005). *Body Modification*. (Ed.: Mike Featherstone). “*The Possibility of Primitiveness: Towards a Sociology of Body Marks in Cool Societies*”, London: Sage Publications, 29-51.
- Turner, B. (2008). *The Body & Society: Explorations in Social Theory*. London: Sage Publications.
- Urhan, V. (2010). *Foucault*. İstanbul: Say Yayınları.
- Ülken, H. Z. (1969). Dağlama. *Sosyoloji Sözlüğü*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Van Manen, M. (1990). *Researching lived experience*. New York: State University of New York Press.
- Vigarello, G. (1996). *Temiz ve Kirli: Ortaçağ'dan Günümüze Vücut Bakımının Tarihi*. (Çev. Zühre İlkelen), İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Waters, M. (2008). *Modern Sosyoloji Kuramları*. (Çev. Zafer Cirhinlioğlu), İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Yeğenoğlu, M. (2017). *Sömürgeci fanteziler: oryantalist söylemde kültürel ve cinsel fark*. 2. Baskı. İstanbul: Metis Yayınları.
- Yıldırım, A.; Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 5. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EKLER

EK-1

GÖRÜŞME FORMU

Demografik

1. Yaşınız?
2. Medeni durumunuz?
3. Mesleğiniz?
4. Nerelisiniz?
5. Ne kadar süredir Çanakkale’de yaşıyorsunuz?
6. Eğitim durumunuz?
7. Aylık ortalama ne kadar ücret alıyorsunuz?

Anlam

1. İlk dövmenizi ne zaman yaptırdınız?
2. Dövme yaptırmaya nasıl karar verdiniz?
3. Kaç dövmeniz bulunmaktadır?
4. Peki sizce her dövmenin bir anlamı olmalı mıdır?
5. Sizin için her dövmeniz anlamlı mı? Anlamı olanlar sana neler hissettiriyor? Anlamı olmayan dövmeleri niçin yaptırdınız?
6. Gerekçesi olmaksızın yaptırdığınız dövmelerinize sonradan yüklediğiniz bir anlam atfetme süreciniz oldu mu? Nasıl?
7. Dövmelerinizden herhangi birinde, ilk yaptırdığınız zaman yüklediğiniz anlamında değişiklikler gösterenleri oldu mu?
8. Sizin çizip tasarladığınız bir dövmeniz var mıdır?
9. Pişman olduğunuz bir dövmeniz var mı? Neden? (Varsa) Sildirmeyi ya da yeniden düzenlemeyi düşündünüz mü?
10. Dövmelerinizi gizleme ya da saklama ihtiyacı hissettiğiniz oldu mu? Hangi durumlarda saklama ihtiyacı yaşadınız?
11. Dövmelerinizden herhangi biri sakladığınız bir yara izinizi ya da ameliyat izinizi gizliyor mu?
12. Yaptırmayı çok istediğiniz ama dışsal faktörlerden dolayı yaptıramadığınız dövmeniz var mı?
13. Aynı dövmeden başka bir insanda gördünüz mü? Ne düşündünüz?

14. Dövmeye, kişisel ya da kamusal alanda hayatınızı etkiliyor mu? Etkiliyorsa nasıl etkilemekte? (aile, iş, toplumsal statü, arkadaş grubu vs.)
15. Dövmeye yaptırmaya karar verirken dini inancınızın bir etkisi oldu mu?
16. Hiç dini açıdan bir eleştiri aldınız mı? Nasıl bir tepki ile karşılaştınız?
17. Peki bu size kendinizi nasıl hissettirdi? Nasıl bir cevap verdiniz?
18. Yaptırdığınız ya da yaptırmayı düşündüğünüz dövmeler ile karakteriniz arasında bir paralellik mevcut mudur?
19. Dövmeye yaptırdıktan sonra kimliğiniz veya karakterinizde bir değişim yaşadınız mı?

Aidiyet/Sınıf/Toplumsal Cinsiyet/Statü/Politik Tutum/Ötekilik

1. Diğer dövmeli bireylere karşı düşünceleriniz nelerdir? Dövmeli bireyleri gördüğünüzde ne hissediyorsunuz?
2. Yaptırdığınız dövmelerin sizi, dövmeye sahibi olmayan diğer bireylerden farklı kıldığını düşünüyor musunuz? Neden?
3. Dövmeye yaptırdığınız belli bir sınıfa ya da kültüre ait olduğunu düşünüyor musunuz? Yoksa herkes yaptırmaya razı mı?
4. Dövmeye sahibi bireylerin toplumdaki konumuna dair düşünceleriniz nelerdir?
5. Dövmeye yaptırmayı uygun bulmayan birisiyle bu konuda konuşma fırsatınız oldu mu? Nasıldı?
6. Ne gibi dövmeye türleri vardır? Siz hangi tür dövmeleri tercih ediyorsunuz? Neden?
7. Farklı türde dövmeye yaptıranlarla karşılaştığınızda ne hissediyorsunuz?
8. Sizce son zamanlarda dövmeye yaygınlaştı mı? Bunun hakkında ne düşünüyorsunuz?
9. Dövmeye radikal bir tutum olarak görüyor musunuz? Dövmeye, politik olarak sınıfsal bir ayrım yaratıyor mu sizce?
10. Kadın ve erkek üzerinden baktığımızda, yaptırılan dövmelerin farklılaşması gerektiğini düşünüyor musunuz?
11. Kadın ve erkek bedeninde dövmeye yerlerinin farklılaşması gerektiğini düşünüyor musunuz? Kadınsı veya erkeksi bölge ayrımı var mı sizce?

Beden

1. Bedeninize dair düşünceleriniz nelerdir?
2. Bedeninizi simgesel, sembolik bir ifade aracı olarak görüyor musunuz? (dini, siyasi, kültürel vs.)
3. Dövmenin bedendeki konumu önemli midir sizce? Neden? (bu soruyu açmaya çalış)
4. Yaptıracağınız dövmeye yerine karar verirken nelere dikkat ediyorsunuz?
5. Dövmeye yaptırdıktan sonra fiziksel görünüm açısından nasıl bir duygu değişimi yaşadınız? Bu deneyimden kısaca bahsedebilir misiniz?

6. Sizin için anlamı olan bu sembol ve hikayelerin hayatınız boyunca bedeninizde olmasını neden istediniz?
7. Kültürel ve siyasi belirleyicilerin bedeninize bir müdahalede bulunduğunu düşünüyor musunuz? (mahalle baskısı vs. gibi örnekler verebilirsin.)

ETİK KURUL ONAY RAPORU

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Etik Kurulu

Sayı : E-84026528-050.01.04-2100058581
Konu : Başvuru İncelenmesi

15.04.2021

Sayın Hazal NURAL

Yürütücülüğünüzü yapmış olduğunuz 2021- YÖNP-0260 nolu Projeniz ile ilgili Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'nun almış olduğu 08.04.2021 tarih ve 07/36 sayılı kararı aşağıdadır.
Bilgilerinize rica ederim.

KARAR:36- Hazal NURAL'ın sorumlu yürütücülüğünü yaptığı "Beden Pratikleri Üzerinden Anlam İnşası: Dövme" başlıklı araştırmanın, ilgili kurumun izninin alınması ve Bilimsel Araştırmalar Etik Kuruluna sunulması koşulu ile Etik Kurul ilkelerine **uygun olduğuna** oy birliği ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Salih Zeki GENÇ
Kurul Başkanı

Belge Doğrulama Kodu: UE4PFAF

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Takip Adresi: dogrulama.comu.edu.tr

Adres: Onsekiz Mart Üniversitesi Terzioğlu Yerleşkesi Çanakkale

Telefon No: (0 286) 2180018

e-Posta:

Keş Adresi: comu@hfd1.kep.tr

Faks No:

İnternet Adresi: <https://www.comu.edu.tr>

Bilgi için:

Halime Karadağ
Fen Bilimleri Enstitüsü Etik
Kurulu Memur

Telefon No:

